

ચંદ્ર-મણિ

યાને

સંસાર સુધારક સાર.

બાળહિત નૌવેલ.

રચી પ્રસિદ્ધ કતા.

ગોવિંદલાલ બાલાભાઈ ચોકશી.

અમદાવાદ.

બી "જગદીશ્વર" પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

કીર્તિ આઠ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૭૫ વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ બાંદર મંડિર

વિષય

ચંદ્ર-મણી

યાને

સંસાર સુધારક સાર.

બાળ હિત નોવેલ.

૨મી પ્રસિદ્ધ કર્તા

ગોવિંદલાલ બાલાભાઈ ચૌકશી—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી.

—

પ્રત ૧૦૦૦

અમદાવાદ—પીરમસાના રોજ પાસે,
શ્રી “જગદીશ્વર” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં મુદ્રાંકિત.

સંવત ૧૯૧૨

સને ૧૯૦૬.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
સંગ્રહાલય
કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫૭૪

(ગ્રંથ સ્વામીત્વના સર્વ હક રચી પ્રસિદ્ધ કર્તાએ પોતાને
સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

અર્પણ પત્રિકા.

વિવેકી ભાઈઓ આ એક નાનકડી નોંવેલ
હું આર્ય ગૃહસ્થોની સમક્ષ અર્પણ કરવા ઉમેદ
ધરાવું છું તો આપ વિવેકીયો આભાર સાથે અં-
ગીકાર કરશો એવી હું આપ ગૃહસ્થોની સદાને
માટે આશા રાખું છું અને આપ ગૃહસ્થોને નમ્ર
તાથી અર્પણ કરું છું.

લી૦

હું છું આપનો

દાસ.

પ્રસ્તાવના.

પ્રિય વાંચક વૃદ્ધો ! આ કલ્પિત નૌવેલ બાહાર પાઠવાનો પ્રથમ અમારો હેતુ એ છે કે, કેટલાક મનુષ્યો “બાળલગ્ન” “કન્યાવિક્રય” અને “કળેડુ” કરી આર્ય બાળાઓના હિતમાં હાથી ભડે નુકશાન પોહોચાડે છે, અને તેમ કરવાથી શું ગેર ફાયદા થાય છે. તે તરફ ધ્યાન આપતા નથી. અને એકે કર્યું એમ બીજો અને બીજાએ કર્યું તેમ ત્રીજો એ રીતે કરવાને તૈયાર થઇ જઇ તેમ કરે છે. અને અભ્યાસ તથા કેળવણીનેતો બાબુપરેજ મુકી દે છે. એટલાજ કારણથી એ વિષયો થતા અટકે અને દીકરીઓના હિત સચવાય અને વિદ્યાનો તથા કેળવણીનો વધારો થાય માટેજ “બાળલગ્ન” “કન્યા વિક્રય” “કળેડુ” “પુનર્લગ્ન” કેળવણી વિગેરે બીજા ધણા વિષયોનો સમાવેશ કરી આ કલ્પિત નૌવેલ લખી આપ સદગૃહસ્થો સમક્ષ બાહાર પાડીએ. ને સધળાને આ નૌવેલની સમજ પડે એટલા માટેજ તદ્દન ચાલુ ભાષામાં લખી છે. માટે ગૃહસ્થો ભાષા ઉપર કાંઇ પણ લક્ષ નહિ ખેંચતાં તેમાં લખેલા વિષયો તરફ લક્ષ ખેંચી યોગ્ય યોગ્ય સાર ગ્રહણ કરશો અને કાંતો માત્રાની લુલો તેમજ ભાષાની અશુદ્ધિને માટે મને માફી આપશો. એજ.

લી. દાસનો દાસ.

શેવક

ગોવિંદલાલ બાલાભાઈ ચૌકશી.

દાળની પોળમાં જગાભાઈની પોળ

અમદાવાદ.

ચંદ્ર—મણી.

યાને

સંસાર સુધારક સાર.

પ્રકણ ૧ લુ.

દીવાળીની ખુશાલીના બે બોલ.

દોહરો.

દીવાળીના દર્પમાં, શુભ કાર્યને કાળ,
ચંદ્ર—મણીએ હેતથી, કીધા ભાષણ સાળ

વાળીના દીવસો હતા તેથી ચંદ્ર—મણી કલ્પમાં
પાર્થીમાં ગયાં હતાં ત્યાં મણી ગવરીની ઘણી સા-
હેલીઓ એકઠી મળી હતી તેમાં સૌ સૌએ પોત

પોતાના મન પ્રમાણે ભાષણ ચલાવવા શરૂ કર્યું તેમાં મણીગવરીએ
પુનરલગ્ન માટે ઘણો ભારદ્વજ નીચે પ્રમાણે ભાષણ કર્યું.

આર્ય બેહેનો આર્ય ભુમીમાં યુવાન સ્ત્રીઓ બાળરાંડ મારી
નજરે ઘણી જોવામાં આવે છે તેમાં વિશેષે કરી આપણા ઉંચ હિન્દુ
કામમાં તો ઘણી ઘણી અમળાઓ બાળરાંડ છે કે જેને સંસાર શું છે
તે તરફનું તો ખીલકુલ ભાનજ નથી ખીચારીઓને નવ વર્ષની ઉંમરે
તેમના મા આપોએ પરણાવી અને એક વર્ષ બાદ રંડાપો આવ્યો
આપણા હિન્દુ ધર્મમાં પુનર લગ્નનો રીવાજ તો તદ્દન છેજ નહી કે
વી કેવળ ઘેલછાજ છે ? શું કામજ બાળાને હુંગરપરથી ફેકીદેવી ?
શું કામજ બેલો જડ મુળથી ઉખેડી નાંખવો ? શું કામજ વક્ષોને
વદન છુંદીજ નાખવા આહાહાહા કેવા કતલ મનુષ્યો આપણા
હિન્દુઓ છે કે જેને માટે વિશેષ ભાષણ કરવાને હાલ માફ અંત કરણ
ધણુંજ ઉઠાળા માર્યા સારેજ બહેનો આપણા કુટુંબોમાં જે જે
બાળાઓ રંડાયલી છે તે તે બાળાઓને લાયક પાત્ર શોધી વરાવવી
એમ મહાર અંતઃકરણ ખુલ્લુ કહેછે. કારણ યોવન બાળા રંડાયલી
અમળાએ શું ગુનો ક્યો તેણે સંસારનું શું શુખ જોયું ? તેણે સોનું
અને પીતળ ક્યાં પારખ્યું ? તેણે એકાન્ત ભુવન ક્યા દીવસે દેખ્યા
અને ક્યારે દેખશે ? તેણે શુભ અંતરની વાત ક્યારે અને કોની

પાસે કરી ? તે પોતાના અંતરના ઉભરા હવે ક્યારે કાઢી નાખશે તે તો વિચાર કરો ? બેહેનો ભાઈઓ હું વધારે વિવેચન શું કરું પરંતુ હજી મ્હારું અંતઃકરણ તો ભાષણ બંધ કરવાને નાજ પાડે છે. મ્હારા હિન્દુ બંધુઓને મારે અતિશય કહેવાને આજ કરજ પડી છે તે માફ કરશે એવી આશા છે. પુત્રીના રંડયા પછી પુનરલગ્ન કર્યાથી તેઓનો ભવ શું બગડશે ? શું તેઓ તેમ કરવાથી સુખી નહિ થાય ? શું તેઓ તેમ કરવાથી તમને આશીશ નહીં આપે ? શું ગરીબ ગાયો નાગજો છરી મુકતા તમને દયા નથી ઉત્પન્ન થતી ? કહેવતમાં કહ્યું છે કે “વાછ ગાયને દીકરી જ્યાં દોરે ત્યાં જાય” તે કહેવત તો આપ સર્વ ગૃહસ્થો સારી રીતે જાણતા તો હશે તો પણ જ્યારે તમે તેને બચપણમાં પરણાવી ત્યારે તે રંડપો પાંખીને ? માટે બચપણમાં પરણાવવું એ કેવળ આપણી મોટી ભૂલ છે કાંતો તેર વરસ વિલા બાદ બાળાઓને પરણાવો અને કાંતો બચપણમાં પરણાવો તો તેઓના પુનરલગ્ન ખુશીથી કરો પરંતુ ગમે તે ઉપાય થોજ તેઓનો જન્મારો તો સુધારોજ કે તેઓ આખા જન્મને માટે સુખી થાય.

ભાઈઓ આ ભાષણ કાંઈ એકલા જૈરાંને સાંભળવાનું નથી. પરંતુ સર્વ મનુષ્યોને સાંભળવાનું છે અને તે પ્રમાણે વર્તવાનું છે અને તે પ્રમાણે ખીજ સંબંધીઓ વતે તેમ તેમને બલામણુ કરવાનું છે. કારણ કે તેમ કરવાથી કરોડો અબજાઓના આશીરવાદ મળશે. અને આ ભવ તેમજ પરભવમાં પ્રભુ શાહાય કરશે. માટે સર્વ ભાઈઓ બેહેનોએ આ પ્રમાણે વર્તવું એ માહારી ખાસ બલામણુ છે મારાથી કાંઈ પણ કટો શબ્દ કે ખોટો બોધ દેવાયે હોય તો આર્ય બાળાઓને માટે માફ કરશે એવી હું આપ સહ ગૃહસ્થોની આશા રાખું છું.

મણી મવરીના ભાષણ કરી રહ્યા બાદ તેમના પતિ ચંદ્રરાયે નીચે પ્રમાણે ભાષણ શરૂ કર્યું.

માય ડીયર મણી વેલ થેંકયું હું તમારા મતને બરાબર ટેકા આપું છું તમારા મત પ્રમાણે જો કદાચ સર્વ બંધુઓ વતે તો સંજ્ઞા આનંદમાં દીવસ કાઢે અને આર્ય બાળાઓને પુરું સંતોષ મળે. માટે ભાઈઓ અને બાઈઓ આ સુધારક કાયદાને ટેકા આપી પુનરલગ્નની આગળ જુદી વધારે ફેલાવવા મદદ કરશે ? અને બાળ રંડાઓના આશીશ મેળવશે તેઓ ખીમારીઓ પોતાના માં આપ

પાસે એક પણ વડ તેઓનો બોલ ઉઠાવીને બોલેજ નહિં તો તે લગ્નની વાત તો કાઢેજ ક્યાંથી. તેનેતો કદાચ માળાપ મારી નાંખવી ધારે તો પણ એક પણ વડ ચુગ્ગા કરે નહી હાય ! તેવી બાળાઓનો જન્મ આખો વૃથા કરવો ધારો છો ? શું તમને જરા પણ દયા હૃદયમાં ઉત્પન્ન થતી નથી. હાય ! જન્મગ્રંથો જીવ લેવા અવેછે ત્યારે તેઓને પણ હૃદયમાં દયાનો ભાગ હોય છે પણ તેવા કઠીણ હૃદયના આ બાપોને તો ખીલકુલ દયા હૃદયમાં હોતીજ નથી અને પોતાના હૃદયો કઠીણ લોહ માફક રાખે છે હાય ! તેવા માણસોને તો પ્રભુ દુનીઆથી સદાને માટે નામુદ કરકે જેથી દુનીઆમાં બાળ રંડાપો થતો અટકે અને કદાચ તેઓથી થઈ ગયો હોય તો બાળાઓ પોતાનો જન્મ પોતે સુધારી લે અને બાળાઓ આખો જન્મ-રે સુખ પામે શું અસલના લોકો પુત્રીઓને છેક બચપણમાંજ પરણાવતા હતા ? ના ના તેઓતો ધણાજ સમજી હતા તેઓના હૃદય તદ્દન કામળ હતાં. પૈસાની ખાતર દીકરીને બચપણમાં પરણાવવી અને તેને ઉંડા ઘરમાં નાંખી દેવી એ શું તમારો આ બાપોનો ધર્મ છે ? એ ધર્મ ન હોય ધર્મ કોને કહેવાય તે તો હજી અણસમજી લોકો સમજતાજ નથી ધર્મ તો દીકરીને લાયક બહેનો કેળવણી પામેલો તેમજ હુશીઆર ચતુર ડાહ્યો અને સરખી ઉમરનો પાત્ર શોધવો જોઈએ. બચપણમાં પરણાવવાથી શું શું ગેર ફાયદા થાય છે તે આપ સજ્જનો જાણતા તો હશે તો પણ મારે આપને એટલું તો જણાવવુંજ જોઈએ કે બચપણમાં લગ્ન કરવાથી બચ્ચાંઓનો અભ્યાસમાં જીવ રહેતો નથી અને બચપણમાં ખરાબ આચરણનો રસ્તો જાણે છે. વળી પુખ્ત ઉમર થયા સિવાય લગ્ન કરે છે તો તે બચ્ચાંઓ વધારે જીવશે કે કેમ તેને માટે પુરું વિશ્વાસ બેસતો નથી. આ પ્રમાણે લગ્ન કરવાથી ગેર ફાયદા છે છતાં પણ સમજીને જાણી જોઈને એક કર્યું તેની સાથે તે જોઈ બીજાને પણ કરવા તૈયાર થાય છે અને કરે છે. પરંતુ તેમ ન કરવું જોઈએ. પણ પાકી વય એટલે તેર વરસની વય થાય ત્યારેજ લગ્ન કરવાં જોઈએ અને બંનેનું જોડું સરખુ મેળવીનેજ લગ્ન કરવાં જોઈએ કે તેઓ આખો જન્મ સુખીજ થાય. માટે ભાઈઓ દીકરી કે પર સદાકાળ હેત રાખો ? તેમનાપર પ્રીતી રાખો ? અને તેમને અભ્યાસ કરાવી કેળવણી આપો અને ખરાબર પુખ્ત ઉમર થાય ત્યારેજ પરણાવો પુત્રીને પરણાવવામાં આપણી પાસે પૈસા હોય તેમ-

રમો નહીતો મરીબાઈ મુજબ જેમની તેમ વળાવેો પરંતુ તેના પૈ સા તો કદી કાળે નજ ઉપજવેો કહેવતમાં કહુ છે કે “અનીતીનું ના છું તે તો કમાયો ન જાણીશજ કમાએલા નાણાના તે કાકરા કરાવશે” (ક. દ. ડા.) માટે બાઈઓ અને બહેનો મ્હારા અને માય હીન્નર મણી ગવરીના અભીપ્રાય પ્રમાણે તો અમો ખાસ અવસ્ય એમજ કહીએ છીએ કે.

દીકરીના નાણા કદી કાળે ઉપજવેો નહી. ખીજુ દીકરીને જ અપણમાં એટલે પુખ્ત ઉમર થયા શીતાય પરણાવવા નહિ. ત્રીજુ લાયક વર શિવાય પરણાવરી નહિ. ચોથું મુરતીઆનું રૂપ ડોળા, રંગ, ચાલાકી, ચાતુરી અને હુશીયારી તો અવસ્ય જેવીજ કદાચ અણુ સમજમા દીકરીને અપણમાં પરણાવી હોય અને રંડાઈ હોય તો તેની પ્રભુ પાસે મારી માગી લઈ તેને સાડ પાત્ર જોઈ પુણું લગ્ન કરી વરાવવી કે જેથી તેનો આખો બવ સુધરે. આ પ્રમાણે મીસ્તર ચંદ્રસય બાપણુ કરી રહે છે એટલે મણીગવરીની સહીપણી શુલાબગવરી નીચે પ્રમાણે બાપણુ કરે છે.

હુ મીસ્તર ચંદ્રસયના મતને બરાબર મળતી છું તેમના મતને હુ બરાબર ટેકા આપુ છુ તેમનું અને મારી સાહેલી મણી ગવરીનું બાપણુ આખેહુજ અણુ સમજુ માણુસોને બોધ લેવા લાયક ખાસ છે. અને તે બોધ લઈ સર્વ બાઈઓ, બહેનોએ વર્તવું એવી મારી પણ ખાસ બલામણુ છે પરંતુ મારે બાળકીઓને અબાસ કરાવવા માટે જે બોલ કહેવા માટે ઘણો અગત્યની જરૂર છે તે હું શરૂ કરું છું.

બહાલી બહેનો અને બાઈઓ બાળકીઓને અપણથી કેમ બણાવતા નથી? તેઓ બણશે અને કળવણી પામશે તો તમોને સદાકાળને માટે આંશીશ આપશે અને તમારો મ્હોટો પાડ માનશે અને તમોને સદાકાળ યાદ કરશે અને તેઓનો આખો જન્મારો સુધરશે. પરંતુ તે પ્રમાણે તો કોઈજ કરતા નથી અને તેથી ઉલટા ચાલે છે બ્યારે હું બાળકીઓને બણાવવાને માટે સદા ગૃહસ્થોને બલામણુ કરી વિનતી કરું છું તો તેઓ મારાપર અતિશય ચીડવાઈ જાય છે. પણ બલા માણુસો તેમ નથી સમજતાં કે બચ્ચાઓને જન્મારો સુધરશે. અને સુખી થશે. બણાવવું, બરત કામ શીખવવું, રસોઈ કરતા શીખવવું, વીવેક કેવી રીતે રાખવો તે શીખવવું, સ્વામીની આજ્ઞા કેવી રીતે પાળવી અને સ્વામીનો બોલ ન ઉઘાપવો તે-

શીખવું, આ રીતે પોત પોતાની દીકરીઓને શીખાવણુ આપવી અને તેમને સારા પાપાપર લાવવી એ તમારો મા આપોનો ખાસ ધર્મ છે પુનરલભને માટે મ્હારી બહાલી સાહેલી મણીગવરી અને તેમના પતિ ચંદ્રરાય બાપણુ કરી ગયેલ છે એટલે તે માટે મારે વધારે વિવેચન કરવું હુ ધારતી નથી. તેથી હુ માહાઈ બાપણુ બંધ કરું છું.

ગુલાબ ગવરીના બાપણુ કરી રહ્યા બાદ રત્ન ગવરી બાપણુ કરવા માટે તૈયાર થયા અને તેમણે નીચે પ્રમાણે બાપણુ કર્યું.

બહેનો અને ભાઈઓ મ્હારી સાહેલી મણીગવરીએ તેમજ ચંદ્રરાયે અને ગુલાબ ગવરીએ જે બાળ સુધારક કાયદાના જાહેર બાપણુ કર્યા તે સાંભળી માહાઈ હૃદય શાન્ત થાય છે. અને હુ તેમના મતને પુર્ણ રીતે ટેકા આપુ છુ અને તેવો દાખલો હાલ માહારી પાડોશમાં મોજુદ છે તે કહેવા શરૂ કરું છું તે એક ચીતે સાંભળવા મુજ ગરીબ ઉપર દયા લાવી શાન્ત થશે અને શ્રવણુ કરશે.

બહેનો અને ભાઈઓ માહારી પાડોશમાં તલકચંદ નામનો એક સખસ રહે છે તેને એક સમજી નામની દીકરી છે તલકચંદ શેઠ પૈસાના લોભી હતો તેથી તેમણે પોતાની દીકરીના લગ્ન માણેકચંદ નામના પોતાની વયના વૃદ્ધ ડોસાને રૂપિયા દશ હજાર સાડી દીધી હતી માણેકચંદ શેઠ ત્રણ વાર વેચી દશ હજાર રૂપિયા આપી સમજી બાઈને પરણ્યો તે વખતે સમજી બાઈની ઉંમર નવ વરસની હતી અને માણેકચંદ તેના પિતા જેવડો એટલે પાંસઠ વરસનો હતો પરણ્યા પછી માણેકચંદના ઘરમાં કોડી સરખી પણ નહોતી. પરંતુ બે કોથળાનો ધંધો કરતો હતો તેમાં તે રોજ ચાર આના પેદા કરતો હતો. તેને પરણ્યા પછી ત્રણ વરસે સખત મદવાદ આબ્યો અને પુરા ચાર પાંચ વરસ પરણે થયા નહોતા એટલામાંતો દેવસરણુ થઈ ગયો. તે વખતે ખીચારી સમજી ધણીનું મ્હોં તો શુ પણ તેવું ધરપણુ ખીલકુલ જોવા પામી નહોતી તેથી તેને સંસાર કેવો છે અને સંસારમાં શું શું બનાવ બને છે. અને લોકો કેમ વર્તે છે. અને શું શું થાય છે. તે વીશે તો તેને ખીલકુલ સમજ નહોતી તેથી ખીચારી બાળ રંડપો પામી લોકોના સુખ જોઈ જાતી માની દુભાઈને બેશી રહેતી બ્યારે તે બરાબર સમજી અને દુન્યાના સુખ ને બરાબર જાણ્યું અને પુર્ણ રીતે જોબન ખીલ્યું એટલે તેના કામ વશ રજો નહિ બાદ તેને એક તેના મેહેલાની મોઢી નામની કુચાલતી સહી

મણી મળી તેની સાથે તેને ઘાડો સખધ બધાએ બાદ મોઢી સાથે તે બાહાર ફરતાં શીખી મા બાપે તેની બીલકુલ તપાસ રાખી નહિ તેના બાપે જે પૈસા બાવા લીધા હતા અને બીજા ઘરમાં જે પૈસા હતા તે પૈસા તેના બાપ પાસેથી છોકરીની ઉમર સોળ વરસની થઈ તે વારે બીલકુલ ખલાસ થઈ ગયા એટલે તેનો બાપ તદ્દન મરીમ બની ગયો એટલે છોકરી શું ધંધા કરે છે તે વીષે તેઓએ બીલકુલ જ્ઞાન રાખ્યું નહિ છોકરીને પોતાના બાપે પરણાવી હતી ત્યારે દશ હજાર રૂપિયા સામાન્યાસામા પાસેથી લીધા હતા તે પૈસા જ્યાં સુધી પોહોંચ્યા ત્યાં સુધી તો આ છોકરીને બાવા પીવા વીગે રેનું જરા પણ દુઃખ પડ્યું નહોતું. પરંતુ બાપ પાસે પૈસા ખુટ્યા અને પોતાને બાવાની દાદ પડી ગયેલી તેથી તે મોઢીની સાથે રહી ખરાબ આવચણ શીખી.

હું તે છોકરીને અને તેના મા બાપને પુનરલગ્ન કરવા વીશે ઘણી બલામણ કરતી. પરંતુ તેનો બાપ તેમ કરવા બીલકુલ માનતો નહોતો પરંતુ છોકરીનું મન પુનરલગ્ન કરવા માટે ઘણુંજ આતુર હતું પરંતુ તે ખીચારી શું કરે સર્વ અધીકાર તેના માબાપના હાથમાં હતા. દીકરી વેચાય ખરી પરંતુ તેના પુનરલગ્ન ન થાય. તે કરવાથી તો તેમની આખર જાય પરંતુ પૈસા લઈ છોકરી વેચવાથી આખર જાય અને ઘરડાવરને જોતાં આખર ન જાય. હાય! કેવો તદ્દન નાલાક્ય રીવાજ છે કે જેને માટે મને કહેતાં અતિશય ખેદ ઉપજે છે આ સઘળું થવાનું કારણ માત્ર એજ છે કે બચપણમાં લગ્ન, ઘરડો વર, પૈસા લેવાની દાનત, અને તેમ કરવાથી પણ પુનરલગ્ન ન કરવું તેજ હતું.

હાય ? પુનરલગ્ન કીધા હોતો છોકરી ખરાબ ચાલની નીવડેત ? તેનો જન્મારો કદી બગડેત ? પૈસાની ખવારી થાત ? ના તેમ કયું હોત તો કાંઈ કાળે કાંઈ પણ બનાવ નજ બનત. અને છોકરીનો જન્મારો સુધરેત પૈસાનો બચાવ થાત અને માબાપ ની આખર રહેત પણ તેથી ઉલટો છેવટ આ બનાવ બન્યો અને તેના માબાપને છેવટે બીજા માગવા વખત આવી પરંતુ તેણે માત્ર કહેવા મુજબનો સીધો રસ્તો પુનરલગ્નનો રસ્તો ન જાણ્યો અને છેવટે મુર્ખ બન્યાં

હું તેમને ઘણોજ કબજો આપતી હતી તે મારી પાડોસના હતાં તેથી તેમને મેં તેને માટે ઘરડાવર જોવા અસલથીસા ફનાજ

પાડી હતી. તે વખતે તેના માઆપોએ અને તદ્દન તરછોડી નાંખી હતી. અને હાલ મારા મોલ માટે ઘણા પસ્તાવા કરે છે અને તે પસ્તાવા મારા મોઢા કહે છે, મારી માગે છે, રૂવેછે, અને પૈસા માટે ઘણા હેરાન થાય છે. તેમ કરવાથી શું ફાયદો થાય ? તો પણ મેં તો તે છોકરીને દયાની ખાતર ઠેકાણે પાડવાને મારા સુધરેલા મિત્રાને પાડવાને કહ્યું પરંતું તે ખરાબ ચાલની હતી તેથી હરકોઈ પણ તેને લેવા સાફ ચોખ્ખી નાજ પાડતા પરંતું છેવટે મેં એક અમારી સુધારક મંડળીમાંથી માહા મુસીબતે છોકરીની દયાની ખાતર સાર પાત્ર જોઈ તેને ધરાવી ત્યારબાદ તેનો આખો જન્મારો ઘણાજ હર્ષથી તેમજ ઘણાજ આનંદથી જવા લાગ્યો છે. જ્યારથી બાળરાંડ થઈ ત્યારથી પુર્નરજન્ન કર્યું હોય તેવોતો આનંદ સ્વપ્ને પણ નહોતો.

આપુ પુર્નરજન્ન કરાવવામાં તેના માઆપો પોતાનો મદદ ઉતરી જવાથી સારી રીતે સાંમેત રહ્યાં હતાં.

આ છોકરીના પુર્નરજન્ન કર્યા ત્યાર બાદ એવીતો સુધરી ગઈ તેના જેવી તે વખતે કોઈ બીજી સ્ત્રી જડવી મુશ્કેલ થઈ પડે.

આ પ્રમાણે બનાવ બનવાથી તેના મા બાપના હર્ષમાં અતિ શય વધારો થયો અને ત્યારથી દીકરીની આશીશથી તેના બાપનો વેહેવાર પણ સારો ચાલવા લાગ્યો. અને ઘણાંજ સુખી થયાં.

બહેનો અને ભાઈઓ જો કદાચ તેઓએ માફાર કહેવું પે. હોયથી માન્યું હોત તો આ પ્રમાણે દુઃખી થવા વખત આવત ? નજ આવત પરંતું કહેવતમાં કહ્યું છે કે “ રાંડવા પછીજ ડાહાપણ આવે ” માટે આમાંનો ખરેખર તેમજ બન્યું અને વાર્યુ ન કર્યુ પરંતું હાર્યુ જખમારીને કબુલ કરવું જ પડ્યું. માટે સર્વ મનુષ્યોએ સુગમ રસ્તો હાથ જાલવો જોઈએ કે આગળ જતાં બીલકુલ વિપત પોહાંયે નહિ તેમજ પસ્તાવું પણ પડે નહિ અને આખા જન્મન માટે પોતે અને પોતાના બચ્ચાં છોકરાં સુખીજ થાય. માટે પોતે તેમજ પોતાના હેતસ્વીએ સુગમ પુર્નરજન્નનોજ રસ્તો હાથ જાલવો અને ધરડો વર કે બચપણમાં લગ્ન નજ કરવાં અને કોઈ કાળે દીકરીના પૈસા પણ નજ લેવા. પૈસા ન હોય તો લાયક મુરતીયો જોઈ મદત પરણાવવી. પરંતું જે ખરાબ કહેવાય છે તે તો અવશ્ય નજ કરવું.

ભાઈઓ અને બહેનો આપ આડુંક વિવેચનમાં પુર્ણ રીતે સમજી તો ગયા હશે કે પુર્નરજન્ન કરવાથી સારા ફાયદા મળે છે

અને નહિ કરવાથી પરીણામ ખરાબ નીવડે છે તે તો આપ મારા
ધારવા પ્રમાણે સારી રીતે સમજી ગયા હશો. એમ હું સંપૂર્ણ
રીતે માફ છું માટે આપ અને આપના હેતુસ્વીઓને તેજ માફક
શીખામણ આપશો કે જેથી કરી ખરાબ રસ્તો નજ પકડે.

બાઈઓ અને બેહેનો મેં જે ઉપરના પુર્નરજન્મની વાત કીધી
તે પુર્નરજન્મ કરનાર બાઈ હાલ સભામાં આવેલ છે તે દખલો
આપને આપની નજરો નજર જેવો હોય તો જેમ પુછી ખુલ્લી તપાસ
કરી મનનું સમાધાન કરી લેશો અને નીચેની કવિતા એક ચીતે
સાંભળવા કૃપા કરશો.

(અરે દુઃખ શું કહું માફરે સુણે દીલ દુખશે તમાફરે—એ રાહ)

રતનગવરી—બેહેનો બાઈઓ સુણો વિનંતીરે કહું છું અંતરથી આંશીરે.

જગતમાં બધાં નરને નારી ચાલેછે અવળા કેમ

જગતમાં બધું જેમ જેમને જેવા મેં સમજા નેમ—બેહેનો.

એક વખત મે વર કન્યા જેવાં તે હતાં જેવા જેગ.

વર જેવો તેતો એંશી વરસનો કન્યા જેમ થયો શોગ—બેહેનો

દીકરી બાળે પરણાવતાં તેના માંબાપો લાજ્યાં ન કેમ

ધરડા વરને દેખીને તે તો ડર્યા નહિ જરી કેમ.—બેહેનો

પૈસા ખાવાની લાલચે દીધી ધરડા ખુદની સાથ.

ખુદીઓતો બધું વેચી સાટીને થયો ઘડપણમાં નાથ—બેહેનો.

પૈસાની લાલચે દીકરી જઈને નાંખી કુવાની માંહ.

તેમ કરતાં તેતો નવ ડર્યા કાંઈ વિચાર કરતાં કાંય—બેહેનો.

દીકરીના દામ કરેલો પૈસો ન ટકે પોતાની પાસ

એટલું મનમાં યાદ રાખીને સમજે તમે તો ખાસ—બેહેનો.

કાર્ય સરે નહિ નીચ નાંણાથી અવળે પૈસો જાય

સવળો મારગ સુઝે નહિને અવળે મારગ ધાય—બેહેનો.

નાંણા ગયા પછી છાતીયો કુટી મુકે લાંખી મોટી પોક

પછી માગી ભીખ પુર કરે પણ કોડી ન મળે રોક—બેહેનો.

પરણાગ્યા પછી થોથેજ વરશે ધરડો થયો દેવલોક

તો પણ તે તો કંઈ નહિ સમજ્યા મુકી લાંખી મોટી પોક—બેહેનો.

પુર્નરજન્મ મટે મેં ઘણું કીધું પણ નવ માન્યું જરીક

આખરે દીકરી નીકળી કુચાલની તેવા માંબાપોને ધીક—બેહેનો.

સોખત કીધી ખરાબની પછી થઈ રજગતી સેહેર

માં બાપે તેની વડ ન જેમ તેથી કયો કામો કર.—બેહેનો

મા આપે તેને વિધ્યા ન આપી આપી શીખામણુ ન કાંચ.
કેળવણીનું નામ ન જાણે જેમ દ્રાવે તેમ જાય—ખેડેનો.
વિચાર અવિચાર ન ધરમાં જાણે જાણે ક્યાંથી તેના બાળ
આડો રસ્તો પછી કેમ ન જાણે શાંતો લાગે તેમાં બાળ—ખેડેનો.
હદ પાર છોકરી છકેલી થઈ પછી કહેવાનું ન રહ્યું કાંચ.
કુચાલે ચાલતાં ગર્ભ રહ્યા પછી કયો તેણે કહ્યાય.—ખેડેનો.
પછી શીખામણુ મેં ધણી આપી તે સમજી ગત માંચ
લગ્ન કરવાને કબુલ કીધું પસ્તાઈ પાછળ જ્યાંચ.—ખેડેનો
મેં તેના લગ્ન કરવા માટે કીધી મિત્રામાં અરજ.
પણ કોઈએ તે લેવા નવ કીધું મેં મારી બજારી ફરજ—ખેડેનો.
બજારમણુ કીધીમેં તેની મોટી સાથે પ્રભુની થઈ રહેમ
એક પાત્ર તેને માટે મળી આવ્યું વળાવી કુશળ ખેડેમ—ખેડેનો.
બર આપો તેનો સુખમાં ચાલ્યો વધ્યો જોડમાં પ્રેમ.
શુભ મારો તેણે માંનવા માંડ્યો, રાખીને રહ્યા નેમ—ખેડેનો.
પરજ્યા પછી છોકરી સુધરી ગઈ તેના જેવી નહીં એક
પતિવ્રતા ધર્મથી રહેવાને લાગી મનમાં લાગ્યો ટેક—ખેડેનો.
માટે બાઈઓ ખેડેનો ચેતીને ચાલો કરો નહિ લુકુ કામ.
પૈસા લઈ વર ધરડો ન જોવો જોવા ન દામને દામ.—ખેડેનો.
કુળ ન જોવું કલંક જો જોવું જોવું શરીરનું અન્ય
ચાત્રાક જોવો બચેલો જોવો જોવો કેળવણીનો ભવ્ય—ખેડેનો.
સરખી જોડી શાંતથી જોવી સુધારવો તેનો જન્મ
આશીશ આપશે માબાપને તે ક્યાં કહે પોતાનો મર્મ—ખેડેનો.
કહેવતમાં પણ કહ્યું છે ખુલ્લું વાછ દીકરીને માય
સખંધી તેના વળાવે ત્યાંતે સુખે દુઃખે ચાલ્યાં જાય.—ખેડેનો

ગુલાબગવરી ખેડેનો બાઈઓ શુભો વિનંતીરે કહું છું અંતરથી આણીરે.
બાઈઓ ખેડેનો જુઓ ધરડો વર જોવાથી કેવું બને છે કામ
મરણ પામે છે તુરત ન પછી રાંડે છે પણ જુએ દામ—ખેડેનો
કેવું અધટીત એઓ કાર્ય કરે છે આખરે ઠરે છે ઢોર
પાછળથી પસ્તાવો પામીને કરે છે ખોળા ખોળા.—ખેડેનો.
સમજીને ચાલે તો સુખ મળે છે રહેછે પ્રભુની રહેમ.
બવ આપો સુખી થઈ પોને બચ્યાંપર રહેછે ખેડેમ—ખેડેનો.
મરીબ તવંગર કોઈને ન ગણો સઘળાને ગણો સમ્ય
સર્વે ઉપર દયા હેત રાખીને ભોગવો થઈ ભોળા રમ્ય—ખેડેનો.

જોડુ જુઓ મદા હેત કરીને બાળ ઉપર રાખો પ્રેમ
 તો પછી કુટુંબ સુખી થાશે રાખો તમે તેવો નેમ.—એહેનો.
 જોડી મળ્યાથી શાન્તી વધે છે ક્ષેત્ર કપાય છે રોજ
 પ્રભુની કૃપા હરદમ રહે છે તેવાં રહે તમે તોજ—એહેનો.
 બચપણમાં તમે લગ્ન ન કરો કરો ઉમર થયે પુખ્ત
 રાંડવાનો પગી ભય ન લાગે જહેમજ તો રહે ગુપ્ત—એહેનો.
 પુખ્ત ઉમરથી જો લગ્ન થાયતો અશા લાગી રહે રોજ
 બચપણમાં લગ્ન થાય તેથી તો જહેલુનો રહેછે જોજ—એહેનો.
 વચપણમાં બચ્ચાં વળાવેતો સુખી ન કાઈ થાય.
 વિચાર યરી જુઓ અંતરથી તે શી રીતે આશારખાય—એહેનો.
 બચપણ કરતાં પુખ્ત ઉમરમાં આશા લાગી રહેછે મન.
 તેતો વીચારી જુઓ તમે અંતર હીસાજ મેળવી ગણુ—એહેનો.
 પુખ્ત ઉમરે પરણાવવાથી જોડુ સુખી ધણુ થાય.
 આનંદમાં તેઓ દીવસ કાઢે દુઃખી કદી ન જણાય—એહેનો.

મણી ગવરો.—એહેનોબાઈઓ સુણો વિનંતીરે કહું છું અંતરથી આંખીરે.

ધણા અણુ સમજુ કુળ હંચું જોઈ કરે છેક જોડા જોગ.
 ઉમર ખુમર કાંઈ નહિં જોતાં દીકરીના કરે જોગ—એહેનો.
 કનેડું કદી જોતું નહિં અને વિચાર કરવો મન.
 બચ્ચાંઓનાં હીતમાં બાપે જોવાં થવું નહિં પાપીજન—એહેનો.
 કનેડુ જોવાથી એજ લાગે છે કુળ આખાને સમજ.
 માટે તેનાથીતો દુરજ રહીને સારો તમારી ગરજ—એહેનો.
 ચારે બાજુથી ચાતુરી રાખીને કરોને સઘળાકાજ.
 તો તો પ્રભુ ધણી દયા કરીને સુધારે સરવે સાજ—એહેનો.
 મેહેલ નજેશો માલન જોશો જોશો ન કુળ અભીમાન
 દીકરી પરધણી દયા કરીને રાખો હૃદયમાં ભાન—એહેનો.
 વૃધ વણિજ તેમતો કેવાઓછો કેમન રાખોભાન.
 દીકરીનાગળે છરી રાખીને શું તમે માંનો છો માન—એહેનો.
 બણાવો તમે પુત્રીઓને આપો શીખામણ સાથ
 કેળવણીની પ્વજ્ઞ આરોપી બરો શુભ કાર્યોમાં બાથ—એહેનો.
 કેળવાયેથી છોદઈ સમજે દુનીઆદારીને રીવંજ.
 નહિંતો જુડાં જેવાં તેવા રહીને બગાડેજીન્દગીસાજ—એહેનો.
 જુલ થએલી સુધારી લેવી. માફી માગી પ્રભુપાસ.
 કવેથી તેવા કામ નહિં થાએ એમ કહો તમે ખાસ—એહેનો.

બાળારંજાએલી તનમન ધનથી આપો નેઈ થોયવર
 બવ ખીચારીનો નહિં બગાડો રાખીને પ્રભુનો ડર-બેહેનો.
 અંતરથી ધણું આશીશ આપશે રડાયલી બાળારંજ.
 જો લગ્ન પુર્ન કરશે તોતો નહિ શીખે કાંઈ ખોજ.-બેહેનો
 હિત બાળાનું ચાહાવું તેછે ખેલો મા આપનો ધર્મ.
 પ્રિત સદા તેમના પર રાખી. અંતરથી કાઢો મર્મ-બેહેનો.
 ચિતથી ચલાવા બાળકને તે મુખ્ય માબાપની ટેવ.
 તેજો મુકીદમ દુર જોસે તોતો શું કરશે તે ખેવ-બેહેનો.
 બાધઓ ખેનો અંતરથી તમે જાણો ને સીધો સાર.
 સમજશે તો સુખે સુધારશે. નહિંતો રહેશે ઠાર-બેહેનો.
 બચપણે બાળ પરણાવવામાં બહુતર બુલેછે છેક.
 તેનો વિચાર કાંઈ નહિં કરતાં તજ દેછે વિવેક-બેહેનો.
 સુગમ રસ્તો હાથ જાણોતો કરે પ્રભુકાંઈ મેહેર.
 આજ્ઞા પાળીને સીધા ચાલીને કરાને લીલા લેહેર-બેહેનો.
 જો કદી હમ્કા વર વરેતો જો ડુનીએ સદા કાળ.
 ખોડ કે ખાંપણ કદી આવે નહિં પ્રભુ કરે સંભાળ-બેહેનો.
 પ્રભુને હરદમ અંતર આંણી. યાદ કરો સદા કાળ.
 સુખી સદા પ્રભુ કુટુંબ રાખે ન કરો આળ પાળ-બેહેનો.
 પુર્ન લગ્નથી સ્ત્રી પુરૂષો સુધરે સારી પેર.
 નહિં તો રખડી રખડી મરે કુચાલે ચાલી ઠેર-બેહેનો.
 પુર્ન લગ્નથી કાયદા ધણા તે ધ્યાન પરતો લ્યો.
 કુ ચાલે ચાલતાં બચેછે બાળાને બચેછે ગર્ભનો બોઓ-બેહેનો.
 પુર્ન લગ્નથી મનનું માન્યું જોડુ અને સારી પેર.
 પછી આડા દોઢા રસ્તા મુકી દમ કરે તેતો લીલા લેહેર-બેહેનો.
 સુત્રી ઉપર ધણો બપતો રાખો કુ ચાલે ચાલે નહિં તેહ.
 કામ વિના બાહાર જવા દેવી નહિં પછી શું બગડે જેહ-બેહેનો.
 તેર વરસ પછી પરણાવવી તે જોડુ ધણુ સુખી ચાય.
 બહુતર વિદ્યામાં વાંધા આવે નહિં સુખી તે જોડુ ગણાય-બેહેનો.
 મોગ્ય લાગે તો માનજો સર્વે આજન કરશે કાય.
 ખુશ માનીને બવ ન બગાડતા ઉંડું વિચાર જો તોય-બેહેનો.
 અંતરથી સૌ યાદ કરીને વિચાર જો કાંઈ કેણ.
 સાચે સાચુ કહ્યું જુહુ નહીં બાપ્યું મુખમાંથી એકે વેણ-બેહેનો.
 આર્ય પ્રજામાં પોઠાર દેખું આર્ય બાળા ઓનો રાજ.

ઠેર ઠેર રાંડેલી નજરે દીશેછે આ થીથી કરવી જોઈ-એહેનો.
 બધી રંદાએલી બાળકીયેતો લગ્ન કરવાને છે ખુશ.
 પણ તેમના હાથમાં નથી કાંઈ ક્યાંથી પુરી પડે હું-એહેનો.
 મા બાપ આડા રોજ પડે પછી તેતો શીખે આડી ચાલ.
 જુવાન દીકરી કેમ ની બાવે શું કરે બીચારું બાળ-એહેનો.
 જીવ કાઢવા તૈયાર થઈ જાય પછી વાળે પાછું મન.
 જીવતો જીવ કાયાથી કાઢવો કેમ ચાલે તેતું તન-એહેનો.
 જીવ બચાવીને કુ ચાલો શીખે પછી કરે ફડા કર્મ.
 આખર સખવા માટે ગર્ભ પાડે મનમાં શમજી મર્મ-એહેનો.
 માટે વિવેકીઓ મારગ જાણે શીધો બતાવેલો જટ.
 તો કાંક સુધરે બાળાઓ બહેલી શું મુખ મરડો છો છટ-એહેનો.
 આર્ય બાળા માટે ધર્મ બજાવવો તે છે મારી ફરજ.
 શીખામણ જો માની લેશે તો સરસે સઉની ગરજ-એહેનો.
સમજી—એહેનો બાઈઓ શુણે વિનંતીરે ઠહું છું અંતરથી આશીર.
 મારા પિતાએ પૈસાની લાલચે રાખી નહિ કાંઈ કર.
 સોજત ખોડી મળ્યાથી હુંતો ન આવતી કાંઈ ઘેર-એહેનો.
 મા બાપ સઘળાં હિત નથી જોતાં તેથી વાંટેછે બાળ.
 છેવટ શુધી નવ સમજે તો આવેછે પરાણે કાળ-એહેનો.
 તો પણ ધ્યાન ન લાવ્યા કાંઈ મનમાં કરી વિચાર.
 મેં મારી મતીથી પુણું લગ્ન કીધું આનંદ વધ્યો અપાર-એહેનો.
 મારા પિતાએ મુજને વળાવીતી ધરડા બુઢાની સાથ.
 બુઢાએ ઘરમાંથી લાહી લોહીને જાલ્યોતો મારો હાથ-એહેનો.
 પરણ્યા પછી ચારે પાંચે વરશે થયો તે દેવ શરણ.
 હું નવ સમજતી કાંઈ જરીકે થયું જ્યારે તેતું મરણ-એહેનો.
 ત્યાર પછી મને જોમન વાપ્યો અંગે જવાળા જેવો હાથ.
 મળી મને એક સહી પછીતે લઈ ગઈ આડી જ્યાંય-એહેનો.
 પછી હું તો છકી બેહેકીને ચાલી ન રાખ્યો કાંઈનો ભાર.
 આડી દોઢી હું તો આઘડી ફરતી શીખમળી જ્યારે ધાર-એહેનો.
 આ સઘળું બનવાનું કારણ પિતા માતા હતા બાઈ.
 રૂપિઆ દસ હજાર થી વેચી વિચાર કીધો ન કાંઈ-એહેનો.
 કુવામાં મુજને હડસેલી મુકતાં વિચાર કીધો ન લેશ.
 હું અબજા હતી નાની ઉમરની શું કરું ત્યારે કલેશ-એહેનો.
 પાડોશીએ મને બોધજ દીધો પછી ચાલી શીધી રીત.

બોધ ન મળ્યો હોત તો હુંતો સુધરત નહીં જરી ચીત.—બેહેનો.
ત્યાર પછી મારા પુનર્લગ્ન સાર કીધો તેણે વીચાર.
પણ કાંઈ મુજને વરવા હા કહે નહિ તેથી થમ લાચાર.—બેહેનો.
બેહેનત કરીને મુજને વળાવી શાધી આપ્યો મને પાત્ર
હુ ત્યારથી ધણી સુખી થવા લાગી દુઃખ મયા છે માત્ર.—બેહેનો
આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો છે અમારા પ્રેમમાં રોજ.
તેમ કર્મથી કારજ સર્જી આપ્યો મને બધો બોજ.— બેહેનો.
વરતશો જો ત્રિચારથી તો સુધરશે આપો ભવ
નહી તો થસો દુખી સદા તમે મારે કરો દુર દવ.— બેહેનો.
ખરેખર કહું સત્ય બોલી તે રાખજો તમે મન.
દીકરીઓનો ભવ સુધારવા જાણવી તાપજો તન.— બેહેનો.
ધણું કહે કાંઈ નવ વળે પણ સમજો ચીતથી સાર
બાળકીઓના હીત આઢાતા હોતો ચહે તેઓની વાર.— બેહેનો.
અંતરથી હેત રાખી સદા તમે ચઢજો દીકરીઓની વાર.
જો તેમ કરશો તો પ્રજા સદા કાંઈ કરશે જમજમકાર.—બેહેનો.

આ પ્રમાણે બાપણો તેમજ કવીતા થઈ રહ્યા બાદ સર્વ
મિત્ર મંડલમાં લીલા મેવા, સુકા મેવા, મીઠાપ્રાંતો, પકવાન, વિગેરે
સારી સારી હમદા વસ્તુઓ દરેક દરેક સભાસદો પાસે રક્ષાળીઓમાં
લાવી રજુ કરી. તે રક્ષાળીઓમાંથી સર્વ સજ્જનો જમી રહ્યા એ-
ટલે આદિ અને પાન સોપારી તેઓના મોં આગળ લાવી મુઠી દી-
ધાં. બાદ થોડોક વખત નાના બચ્ચાઓ પાસે જુજ જાજ રમતો
ગમતો કરાવી તેમને ધનામ આપી સર્વ મંડલ દાર અને પુલના
ગોઠા સહીત પોત પોતાના ધર તરફ વીદાય થયાં અને બીજી પા-
ર્ટી ચંદણીની રાત્રે જરવી તેવો દરાવ નક્કી કર્યો. બાદ સર્વ સભા
સજ્જનો હર્ષ બેર પોત પોતાના ધર તરફ હીપ હીપ હુરે હીપ હીપ
હુરે. એમ અવાજે ઢાહતા છોકરાઓ તેમની સાથે રાજી થતાં થતાં
આલવા લાગ્યાં અને હર્ષનો આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો.

મકરણ—૨ જી.

મોતીપુરનગરમાં ચંદ્રરાયની પરીક્ષા અને પાછળથી પુન-
ર્લગ્નની ધામ ધુમ.

દોહરા.

ઝરૂં ખેંશી ઝુરતી મણી ગવરી પતિ માટ,
 ઝટ આબ્યા પતિ હરખતા મળ્યા વહાલીને સાટ
 પરીક્ષા માટે ઉપડ્યો જવા મોતીપુર કાજ,
 પાસ થયો ઝટ યુક્તિથી સર્વ વીશયમાં સાજ.
 અનંત મિત્રને જઈ મળ્યો ક્યો ખુલાસા ખાશ,
 મિત્રે રોક્યો લગ્નમાં પછી રહ્યો ત્યાં પાસ;
 મિત્રે મંડપ બાંધીયો પુનર્જનને ખાસ,
 ચંદ્રરાયે બોલાવીયાં પ્રિય પત્નીને પાસ;
 સુખ પ્રસંગમાં સૌમળી લીધો હ્દાવો બેશ.
 ખર્ચ ક્યો અતિ હેતથી હર્ષ હર્ષ હંમેશ,

નિનગર શહેરમાં સીધા અને સોહાગણા રસ્તા ઉપર
 રમણીક સ્થળમાં એક ઈંગ્લીશ ફેશનની બાંધેલી હ-
 વેલી હતી તે હવેલીના છત્તાનાં ઝરખામાં એક કો-
 મળ બાળા કાંઈક હર્ષમાં બેઠેલી હતી. તેનું સુખ-
 ચંદ્ર સમાન દીસતું હતું, તેના માથાનાં વાળ છેક પગની
 પાની સુધી પોહોચી શકે તેવા હતા, તેના દાંત દાઢમની કળી જેવા
 હતા. તેના હરત કોમળ ખખડ જેવા હતા, તેનું નાક અણીઆળું
 હતું, તેના ગાલ ગુલાબ જેવા હતા, તેનું કપાળ વીધેશ પોહોળું હતું,
 તેની આંખો અણીઆળી કોરદાર અને કામી પુરૂષોને વશ કરે તેવી
 હતી, તેની બમરો રોફદાર અને સોહામણી હતી, તેની કમર પાતળી
 અને શોભાયમાન હતી. તેના જમણા ગાભે એક ઝીણું છુંદણું શો-
 ભાયમાન દેખાતું હતું અને તેના હાથની કાણીના નીચેના ભાગમાં “ચંદ્ર”
 નામ છુંદણાથી છુંદેલું સાફ માલુમ પડતું હતું. તેણે એક નવિન
 ફેશનનું સફેદ કીમતી પોલકું બદન ઉપર ચુસ્ત પેહેરેલું હતું. તેના
 માથાના અંખોડે અમુલ્ય ચાક શેલી રહ્યો હતો. આ વખતે તેનું
 માથું તદ્દન ખુલ્લું હતું. તેણે એક કાળી સડી અમુલ્ય કીમતી પહે-
 રેલી હતી. જે સડી તેણે પેહેરેલી હતી તેમાંથી તેના અંદરનો કીમતી
 અણીયો સાફ શોભાયમાન માલુમ પડતો હતો. તેના જમણા હાથમાં
 સોનેરી ચાંદબાજો પંખો ઝલેલો હતો. તેના થડી પોતાના અંગન

ફરે ફરે પવન નાંખતી હતી. તેના જમણા કાથે એક કીનતી નાચુક સોનાની ઇંગ્લીશ ફેશનની વીટી પેહે લી હતી તેના જમણા કાને અમુલ્ય સાચા ખેતની વાળીયો પેહેરેલી હતી. અને બંને કાને અમુલ્ય ઇંગ્લીશ ફેશનનાં તાસેલા ઝેરીમ પેહેરેલાં લટકા રહ્યાં હતાં. તેના નાકે હીરાથી જડેલી ચુની અમુલ્ય શોભીરહી હતી. ટુંકમાં તેનો દેખાવ ખાસ ઇંદ્રની અપસરા કરતાં પણ બદે હતો. તેની વાણી કાયલ કરતાં પણ ચઢી જાય તેવી હતી.

આ સ્ત્રી જાણે આ વખતે કોઈની રાહ જોતી ન બેઠી હોય તે માફક થઈ હર વખતે બારીએથી આમતેમ નજર ફેરવતી હતી. તે રાહ માત્ર ખીજા કોઈની નહિ પરંતુ પોતાના વાલ્લા પતિ ચંદ્રરાયનીજ રાહ જોતી હતી. આ વખતે ચંદ્રરાય કોલેઝમાં અભ્યાસ સારૂ ગયેલા હતા અને તે દીવશે જરા હીસામ સારૂ તેમને પાઠલાક કોલેઝમાં વધારે રોકાવવું થયું હતું તેથી ટાંછમ વીતી જતાથી મણીગવરીનો ચેહેરો એકાએક નરમ પડી ગયો હતો. થોડીક વાર તો તેના તેજ ચેહેરે પાઠલાક સુધી જેમની તેમ ત્યાંજ બેસી રહી અને આમથી તેમ ડફેરા મારવા લાગી. એટલામાં ચંદ્રરાયની ગાડી એકદમ ત્યાં આવી ઉભી રહી એટલે તે એકદમ તેને મળવાને તદ્દન અધીરી બની ગઈ. ચંદ્રરાય ગાડીમાંથી ઉતરી માળ ઉપર જલદી જલદી ચઢી આવ્યો અને બહાલી સાથે હેતથી સેકાન્ડ કરી. પરંતુ ચંદ્રરાય તેનું ધડકતું હૃદય તદ્દન પીછાની ગયો. તેથી તેના હૃદયને પણ જરા ચિન્તા થવા લાગી એટલે બોલ્યો.

“બહાલી કેમ આજ તારૂ કાળજી ધડક ધડક થાય છે ?”
મણીગવરી બોલી.

“બહાલા, કાંઈ નહિ. સેહેજ હતો આપની રાહ જોઈ બેઠી હતી અને આપને આવતા પાઠલાક વાર લાગી તેથી મને જરા અધીરાઈ આવી કે રખેને કાંઈ હરકત તો નહિ પોહોંચી હોય.”

ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“જાન ગાંડી એમાં તે અધીરાઈ શાંની આવી. કોલેઝમાં જઈ એનો પા અડધો કલાક વધારે પણ રોકાવવું થાય માટે શું અધીરાઈ રાખતા હશે? આંમ અધીરાઈ રખેડે તો ખીજા બાબતોને માટે તો કોણ જાણે શું કરી નાખે. તમારું હૃદય ધણુંજ નરમ છે તમે ધણુંજ નરમ સ્વભાવનાં છો. શું તમારી પ્રધાની પેહેરેથી છેક શુધો તદ્દન નરમ જ રહેશે ? શું તમે છેક આજ અધીરાઈ રહેશો ? આજે કોલેઝમાં

તાર લાગી અને વળી ખીણ વખત કોઈ ફેન્ડને ત્યાં જવું પડે અને ત્યાં કલાકોનું કલાકો જતા રહે તો તમે શું સહુરી નહિં પકડો ? તેમ માનતો તો તમેને બહુજ હરકત આવી પડે ખરું વાર ? ” મણી ગવરી બોલી.

“ બહાણ તમારા માટે હું અધીરાઈ નહિં કરું તો પછી દુનીયામાં મને બહાણમાં બહાણી ચીજ ખીણ કઈ મળનાર છે કે હું તેમ ન કરું અને ચુપકાથી બેસીજરહું ? ” ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ તમારે મારે માટે હૃદય કઠીણ રાખવું ? કારણ મને અન્યાયના વખતમાં અગરતો મિત્રને ત્યાં જવાના વખતમાં વારલાગી જાયતો તમને આગળથી ઘણી મુશીબતો આવી પડે માટે તમારું હૃદય કઠીણ રાખજો. તમારી પાસે નોકર છે, ઘસી છે, અને પાડોસીઓ તદ્દન ગૃહસ્થો છે તો પછી તમેને શું હરકત પડે કે તમે મારે માટે અધીરો થઈ જાવ ? ” મણી ગવરી બોલી.

“ બહાણને માટે દુઃખી થવું અને તેમને માટે ઝીકર રાખવી અને તેમને માટે દુઃખ વેઠવું એ શું માહાર કૃતવ્ય નહિ ? ”

ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ કૃતવ્ય ખરું, પરંતુ વિશેષ ઝીકર ન રાખવી. કારણ તેથી તખીએત તદ્દન બગડી જાય અને ઉલટું દુઃખ ઉત્પન્ન થાય. ”

મણીગવરી બોલી.

“ વારું બહાણ, માહાર હૃદય કઠીણ રાખીશ પરંતુ આપ સ્નાન કરી લ્યો ભોજન તૈયાર છે, ઠંડુ થઈ જાય છે, ઠંડુ થઈ જશે તો આપની તખીએત બગડશે માટે તાકીદ કરો. જોજના ઠાઠમ દરતાં આજના ઠાઠમમાં એક કલાકનો તદ્દાવત લાગે છે. માટે તાકીદથી સ્નાન કરી લ્યો કે ઘણો વખત જતો અટકે અને તખીએતમાં પણ ફેર ફાર થતો અટકે. ” ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ વારું વાહાલી હું તો તૈયાર છું તમે સઘળી રસોઈ જસજસા ગરમ કરી નાંખો એટલામાં હું સ્નાન કરી જલદી આવું છું. ”

આ પ્રમાણે વાત કર્યા પછી ચંદ્રરાયને ચાકરે પાણી કાઢી આપ્યું એટલે ચંદ્રરાય નહાવા બેઠા અને મણીગવરી રસોઈ ખાનામાં જઈ કરી મુકલી રસોઈ જરા જરા ગરમ કરી રહી એટલામાં ચંદ્રરાય સ્નાન કરી સ્વચ્છ થઈ ભોજન સાથે મણીગવરી પાસે આવ્યા એટલે મણીગવરીએ ચંદ્રરાયને તમામ રસોઈ પીરસી અને પોતાના માટે પણ બાણ પીરસ્યું. ચંદ્રરાયના જમી રહ્યા પછી મણી

મેવરી જમી રહ્યા. બાદ સવન સુવનનાં ઓરડાતરફ ચાલવા લાગ્યા. ત્યાં આવ્યા હોયોળાખાદ ઉપર મેઠા અને બંને જણા ધંધોસનાં વેણ વાંચવા લાગ્યા.

મણીગવરી પણ શીદય સુધી પાસ થઈ હતી પતિ કરતાં વિશેષ. બધું તેવો નીશ્વર રાખી તેણે પોતાનો અભ્યાસ બંધ કર્યો હતો પરંતુ ખાનગી રીતે પોતાના પતિ પાસેથી જ્ઞાન મેળવતી હતી. ચંદ્ર-રાયે બી. એ સુધી સારો અભ્યાસ કર્યો હતો અને પોતાનો અભ્યાસ આગળ જમી રાખ્યો હતો અને મણી ગવરીને પણ આગળ અભ્યાસ પોતે મેહેનત લઈ કરાવતો. આખંતેનું જોડું પ્રભુએ બરાબર મેળવ્યું હતું. ચંદ્રરાય પોતાની સ્ત્રીના હાથની રસોઈ શીવાય બીજાની રસોઈ પ્રસંગ કરતો નહોતો અને બનતા સુધી પાસ મણી ગવરીના હાથનીજ રસોઈ જમતો.

ચંદ્રરાય અને મણી ગવરી ધણાંજ સાંજા, ચાલાક, હુંશીઆર તેમજ વિવેકી બહેલા અને ઠેળવણી પામેલાં તેમજ સંપુર્ણ રીતે સુધરેલા હતા. એટલે તેમનાનાં સારા કામની કોઈ પણ જાતની ખામી નહોતી. તેઓને બીજા કોઈ અનુસમજી માણસોનો સહવાસ બીજા કુલ મળતો ન હતો તે બંનેના હૃદય ધણાંજ દયાળું હતાં. તેઓ પરાયા માણસોને સુધારવા અને તેમને સુખી કરવા ધણાંજ ઇચ્છતા હતા. કોઈ પણ માણસ પોતાની જીન્દગી સુધારવા ખુશી હોયતો પોતે દુઃખ વેઠી તેવી પણ તેઓને પુરી મદદ કરતા. તેમના હૃદય ધણાંજ કોમળ અને આત્મ હતાં બંનેના ચહેરામાં કોઈ પણ જાતની ખામી કાઠી સહાય તેવી ન હોતી.

નોંધેલ વાંચ્યા પછી બપોરના વખતે તેઓએ થોડો ધણો આરામ લીધો બાદ થોડોક વાર પછી સાંજનો સમય થવા આવ્યો. એટલે તેઓ બંને બગીચા તરફ હવા ખાતા ખાતા ચાલવા લાગ્યાં. રોડપર આમથી લેમ હર્ષજેર ફરવા લાગ્યાં બાદ થોડોક વાર ચિંત્યા પછી બાગમાં પુષ્પોની હવા ખાવા સાર આમથી તેમ ફરવા લાગ્યાં.

મણીગવરી બોલી બહાલા, આ મોગરો કેવો મેહેકી રહ્યો છે. આ ગુલાબનો છાંડ છે છતાં તેમાં ધણાં કાંટા કેમ છે ? આ ચંબેલી, જાંડ, જુદા, ફેવડો, ડમરો, મોગરો, વિગેરે પુષ્પોની સુધધી કેવી ફેલાઈ રહી છે. બાગનો સુંદરતા કેવી સરસ છે આ બાગ થવાથી શાખીન મનુષ્યો તેમજ આખા દીવસના મેહેનતથી કંટાળેલા મનુષ્યોને તો બે ઘડી સારો આ-

નંદ ઉપજે તેમ છે. વાહી સરકારે કેવી સરસ ચોકવણી કરી છે આ બાગમાં ફરવાથી માહાર હકવતો એકદમ શાન્ત બની ગયું છે આ બાગ મેં આગળ કાંઈ વખત જોયો નહોતો આ બાગની સુ-દરતા ઘણીજ સરસ છે અને મનને આનંદ ઉપજાવે તેવી છે. ”

ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ વહાલી, આ બાગ કરવામાં સરકારે ઘણી કાળજી રાખી હશે અને તેથી કરી તેમાં કાંઈ પણ ખામી આવવા પામી નથી.

વળી હવે કેટલુંક કામ બાકી છે તે હવે જારી રાખ્યું છે હજી પણ તેમાં દીવસે દીવસે ઘણા સુધારો વધારો થતો જાય છે અને ફેશનનું કંઈ કરે છે. સુધારો વધારો થયા પછી આ બાગ ઘણોજ સરસ લાગશે. ”

મણીગવરી બોલી.

“ બીજા બાગમાં અને આ બાગમાં ઘણોજ તફાવત માલુમ પડે છે. આ બાગનું તો હું જે વર્ણન કરું તે ઓછુંજ છે મનેતો આ બાગ ઘણોજ પ્રીય થઈ પડ્યો છે. ” ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ હા તમારું કહેવું બરાબર છે. મારો પણ મગજ આજ શાન્ત બની ગયો છે. કુલોની સુગંધી તો મસમસાદ મેહેકી રહી છે કે જાણે અહીંથી ઘર તરફ જવાનું મન તો બીલકુલ થતુંજ નથી. પરંતુ વહાલી, લગભગ સાત વામવા આવ્યા છે, ટાઈમ થઈ ગયો છે માટે હવે તો ઘર તરફ જઈએ તો ઘણું સારું. કારણ માહારો આહતો ટાઈમ થઈ ગયો છે માટે ઘર તરફ પધારો તો ઘણું સારું. ”

આ પ્રમાણે વાતચીત થયા પછી બન્ને ઘર તરફના રસ્તે ચાલવા લાગ્યા. આહતી લેહમાંને લેહમાં સત્વર ઘર આગળ આવી પોહોઆં બાદ મણીગવરીએ થોડાક વખતમાં આહ તૈયાર કીધી અને બ્યારે બન્ને જણાએ આહ પીધી ત્યારે તેમનું મગજ ઠંડાણે આવ્યું. ચંદ્રરાયને ઘણાખરા ભાગે મણીગવરીના હાથનું જમવાનું ઘણું પ્રસન્ન આવતું તેથી મણી થાકેલી હતી છતાં પણ મણીગવરી પાસે થોડીક પુરીઓ અને ગરમ દુધ ચંદ્રરાયે તૈયાર કરાવ્યું અને તેની સાથે બીંડાનું શાક પણ તાજડતોબ બનાવરાવ્યું પછી બન્ને જણા જમવા બેસી ગયાં. જમતાં જમતાં ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ વહાલી મહારે થોડા રોજમાં મોતીપુર નગર જવાનું છે કારણ મહારે બીએની પરીક્ષા આપવા જવું છે માટે હું થોડા રોજ માં તે તરફ જવા ધારૂં છું માટે ત્યારથી તમે તમારા પિતાજીને ત્યાં રહેવાનું રાખો તો ઘણું સારું. કારણ બે કદાચ તમે સાથે આ-

વો તો મ્હારી પરીક્ષામાં બારે હરકત આવી પડે અને પરીક્ષામાં ફોલમંદનીવડવા વખત આવે નહિં અને સધળી મહેનત નીજુજન રમાટે જો તમે માહારા હેતરનીહોતો જરૂર માહારા કહેવા પ્રમાણે રીપરીક્ષા થઈ રહ્યાનાદ હું તુરત પાછો આવીશ. માટે બહાલી મ્હારો આટલો બોલ ઉથાપશે નહિં એવી મને તમારી પુર્ણ ખાત્રી છે. ” મણી ગવળી બોલી,

“ બહાલી, તે વાત ખરી હું તેમ કરવાને કબુલ છું પરંતુ તમે ત્યાં જમવાની ઘણી હરકત પડશે માટે આ બહાલીને સાથે લઈ જશો તો આપને બીલકુલ હરકત નહિં પોહાંચે અને આપનું જમવા તરફનું દુઃખ તદ્દન દૂર થઈ જશે અને આપની તબીબેતમાં પણ ફેર નહિં થાય. ” ચંદ્રાય બોલ્યો.

“ તેને માટે મેં આગળથીજ જોડવણી કરી રાખી છે આપણી ન્યાતની રસોઈ કરનાર મદનપ્રસાદને સાથે લઈ જવા મેં અગાઉથીજ જોડવણી કરી રાખી છે માટે તે બાબતથી તમે બીલકુલ સુખાતી નહિં અને નીરબય પણ રહેજો. અને તમારા પિતાજીને ત્યાં સુખેથી જજો ” મણી ગવરી બોલી.

“ પ્રાણનાથ પરીક્ષા ગયા પછી તો તુરત પાછો આવજો કદાચ વધારે દીવસ થશે તો આ રશીલી આપ વિના ઝુરી ઝુરી મરશે અને આપ વિના પ્રાણ ત્યાગ દરશે માટે તેમ કરવામાં બીલકુલ ચુકશે નહિ એવી આ બહાલીને પુર્ણ આશા છે. ”

આ પ્રમાણે વાત ચીત કરી ચંદ્રાયે પોતાની ટૂંકા ખીસ્તરા કીજેરે બીજો ફેટલોક સામાન નોકર પાસે પેક કરાવી તૈયાર થયો અને મેલ્ટ્રેનમાં બીજો દીવસે મોતીપુર તરફ જવા નકી કર્યું અને પોતાની સાથે મદનપ્રસાદ રસોઈઆને અને ચાકરને આવવા ફરમાવ્યું.

બાદ બીજો દીવસે ટ્રેન વખતે ચંદ્રાયને વળાવવા સાડ પોતાના સુધરેલા વર્ગનું મીત્ર મંડળ તેને છેક ટ્રેન સુધી વીદાય કરવા આવ્યું હતું. ટ્રેનના ઉપડવા પહેલાં ચંદ્રાય સાથે તેના મીત્ર મંડળે સેફ્ટી કીધી હતી. બાદ ચંદ્રાયને આ મીત્ર મંડળે સાડ માન આપ્યું હતું. પરીક્ષા આપવા જવાથી સર્વ મીત્ર મંડળ ઘણાજ ખુશી થતા હતા. સર્વ મીત્ર મંડળે હીપ હીપ હુરે હીપ હીપ હુરે કરી ઘણું સરસ માન આપ્યું હતું. બાદ થોડીકવાર પછી મેલ્ટ્રેન એકદમ ઉભાડવાને તૈયાર થઈ એટલે વળાવવા આવેલા સજ્જનો પા-

છા હયાં બાદ ચંદ્રરાય અને નોકર રસોઇઓ કેનમાં બેસી ગયા અને એકદમ ટેન ઉપડી મઘ.

બીજી દીવસે સવારના પોહોરમાં ચંદ્રરાય તેનો રસોઇ-ઓ મદનપ્રસાદ અને તેમનો ચાકર વીઠ્ઠલ એ ત્રણે જણા રોડેશને ઉતાર્યા અને ત્યાંથી વીક્ટોરીઆ બાટે કરી મહોડા રોડ પરના રસ્તા ઉપર એક અદસ્ત ચીત્રને ત્યાં મુકામ કર્યો અને ચંદ્ર રાયે પોતાની ટુંકાબીસતરો વિગેરે છોડાવ્યાં અને રસોઇ કરવા માટે હુકમ કર્યો એટલે રસોઇઆએ ખુબીબધ રસોઇ તૈયાર કરી. પરીક્ષાને એક અઠવાડિયાની દીલ હલી તેથી પોતાનો અભ્યાસ ખાનગી ઓરડામાં રહી કરતો હતો. ચંદ્રરાયનું મન બહુવા તરફ ઘણું સરસ હતું તેથી તેને બીજી નકામી વાતો બીલકુલ પ્રસન્ન આવતી નહિ. એક અઠવાડિયા પોતાનો અભ્યાસ પુર્ણ રીતે કર્યો અને સર્વ સાહિત્યો પુર્ણ રીતે શીખી ગયો. પરીક્ષાના દીવસે ચંદ્રરાય કોલેજમાં ગયો ત્યાં તેને ઘણાજ અપરા સવાલો પુછ્યા છતાં પણ તેનું બહુવામાં સાફ ધ્યાન હતું તેથી તે પેહેલે નંબરે પાસ થયો અને તેને બારે ઈનામ મળ્યું.

પાસ થયા પછી પોતાની જીને શું સમાચાર લખવા એ વિચારી નીચે પ્રમાણે કાગળ લખ્યો.

મોતીપુર તા.

મું. નવિનગર.

બહાલી, ઇશ્વર કૃપાથી હું સારી રીતે પાસ થયો છું. હું એ કે વિશયમાં નીબળ ગયો નથી ઇનામ પણ સાફ મેળવ્યું છે ઇશ્વરે મેહેનતનો બદલો સારો આપ્યો છે. પરંતુ વાહાલી, અહીં ગૃહસ્થોમાં પાંચ એક પુનર્લગ્ન થવાની ધામધુધ સારી છે અને માદારા મિત્રો અને આજીજ સાથે રોકવા પ્રયત્ન કરે છે માટે આ શુભ કાર્યમાં ભાગ લઈ હું પંદર દીવસ પછી તમારી તરફ જશર આવીશ. હું બાણ્ણું કે તું ઘણીજ અધીરી બની ગઈ હોમશ. મારી બહાલી, અકોરી તહારાવિના હું તદ્દન બેહોશબનીગયો છું, પરંતુ મિત્રોને મા હું લગાડી હાલને હાલ તમારી તરફ અવગમ તેમ નથી માટે થોડા દીવસ નીભાવી લઈ મન પ્રકુલોત રાખી સદા ઉમંગમાં રહેસો બહાલી તેથી વધારે આ તાહારો ચંદ્ર કદો રોકાય તેમ નથી તેવો તને આ રી તરફની પુર્ણ ખાત્રી છે. માટે એક ખખચાડીયું જરૂર નીભાવશે.

એવી મને તમારી તરફની પુરી ખાત્રી છે હાથ એજ.

હી.

તારો બહાલો પતિ ચંદ્રરાય.

આ પ્રમાણે ચંદ્રરાયે પોતાની બહાલી મણીગવરી ઉપર કામજ લખી પરખીડીઆમાં ખીડી પોષ્ટમાં નાંખ્યો બાદ મોતીપુરના મહારથ પોતાના મિત્રની સાથે બેઠ બોલ રમવા ચાલ્યો ગયો.

ખીજે દીવસે સવારમાં નવિનનગરના સીધા અને સોદામણ રસ્તા ઉપરના નવીન મકાનમાં મણીગવરી પાસે પોષ્ટમેન્ટ મણીગવરી મણીગવરી કરતો એકદમ આવી ઉભો રહ્યો અને ઉપર લખેલો કાગળ તેમના હાથમાં આપ્યો. કાગળ આપ્યા પછી પોષ્ટમેન્ટ તુરત રવાના થયો બાદ થોડીકવારે મણીગવરીએ તે કાગળ હર્ષભેર વાંચવા શરૂ કર્યા. તે કાગળ વાંચતાં વાંચતા ધડીકમાં તેને હસુ આવતુ અને વળી ધડીકમાં તેની આંખમાંથી ઝળઝળીઆ નીકળી પડતા.

પ્રિય વાંચક જુદો આ માર્ગેક શબ્દો આપ સમજ્યા તો હસીજ તોપણ મારે તે ખુશ્તુ કરી સમજવવુંજ જોઈએ, એ મારી ફરજ છે. હસવાનું કારણ ફક્ત બીજું કંઈ નહિ પરંતુ ચંદ્રરાય વચન આપ્યા કરતાં વધારે દીવસ રોકાવવાનું લખે છે તેજ હતું. પરંતુ આંખમાંથી ઝળઝળીઆ આવવાનું કારણ તેને એજ હતું કે ચંદ્રરાય આવા પુનર્લગ્નના શુભ કાર્યમાં મને મુકીનેજ લાહાવો લેશે? તેમ ધારી તેની આંખમાંથી ઝળઝળીઆ આવતાં હતાં.

પ્રિય વાંચકો! આવા જુજ કામમાં તેઓ બંનેનો કેવો સરસ સંબંધ છે તેમતલબ આ જુજ કારણમાં આપ સમજી ગયા હસો. કે તેઓ એક એક સેહેજ ભુલ કરે છે તો પણ કેવું ખોટું લગાડે છે. વાહ? આવો ઘાડો સંબંધ તો દુનિયાપરહું ઘાઁછું થોડાકનેજ હશે પરંતુ ચંદ્રરાય અને મણીગવરીના પ્રેમ માટે તો હું જ બીના લખું તે થોડીજ છે. કાગળ વાંચી રહ્યા પછી મણીગવરીએ નીચે પ્રમાણે પોતાના બહાલા પતિ ચંદ્રરાયને કાગળ લખવો શરૂ કર્યો.

નવિનગર. તા.

મુ. મોતીપુરનગર.

બહાલા વિયોગી આપનો પ્રેમી પત્ર પોહાંચ્યો છે તે હૃદય સાથે ચાંપી બણી આનંદ પામી છું. પણ.....

બહાલા, શું વચનના તદન મુકાજ બની ગયા? આપ પરીક્ષા

આપના પછી તુરત આવવાનું વચન આપી ગયા હતા અને વળી પાછળથી પંદર દિવસ પછી આવવાનું લખ્યો છો તે શું સારું કે ? ત્યાં પાંચે પુનર્લગ્ન મંદિર કુટુંબમાં થવાનાં છે તેના ખુલાસામાં શું આપ એકલા જ મહેશો ? અને આ વ્હાલીને ત્યાં નહિં જ ના-લાવો ? તે હવેમાં મહેરો ભાગ જરા પણ નહિં ? આવા શુભ પ્રસંગમાં તો વ્હાલીને સાથે જ રાખીએ, અંદ્ર વિના આ ચક્રોરી એ-કલી ખુરી મરે છે, અંતરનો હીરો આપના વિના અધ્ધર લટકી રહ્યો છે, તે હીરો જ્યારે વફાવો અંદ્ર આવી નીચે ઉતારેતો જ ઉતરે પરંતુ વફાવો, આજા હોય તો હું ચક્રોરી વફાવો અંદ્રને મળવા આવું અને શુભ કાર્યમાં ભાગ લઈ.

(રંગ કાઠીઆવાડી ગરબાનો.)

પ્રીતમજીરે, પ્રીતમજી, પધાર્યો, પરદેસે,

મુકી બાળા વેશેરે.

મુજ પ્રીમજી.

પરીક્ષાનો વાવહો, પ્રીમજી બીતાબો,

તો પણ મુદત લાંબી મહીરે.

મુજ.

શુભ પ્રસંગમાં, વ્હાલીને તેડાવો,

તેથી શોભે, સાજ સારોરે.

મુજ.

પ્યારા પ્રીતજી તમે, પ્રીત કરી ઝાંખી,

તેથી રમીલી રાત રોતીરે.

મુજ.

શુભ લગ્નમાં વફાવો, પ્રીતથી તેડાવો,

તોતો વ્હાલી થાય રજીરે.

મુજ.

લગ્ન જોવાની વફાવો, હાંશ ધણી થાય છે,

તે પુની પાડ પ્યારા પ્રેમથીરે.

મુજ.

શુભ કાર્યોમાં વફાવો, સાથે જ રાખીએ,

કેમ થઈ ગયા છો વફાવો પાછરે.

મુજ.

પુનર્લગ્નમાં વફાવો સાથ જોડુ શોભસે

તેથી મડપ ધણે દીપસેરે

મુજા

અધીરાઈ આપ વિના, મન ધણી થાય છે,

પણ શું હુકમ જિન અવાય છેરે.

મુજ.

ચીતે ચક્રોરીને, ચાલીને ચતુરા લખો,

તો તો રશીલા વ્હાલી આવશેરે.

મુજ.

ચાલનાં અંદ્ર બીતા, તારા નથી શોભતા,

તેથી તારાને શોભાવોરે. મુજ.

ભોગી માણી વિના, ગુલાબ કરમાય છે,
માટે ગુલાબ સંભાળોરે. મુજ.

આપ વિના અમ પાણી, ઝેર જેવું થાય છે
તેથી રસીલી મુંઝાય છેરે. મુજ.

ઢાલથી વનિતા ઢાલા ઢેલો તેડવો
તેથી રસીલી હરખાય છેરે. મુજ.

ગુલાબ આવેથી, જલદી પ્યારી આવશે
પ્રેમમાં વીણેશ ઢાલ થાશેરે, મુજ.

રસિઆ વિના રસિલા, રાત નથી નીઠતી
કલ્પાંત કલ્પાંત કરી ઝુરતીરે. મુજ.

ઢાલા, ટુંકમાં લખ્યું છે તે બસ છે આપ ચતુર છો એટલે વધારે લખવાનેતો મ્હાર મન સાફ નાજ પાડે છે. ઢાલા, રસિલી ને આપ જરૂર તેડાવશે અને રૂડા પુનર્લગ્નમાં લ્હાવો લેવડાવશે અને આ દાશીની આશ પુર્ણ કરશે એવી મને મારા વહાલાની પુરી ખાત્રી છે. વહાલા તમારું હૃદય કામળ છે તેથી રસીલીને વીસરીતો નથીજ ગયા. પરંતુ શુભ કાર્યોમાં વહાલી વીના એકલા લ્હાવો લેવો કપ્પલ કરે છે અને મને અહીંજ થોભી જવા લખે છે એ હું એક અન્યથા વાત સમજું છું. મારો વહાલો તો એવા શબ્દો કદી લખેજ નહિ. એવી મને આપની પુર્ણ ખાત્રી છે છતાં આવા શબ્દો કેમ લખ્યા હશે તેને માટે મને હૃદયમાં હરદમ વિચાર આવ્યા કરે છે. પણ જેર કાંઈ નહિ તેમાં મ્હારા વહાલાનો વાંક કાઢું તે તદ્દન મારી મુખાઈ કહેવાય માટે આ શુભ આનંદના લાભ પ્રસંગમાં વહાલીને તુરતા તુરત હર્ષભેર બોલાવો કે વહાલી એકદમ રસિલા અદ્ર પાસે આવી ખડી થઈ જાય અને સુખ પ્રસંગમાં હર્ષભેર સળેડે લાભ મેળવે. એજ.

લી૦

આપની રસિલી

અર્ધાંજના મણીગવરી.

આ પ્રમાણે મણીગવરી એ હર્ષથી કાગળ લખી તાત્કાલ પોતાના હાથે પોષ્ટમાં નાંખી પોતાને ઘેર આવી અને આનંદ મળે આનંદમાં ભરત કામ ભરવાશરૂ કર્યું.

ચંદ્રરાય મોતીપુરમાં સાંજે એટ બોલ રમી પોતાના મિત્રો સાથે

આવી દાખલ થયો. પુનર્લગ્નોના ચાર દીવસ બાકી હતા તેથી માંડવો વિગેરે કેવો બધાવવો અને શું શું ગોઠવણી કરવી તે ચંદ્રરાય અને તેના મિત્ર અનંતરાય હર્ષથી વિચારવા લાગ્યા. પછી ચંદ્રરાયે ફરી પ્રમાણે માંડવા વિગેરેનું ખર્ચ બતાવ્યું. બાદ થોડીક વારે ખીજીક રમવી શરૂ કરી આશરે દોઢેક કલાક ખીજીક ચાલી એટલે રાત્રીના બાર વાગાનો સમય થયો તેથી રામા પાસે પથારી પથરાવી સૌ સૌની પથારીમાં પોટી ગયા.

બીજે દીવસે પરાંદમાં ચંદ્રરાય પથારીમાંથી ઉઠ્યા બાદ આઠ પાણીપી તૈયાર થઈ ન્હાવાની રૂમમાં જતા હતા તે વખતે ચંદ્રરાયનો કાગળ લઈ ટપાલવાલો આવ્યો. તે કાગળ ચંદ્રરાયે ન્હાવાની ઝોસ રીમાં ન્હાતાં ન્હાતાં ઉપર લખેલો કાગળ વાંચ્યો. વાંચતાંની સાથે ચંદ્રરાયનું મન પ્રકુચીત થયું. આંનંદનો પાર રહ્યો નહિ, આ કાગળ વાંચતાં ચંદ્રરાયને ઘણો હર્ષ ઉત્પન્ન થયો હતો. તેથી પાસે એઠેલા તેમના મિત્રો કાંઈ નવાઈનો કાગળ છે તેમ સમજી ચંદ્રરાયને પુછવા લાગ્યા. પછી અનંતરાય જોડ્યા.

“મિત્ર કોનો કાગળ છે? આટલો બધો હર્ષ શાંતો ઉત્પન્ન થયો છે તેતો કહો? શુભાભીનો કાગળ તો નથી?” ચંદ્રરાય જોડ્યો.

“હા મિત્ર તેમનોજ છે, મિત્ર ત્હારાથી શું આંગણ્યું છે તે વાંચ તે અહીં આવવા માજેછે.” અનંતરાય જોડ્યો.

“(કાગળ જોઈને) વાહ! શું બાબીની લખવાની છટા છે મરખો ઘણો સરસ લખ્યો છે, બાપણુ પણ આમેદુજ લખ્યું છે. બાબી અહીં આવશે તો તમને કાંઈ હરકત છે! તે આવશે તો ઉલટા હર્ષમાં વધારો વધારો થશે. અને તેમનો મને પણ ઘણા દીવસો મેળાપ થશે માટે ખોલાવવા લો.” ચંદ્રરાય જોડ્યો.

“મીત્ર હું ક્યાં ના કહું છું, મારી તો ના છેજ નહીં મેતો ફક્ત તેમને વધારે તરફી ન ભોગવવી પડે માટે થોભી જવા લખ્યું હતું પરંતુ તેમની ખુશી આવવાની છે લો રામાને બે રૂપીઆ આપો અને અરજનું તાર મુકો કે જલદીથી અહીં આવી પોહોચે.” અનંતરાય જોડ્યો.

“હા તાર મુકીશું તોજ ઠીક શવીશુ કારણ લગ્નોના ત્રણ દીવસ ફક્ત બાકી રહ્યાછે. એટલે કાગળ લખીએ તો તેમનાથી ટાઇમ-સર આવી શકાયજ નહિ માટે તાર મુકવો એજ વિચાર તમારો જ સુખર છે; એજ કહિ રામાને મોટેથી અવાજ દાઢી કહું એટલે

રામો એકદમ આવી તેમની પાસે ખડો થઇ ગયો, અને બોલ્યો.
શો દુકમ છે હજુર. ” અનંતરાય બોલ્યો.

“રામા આ તાર લખી આપુધું તે લઇ એકદમ તાકીદથી મુકી
આવ, ખીલકુલ રસ્તામાં ઉભો ન રહેતો, સીધો સીધો તાર મુકી જ-
લદી પાછો આવજો. ” અંતરાય બોલ્યો.

“મિત્ર તારમાં એમ લખો કે તે એકલાં ન આવે, સાથે તે-
મના પિતાજીની પેઢીમાંથી શુભારતાને લાવે, તે પ્રમાણે લખજો, કા-
રણ બેરાં માણસને એકલા બોલાવવું તે ઠીક નહીં, કેમ મિત્ર બરા-
બર છે ને ? ” અનંતરાય બોલ્યો.

“અરે મિત્ર હું તે લખ્યા વિના રહું, હું તેમને એકલાં બોલાવું,
એમ કદી અને ? તે તો હું લખવાને કદી ચુકુજ નહિ, તેતો મારી
ધ્યાનમાંજ હતું. હાલમાં લખણી વાત પડતર મુકો, અને મને એકદમ
તાકીદથી તાર લખી રામાને મોકલવા ઘો, ટાઇમ થઇજાય છે,
કારણ મારા બાલી અહીં જલદી આવી પોહોંચે એટલે પછી
સખળી વાત થશે ” (એમ કહી રામને લખેલો તાર આપ્યો.)

કામળ લખ્યા પછી મણીગવરી ભરત કામમાં બેઠી હતી,
પરંતુ તેવું દિલ તદ્દન મોતીપુરમાં હતું, પણ એકલાં ઘરમાં ન ગમે તેટ-
લા કારણથી ભરત કામ ભરવા બેઠી હતી, તેને હરદમ મોતીપુર જઇ
શુભ કાર્યમાં બાગ લેતો તેજ વિચારો આવ્યા કરતા હતા. તેને પોતા
ના પતિ શિવાય આખું નગર ઝેર જેવું લાગતું હતું, જ્યાં જોતી
ત્યાં ધણા માણસે! છતાં પોતાના પતિ શિવાય તેને સઘળું સુતુસટ
લાગતું હતું. પણ ધણી મુશીબતે પોતાના દીવશે પાતવિના
કાઢતા હતો.

બીજે દીવસે મણીગવરી રસોઇ જમી પરવારી ભરત
કામમાં બેસતી હતી એટલામાં એક પીળા કપડાં વાલો હાથમાં
લાલ કામળ લઇ મણીગવરી મણીગવરી કરતો ત્યાં આવી
ઉભો રહ્યો અને તેમના હાથમાં પેસો મોતીપુરથી મુકેલો
તાર આપ્યો અને મણીગવરીની સહી લીધી પછી તે લાલ
કપડાં વાળો માણસ ચાલતો થયો. મણીગવરીએ તે તાર ફેડાં
વાંચ્યો, વાંચતાની સાથે પોતાનું ભરત કામ એકદમ પડતું મું-
ક્યું અને પોતાનો સામાન હોંશમાં ને હોંશમાં પોતાના હાથેજ પેક
કર્યો, ચાકરની કે દાસીની પણ દરકાર કરી નહિ. બાહ તાબડતોશ

પોતાના પિતાજીને ત્યાં આવી ગઈ.

પોતે પોતાના પિતાજી મદનચંદ્ર પાસે આવી ઉભી રહી અને તેમને પેસો આવેસો તાર વંચાવ્યો એટલે મદનચંદ્ર પોતાના હૃદયમાં સમજી ગયા અને દુકાનેથી પોતાના હુંશીઆર મુનીમ મુખારા કવળદાસને બોલાવ્યો. એટલે કવળદાસ થોડોકવારમાં મદનચંદ્ર પાસે આવી ખડા થઈ ગયો. એટલે મદન ચંદ્ર બોલ્યો.

“કવળદાસ, તમારે બેઠેન મણીગવરીને સંભાળીને મોતીપુર મુકવા જવાનું છે. હું તમોને કપડાં લતાં પેહેરવા સાડા આપું છું અને દુધનું ખાવાનું તારા શેકાણી કરે છે, માટે તમે તમારે ઘેર નહિ જતાં હાલને હાલ બેઠેનની સાથે બારોબાર જવ, તેને સંભાળીને લઈ જજો, રસ્તામાં તેની પાસેથી બીલકુલ દુર ન જશો, સમજ્યા કે ? તેને રસ્તામાં બીલકુલ મુજબણ પડવા દેતા નહિ.”

કવળદાસ બોલ્યો.

“વાર વાર, એક સાહેબ, એવોતે હું કાંઈ ગાંઠો છુંકે દુર જઈને અને તેમને મુજબણ પડવા દઉં. મને કાંઈ કહેવું પડે તેમ નથી, મારામાં કાંઈ દીવસ પ્રભુ કરેતો ભુલ કદી આવેજ નહિ. આપનીચીન્ટ રહેજો. તે બાબતથી ગમતશો નહિ” હુંકે એટલે તમારે જરા પણ શીકર રાખવી નહિ.”

આ અમાણે વાતચીત કરી રહ્યા પછી મણીગવરીનો સામાન કે વલ્લદાસને મોકલી ચંદ્રરાયને ત્યાંથી મંગાવ્યો અને એક ગાડી તેના પિતાજીએ જોડી મંગાવીને ગાડીમાં સવળો સામાનમુક્યો પછી મણીગવરી, મદનચંદ્ર, મણીગવરીનીમાં વનિતાગવરી, કવળદાસ મુનીમ, એ રીતે ચારે જણા ગાડીમાં બેઠા અને એકદમ સ્ટેશન તરફ હંકારી એટલે ગાડી એકદમ સ્ટેશન ઉપર આવી ઉભી રહી, પછી ચારે જણા અંદરથી બાહાર નીકળ્યા પછી કવળદાસ સેકન્ડ ક્લાસની બે ટીકીટો કરાવી લાવ્યા. અને સામાન રખામાં ગોઠવ્યો પછી મણીગવરી તથા કવળદાસ ટ્રેનમાં બેસી ગયા. બાદ અડધા કલાક પછી ટ્રેન ઉપડી ગઈ એટલે મદનચંદ્ર અને વનિતાગવરી પોતાની ગાડીમાં બેસી ઘર તરફ પાછા રવાના થયા.

મણી ગવરી અને કવળદાસ મુનીમ જે મેલ્ટ્રેનમાં બેસી મોતીપુર જવા નીકળ્યા હતા તે મેલ્ટ્રેન સવારમાં સાડા સાતે આવી

હબી રહી એટલે કેવલદાસે પોઠર પાસે સરવે સામાન પ્લાટ ફેર્મની બાહાર મુકાવ્યો અને મણીગવરીને પ્લાટફોર્મની બાહાર કાઢી પછી દીકરીઠકલેકટરને દીકરી આપી, પછી બાહાર આવી એક વીકટોરીયા ભાડે કરી અને ચંદ્રરાયના મુકામ તરફ મ્હોટા રોડના રસ્તે હંકાવવા શરૂ કરી એટલામાં ચંદ્રરાય અને તેમના મિત્ર અનંતરાય તેમને સાંભા મળ્યા તે પોતે પોતાની વીકટોરીયા સાથે લઈ આવ્યા હતા એટલે બંને વીકટોરીયા સહિત અડધા દલાકમાં ચંદ્રરાયના મુકામે આવી પોહોંચ્યા અને સર્વ માણસો મકાનમાં દાખલ થયા.

ચંદ્રરાયે તે દીવસે પોતાની બહાલી મણીગવરી પાસે રસોઈ કરાવી અને સવળા માણસો જમ્યા. બાદ માંડવાની તૈયારી સાર અને માંડવામાં ફરનીયર વિગેરે સામાનની ગોઠવણ કરવા સાર અનંતરાય, ચંદ્રરાય, મણીગવરી, અને અનંતરાયની સ્ત્રી સુમનગવરી, એ ચારે જણા પોતાની વીકટોરીયામાં બેસી સર્વ સાહીત્યોની તૈયારી કરવા સાર માંડવા ત્રણ ગયા, શુમાસ્તા, નોકરો, ચાકરો, વિગેરે પાસે સવળો જોઈતો સામાન મંગાવ્યો હતો, તે માંડવામાં સવળો જોઈ પ્રમાણે શોભતો હતો તે તે પ્રમાણે ગોઠવાવી દીધો. આ માંડવો લગભગ બે હજાર ફૂંટ પોહોંજો તેમ બે હજાર ફૂંટ લાંબો ચોરસ બાંધ્યો હતો, વીજળીક લાઇટો લગભગ એક સો ટાંગી દીધી હતી. હાંડીઓ, ઝુમરો, હજારો ટાંગી દીધાં હતાં, તકતા બેસુમાર ગોઠવી દીધા હતા, માંડવામાં ગૃહસ્થોને ચાલવાને માટે હાથેરી જેવી જાડી મુખમલ સવળે ઢેકાણે પાથરી દીધી હતી. આ સામાન અને માંડવો સંભાળવા સાર લેયા, નોકર, પેરેદાર, વિગેરે રાખ્યા હતા. બીજે દીવસે લગ્ન હતાં તેથી પુનર્લગ્ન કરનારા સ્ત્રી પુરૂષોને પેહેલી રાત્રે કેટલાક સદ્ગૃહસ્થોની રૂબરૂ તેમની ખાત્રી કરવા સાર બોલાવ્યા હતા. મોતીપુરમાં પુનર્લગ્ન કરાવનાર આગેવાન ફક્ત અનંતરાયજી હતા. સર્વ સભા તૈયાર થઈ અને પુનર્લગ્ન કરનાર સ્ત્રી પુરૂષો મળી દસ માણસ આવી આ સભાની સામી બાજુપર ખુરશીઓ ઉપર સોસાના નીમેલા જોડકાં બેસી ગયાં. એટલે અનંતરાય એક એકનું નામ દઈ વારા ફરતી સ્વાલ પૂછવા લાગ્યા.

“ભાઈશંકરભાઈ તમારા પુનર્લગ્ન આ સંતોષાપાઈ સાથે કરવા તમારી ખુશી છે ? ખુશી હોય અગર ન હોય તોપણ આ

સભા વચ્ચે જવું હોય તેવું કહો ? ”

“બાઈ સંતોડબાઈ તમારી ખુશી તેમની સાથે પુનર્લગ્ન કરવા છે કે નહિ તે તમે ખુલ્લે ખુલ્લું કહો ? ” બંને ઉભા થઈ બોલ્યા.

“હા. હમારી બન્નેની ખુશી અમારા અંતઃકરણથી છે અમે અમારા પુનર્લગ્ન કરવાને ઘણાજ આનંદ માનીએ છીએ,” અનંતરાય બોલ્યા.

“બાઈ યશવંતરાય તમે તમારા પુનર્લગ્ન ચંદનગરરી સાથે કરવા ખુશી છો કે કેમ તે ખુલ્લે ખુલ્લું કહો ? ”

“બાઈ ચંદન ગરરી તમારા પુનર્લગ્ન યશવંતરાય સાથે કરવા તમારી ખુશી છે કે કેમ તે ખુલ્લે ખુલ્લું કહો ? ” બંને જણા ઉભા થઈ બોલ્યા.

“હાજી અમારા અંતઃકરણ બરાબર ખુશી છે અમે પુનર્લગ્ન કરવાથી ઘણાજ આનંદ માનીએ છીએ.”

“હંસરાજજી તમે તમારા પુનર્લગ્ન આલક્ષ્મી બાઈ સાથે કરવા ખુશી છો કે કેમ ? તે ખુલ્લે ખુલ્લું સભા સમક્ષ કહો ? ”

“બાઈ લક્ષ્મી બાઈ તમારા પુનર્લગ્ન હંસરાજજી સાથે કરવા તમારી ખુશી છે કે કેમ તે ખુલ્લે ખુલ્લું સભા સમક્ષ કહો ? ” બંને જણા ઉભા થઈ બોલ્યાં.

“હાજી અમારી અંતઃકરણથી ખુશી છે ને અમે અમારા પુનર્લગ્ન થવાના છે તેથી ઘણાજ ખુશી થઈએ છીએ અને તેથી કરી અમારા હર્ષનો પાર સમાતો નથી.” અનંતરાય બોલ્યા.

“બાઈચંદ બાઈ તમારા પુનર્લગ્ન આ રળીઆત બાઈ સાથે કરવા ખુશી છે કે કેમ તે કહો ? ”

“બાઈ રળીઆતબાઈ તમારા પુનર્લગ્ન બાઈચંદ સાથે કરવા તમે ખુશી છો કે નહિ તે ખુલ્લેખુલ્લું કહો ? ” બંને ઉભા થઈ હર્ષ ભેર બોલ્યા.

“માઈઓ હમારા પુનર્લગ્ન કરવા અમે છણાજ ખુશી છીએ અને તેમ થવાથી અમારા હર્ષમાં ઘણાજ વધારો થયો છે.” અનંતરાય બોલ્યા.

“બાઈ જીવણલાલ તમારા પુનર્લગ્ન આ કાશીબાઈ સાથે કરવા તમારી ખુશી છે કે નહિ તે સભા સમક્ષ કહો ? ”

“કાશીબાઈ તમારા પુનર્લગ્ન આ જીવણલાલ સાથે કરવા તમારી ખુશી છે કે નહિ તે સભા સમક્ષ કહો ? ”

અને ઉભા થઇ આનંદથી બોલ્યા.

“ભાઈએ! અમારી નાતમાં પુનર્લગ્નનો રીવાજ નથી તેથી અમે આઠલા દીવસ ઘણાજ મુઝવણમાં આવી ગયા હતા પરંતુ આપ સહૃદયોની મદદ અમને પુરું રીતે મળી છે અને અમને ટેકા આપ્યો છે તેથી આપ સભા સદોનો આભાર માનીએ છીએ અને આવી રીતે બીજા પુનર્લગ્ન કરાવવા પ્રયત્ન થોજશો તો પ્રભુ તમારા ઉપર મેહેરબાની સદા કાળ રાખશે અને લોકોની આશીશ ઘણી મળશે, અને અમારી પણ આપ સહૃદયોને પુરું આશીશ છે, અમે! અમારા પુનર્લગ્ન કરવાને ઘણાજ આનંદ માનીએ છીએ આ પુનર્લગ્નનો સવળો ખર્ચ આપે માથે લીધો છે તેને માટે આપને દુનીઆમાં મોટો ધન્યવાદ છે અને અમારો પણ આપને આશીરવાદ છે.”

અનંતરાય બોલ્યા.

“મેહેરબાન સભાસદો આવતી કાલે બપોરે બાર વાગ્યાથી પુનર્લગ્નની ધામ ધુમ શરૂ થશે, તે પ્રસંગે સર્વ સભાસદો આજે જીવી રીતે પધારી શુભ કાર્યોમાં ભાગ લીધો છે તેવી રીતે કાલ પણ પધારવા મેહેરબાની કરશો અને શુભ કાર્યનો લાભ જરૂર મેળવશો એવી મને સભા તરફની પ્રાર્થના છે.”

આ પ્રમાણે અનંતરાય બોલ્યા. એટલે આખી સભાએ હીપ હીપ હુરે હીપ હીપ હુરે કરી તાલીઓ પાડી સાડ માન આપવા માંડ્યું અને ઘણો હર્ષ થવા લાગ્યો. પછી અનંતરાય બોલ્યા.

“આપ સભાસદોને મેં મારા રૂબરૂ આવતી કાલના કાર્યોમાં ભાગ લેવાનું તેડું કર્યું છે અને બીજા મેમ્બરો વિગેરેને હાલ માણસો મોકલી કાગળો લખી મોકલાવું છું માટે પધારવું. એજ વીનંતી.

આ પ્રમાણે અનંતરાયે ભાષણ કર્યું એટલે ફરીથી હીપ હીપ હુરે હીપ હીપ હુરે કરી તાલીઓ પાડી ઘણુંજ માન આપવા લાગ્યા. બાદ થોડીક વાર પછી અનંતરાયે નોકરો પાસે ચાહ અને પાન સોપારી ગુલાબજળ અત્તર વીગેરે ચીજો મંગાવી અને સવળી સભામંદિર મુકી દીધી એટલે સવળી સભા ચાહપી પાન મુખવાસ કરી અત્તર ગુલાબ લઈ ઉભી થઈ ગઈ અને સૌ સૌ પોત પોતાની ગાડીઓમાં બેસી પોત પોતાના ઘર તરફ રવાના થઈ ગયા. બાદ અનંતરાયે પોતાના નોકરોને કાગળો આપી મેમ્બરો ને પોચાડવા સાડ મોકલ્યા બાદ અનંતરાય, ચંદ્રસય, મણીમરડો,

શુભનગવરી, એ રીતે ચારે જણા પોતાની વીકરોરીયામાં બેસી પોતાના ઘર તરફ ગયા અને રાત્રીનો વખત હતો તેથી સૌ સૌ પોત-પોતાની પથારીમાં પોઠી ગયા.

મળસકાયો સમય થવા આવ્યો હતો, મરઘડા આદી જન-વરો ટાંકા કરી રહ્યાં હતાં, મહેનતુ માણસો પોતપોતાના કામે ચાલી નીકળ્યાં હતાં, ઉમરાવ સજ્જનો હવા ખાતા ખાતા ચાલતા નજરે જોવામાં આવતા હતા. કાઠીઆઓ શાક બાજી મારકી-ટમાં પોતપોતાની દુકાને સુઘડતાઈથી ગોઠવી રહ્યાં હતાં. ગાડીઓ એકદમ સનસનાટ દોડતી દીસતી હતી. તે વખતે એક માણી અનંતરાય પાસે આવ્યો ને તેમના ઘરમાં દાખલ થયો અને બોલ્યો.

“શેઠ સાહેબ પુલને માટે તો હું આખા મોતીપુરમાં ફરીવળ્યો તો ફક્ત દસ મણુજ મળી આવ્યાં છે હાર, ગોટા, વિગેરે આપના કહેવા મુજબ તૈયાર કરાવવા શરૂ કર્યા છે તે આપના ટાઈમ પહેલાં એટલે બાર વાગ્યા અગાઉ તૈયાર થઈ જશે તે માણુસો પાસે ઉઠાવી બારેબાર માંડવે પોચાવીશ,” અનંતરાય બોલ્યો.

“વાર પુલમાં જરાપણ ખામી આવવી ન જોઈએ જનપતે! સારો રાખજે અને ટાઈમ અગાઉ લાવી ખડો થઈ જશે?” માણી બોલ્યો.

“વાર સાહેબ એમાં જરા પણ ભુલ પડે નહિં.”

આ પ્રમાણે વાતચીત કર્યા પછી માણી વીદાય થયો પછી ચંદ્રરાય અનંતરાયને પુછવા લાગ્યો.

“અનંતરાયજી અત્તર, ગુલામ, સરખત, મીઠાઈ, લીલો સુકો મેવો, સોણ, લેમોનેડ, રાસબરી, ટોનીક, જીંજર, આઈસક્રીમ, દુધ, ચાહ, વિગેરે સામાનવાળાઓને ટાઈમ અગાઉ આવવા ફરમાવ્યું છે કે નહિં? નહિં તો બારે અડચણ આવી પડશે, અને મુંઝવણમાં આવી જઈશું તે વખતે આપણાથી કાંઈ બની નહિં શકે માટે જો ન તજવીજ કરી હોય તો સઘળે ઠેકાણે કાઢાણું કઢાવી મોકલો કે ટાઈમ પહેલાં આવી સઘળું ખડું થઈ જાય.” અનંતરાય બોલ્યો.

“ભાઈ તે બાબતની તો ચિન્તા કરશોજ નહિં તેની તો સમવડ મે અગાઉથીજ કરી રાખી છે તે લોકો દસ વાગે બરોબર સામાન લાવી ત્યાં ખડા થઈ જશે પરંતુ આપણે હવે પરવારી તે તરફ ચાલો આ

હવાગયા આવ્યા છે બાબી રસોઇ તૈયાર કરી રહ્યા હશે માટે નહિને જમી લઈ તે તરફ જલદી જઈએ તોડીક, કારણુ આપણાવિના ત્યાં માણસોને ઘણી જ મુઝવણુ આવી પડશે (એન્ડ) વાળુસનારના પરોઢીઆથી ત્યાં રાખ ના ઠરાવ કર્યો છે હારમોનીયમ ફોનોગ્રાફ નરધાં અને તેના વ ગાડનારા વિગેરેને ત્યા ટાઇમસર બોલાવ્યા છે.” ચંદ્રરાય બોલ્યો.

“ભાઈ સઘળી વાત એક વખત બાળુપર મુકો તમારામાં કોઈ જાતની બુલ નહિંજ હોય, તમે સર્વ સાહીતો તૈયારજ રાખ્યાં હ શે પરંતુ આપણે ત્યાં દસવાગ્યા અગાઉ જઈશું તો ઠીક થઈ પડશે કારણુ સફ્ટહસ્થો ત્યાં આવશે તેમની મુલાકાત લઈ તેમને આપણે બેસાડવા પડશે અને માન આપવું પડશે માટે એકદમ ત્વરાથી તે તરફ ચાલો.” અનંત રાય બોલ્યો.

“ચાલો ત્યારે પાણી ઉનું અને રસોઇ વિગેરે સઘળો સાહિત્ય તૈયાર છે.”

આ પ્રમાણે વાત ચીત કરી બંને જણા નહિધોઈ પરવાર્યા અને રસોડામાં જઈ ભોજન ઉપર બેઠા ચારેજણે જમી લીધુ, બાદ અનંત રાયે પોતાની વિકટોરીયા તૈયાર કરાવી હતી તેથી તે વિકટોરી આમાં બેસીને તે તરફ રવાનાં થયાં. ચારે જણુ માંડવામાં આવ્યા ત્યારે સર્વ સાહીત તૈયાર હતું, તેવખતે લગભગ સાડાદસ વાગ્યા હતા, થોડીકવાર પછી નોત્તરેલા સજનો એક પછી એક એમ આવવા લાગ્યાં તેમને ચંદ્રરાયે અને અનંતરાયે ઘણુંજ માન આપી ખુરશી ઉપર બેસાડવામાંડ્યા બારવાગાની અંદરમાં સઘળી સભા ચી કાર ભરાઈ ગઈ બાદ પુનર્લગ્ન જણુનાર વિદ્વાનોના હાથે પુનર્લગ્ન ની વિધી પુર્વક પાંચે લગ્ન તાબડતોબ કર્યા, પછી સઘળી સભાને પુલના હારગોટા વિગેરે પેહેરાવ્યાં. આ સભામાં કેટલીક જાતના માણસો આવ્યાં હતાં તેઓને અનંતરાયે. સારીરીતે માન આપ્યું, અને સઘળી ચીજો તેમને જોઈએ તે પ્રમાણે પીરસાવી દીધી હતી. અનંતરાયે લાઇટો સજગાવવા નોકરોને હુકમ કર્યા એટલે નોકરોએ તાબડતોબ લાઇટો ઝગઝગાટ સજગાવી દીધી અને દીવસ કરતાં પ-ણુ ભારી અજવાળું થઈ રહ્યું પછી હારમોનીયમમાં ગાયનો શરૂ કર્યાં તે સઘળી સભાસદો સાંભળી ઘણાજ હર્ષ પામવા લાગ્યા. બાદ થોડીકવાર ફોનોગ્રાફ શરૂ કર્યું તે પણ સાંભળી આખી સભા ચકિત બની ગઈ બાદ થોડીવાર રહી નાચ શરૂ કર્યો તેનાપણુ પાંચ

સાલ નાચ જોઇ સધળી સભાખુશ થઇ ગઇ. આજની સભાથી સર્વે મંડલ આનંદમાનવા લાગ્યું આસભામાં સર્વ મનુષ્યો ધણું ખરાં સજ્જેડે પધાર્યા હતા. નાચપુરે થયો એટલામાં રાત્રીના બાર વાગાનો સમય થયો હતો એટલે સર્વે સભા ઉપર અનંતરાયે કુલનો વરસાદ વરસાવ્યો અને પાન સોપારી ઇલા ઇચી આપ્યાં અતર,ગુલાબ, છાંટયાં એટલે સધળે મસમસાટ મુઠધી ફેલાઈ રહી. બાદ આખી સભાએ અનંત રાયને અને ચંદ્રરાયને હી પ હીપ હુરરે હીપ હીપ હુરરે કરી અવાજકાઠી અત્યંત માન આપ્યું બાદ સર્વે સભા સજ્જનો સૌ સૌના મુકામ તરફ હર્ષથી જવા લાગ્યા અનંતરાય, ચંદ્રરાય, મણીગવરી, શુભનગવરી. એચારેજણ નેકરોને સધળો સામાન સંભાળવાનું કહી પોતાના માળા તરફ પોતાની વિકટોરીઆમાં ખેશી ધણાંજ હર્ષ સાથે તાપડતોજ રવાના થયા અને મકાનમાં આવી દાખલ થયાં બાદ ખીજે દીવસે સધળો સમાન વિગેરે સૌ સૌને ત્યાં પોચતો કરાવ્યો બાદ ચંદ્રરાય પોતાને દેશજવા સાથે અનંત રાયને કહેવા લાગ્યો.

“ભાઇ હવે અમે આજ ઘર તરફ જવા ધારીએ છીએ આ શુભ કાર્યોમાં સારી રીતે ભાગ લીધોછે અને આખનાવ જોયોછે તેથી હુંવણો ખુશી થયો છું આજ માફક હરહમેશ કરી બાળાઓના હૃદય દારશે અને તેમને ઠેકાણે નાંખશે અને આવા શુભ કાર્યો કરવામાં આપનો શુભ પૈસો વાપરશે અને લોકોની જીન્દગી પર્યન્તની આશીશ મેળવશે એવી મારા મિત્રની મને ખાસ ખાત્રી છે.

અનંતરાય જોલ્યા.

“ભાઇતું જવાનું કહે છે તેતો ઠીક, પરંતું આજનો દીવસ રહી જા કરણ કે આ ગરબડમાં મરાથી તમારી સાથે કે કોઇની સાથે બરાબરવાન થઈ નથી અને આ ધામધુમમાં ગુંથાવવાથી કાંઈ પણ ખુલાસો થયો નથી તેમ નીચિન્તે કોઇ વખત સાથે બરાબર રીતે જોઈ પણ નથી માટે આજનો દીવસ તો થોભીજ જવ, અને આવતી કાલે જરૂર જજો. તેમાં મારી ખીલકુલ મના નથી માટે આજ તો મારા ઉપર મેહરબાની કરો.”

ચંદ્રરાય જોલ્યો.

“વાર મિત્ર તમારું કહેવું કબુલ કરું છું (મણીગવરી તરફ જોઇને) બહાલી આજનો દીવસ તો રોકાવવુંજ પડશે. તેમની મરુ

જી આપણને આજ નવા દેવાની નથી, પરંતુ આવતી કાલે નવા દેવા કમ્બલ કરે છે, માટે તેમ કરીએ તો ઘણું સારું.”

મણીગવરી બોલી.

“વારૂ તેમની ખુશી તેમ છે તો તેમ કરો તેમનું દીલ દુભાવું તે સારું નહીં આપણને એક દીવસમાં શું વધારે વાર થઈ જાય તેમ છે? હજી ચંદણીની રાતની પાટીને એ દીવસની વાર છે માટે કાંઈ ફીકર જેવું નથી સામાન વિગેરે તો માણસો પાસે ત્યાં જઈ તૈયાર કરાવવાનો છે પછી આપણને શું હરકત છે? આપણે ક્યાં આ પટ્ટી માફક મોટી પારટી ક્યાં કરવી છે આપણી પાટી તો જેવી દીવાલીમાં થઈ હતી તેવીજ કરવાની છે એટલે કાંઈ અડચણ જેવુંક નથી પરંતુ કેવળદાસને, રશોધ્યાને, અમ્મિ ચાકરને, આજ મોકલાવીદો હવે અહિં સઘળું પતિ ગયું છે. તેમનો ત્યાં ખપ ઘણો હશે વળી આપણો રામો પણ ઘર આગળ જઈ ઘર પણ સાફ સુક કરી તૈયાર કરી રાખશે માટે તેમ કરો તો ઘણું સારું.”

ચંદ્રાચ બોલ્યો.

“વારૂ પ્રીયા તેમ કરીશું (કેવળદાસ તરફ જોઈને) કેવળદાસ તમે માહારાજ અને રામો આજના મેલમાં ઘર તરફ રવાના થાઓ કારણ તમારી ત્યાં ઘણી જરૂર હશે માટે તેમ કરો તો ઘણું સારું કેવળદાસ બોલ્યા—જી, ઘણી ખુશીથી ”

આ પ્રમાણે વાત થયા પછી કેવળદાસ માહારાજ અને રામો ત્યાંથી નીકળી ટ્રેન ઉપર આવ્યા અને ટ્રેનમાં બેસી રવાના થયા.

અનંતરાય સર્વ કામથી પરવારી ચંદ્રાચ અને મણીગવરી બેઠા હતાં ત્યાં આવ્યા અને અને બોલ્યા.

“કેમ બાબી તમારા નવિન નગર કરતા અહિં ગમે છે કે નહિ, તમારા નવિન નગર જેવું અહિં ક્યાંથી લાવીએ નવિન નગર તો એક નવિન નગરજ છે જેવું નામ છે તેવાજ તેનામાં ગુણ છે.”

મણીગવરી બોલી.

“ નવિન નગર કરતાં મનેતો અહિં ઘણું સરસ લાગે છે પરંતુ તમારા બાપને અહિંનું પાણી માફક આવતું નથી તે માહા દુઃખ છે, આટી મને તો અહિં ઘણું પ્રિય લાગે છે, નવિન નગર તો આના કાંઈ હી સામમાં નથી. ” અનંતરાય બોલ્યા.

“વાર હવે જશો તો ક્યારે પધારશો ? અને ક્યારે દરસ દેશો ? તમે તો ધણાજ મુંઝા લાગે છે તમારા દરશન તો દેવતાને દુલ્લભ છે. મારા ભાઈ આવ્યા હતા ત્યારે એકલા આવ્યા હતા. અને જ્યારે તાર કરી તમને બોલાવ્યાં ત્યારેજ આપતો પધાર્યા છે. ” મણીગવરી બોલી.

“ત્યારે તમેજ નવિનનગર પધારોને,અમે તો અહીં ઘણી વખત આવીએ છીએ પણ તમેતો મુદ્દલ તે તરફ આવતાજ નથી. વળી પાછા મશકરી કરોછો. માટે અમારી સાથે તે તરફ ચાલો. ત્યાં પરમ દીવશે પાર્ટી છે ત્યાં તમને ઘણો આનંદ થશે. માટે પધારો તો મોટી મહેરબાની થાય. ” અનંતરાય બોલ્યા.

“ ઘણી વખત આવીશું. હાલમાં મારે ઘણું કામ છે માટે માફ કરો વળી કોઈ વખત પ્રસંગ આવે જોઈ લેવાશે. ઘણી વખત આવીશું. આવીશું ત્યારે સામુ પણ નહિ જુઓ. ” મણીગવરી બોલી.

“ક્યે દીવશે આપ ત્યાં પધાર્યા છો અને અમે આપને માન આપ્યું નથી અને બોલાવ્યા નથી ?” અનંતરાય બોલ્યો.

“એતો હું સેહેજ કહું છું રીસ ન ચઢાવતાં. હું તો હસું છું, ઘણી વખત આવીશું. હાલમાં અમારે અહિં કામ છે તેથી હાલમાં તે તરફ અવાય તેમ નહિં તો શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવા કેમ ન આવું. ” સુમનગવરી બોલી.

“મણીગવરી બેહેન. ત્યારે એક અઠવાડીયું વિશેષ રોકાયાં હોત તો શું થઈ જાત. આટલામાં તમે શું રહ્યાં અને શું જોયું રહ્યાં હોત તો કાંઈ નુકશાન થવાનું હતું ?” મણીગવરી બોલ્યાં.

“ત્યારે તમે તે તરફ આવ્યાં હોત અને અમારું મકાન પાવન કર્યું હોત તો તમને કાંઈ નુકશાન થવાનું હતું અમારેતો જો અહિં વધારે રોકાઈએ તો ભારે નુકશાન થાય તેવું છે. માટે તમે ત્યાં પધારો તો ઘણી મોટી મહેરબાની થાય. ” સુમનગવરી બોલ્યા.

“હાલમાં નહિ, થોડા દીવસ પછી જરૂર ત્યાં આવીશું તમારા સમ ખાઈને કહું છું કે થોડા દીવસ પછી જરૂર અમે તે તરફ આવીશું. ”

આ પ્રભાણે વાત કરે છે એટલામાં રાત્રીના અગીઆર વીંતી જવા આવે છે એટલે સર્વે પેતિપેતાની પંચારીમાં બેઠી જાય છે,

અને બીજે દીવસે સવારના પહોરમાં મણીગવરી અને ચંદ્રરાય પોતાનો સામાન નોકરો પાસે તૈયાર કરાવી અને તૈયાર થઈ જાય છે. એટલે અનંતરાય પોતાની વીક્ટોરીયા મંગાવી સ્ટેશન સુધી પોતે તથા સુમનગવરી તેમને વિદાય કરવા સારું જાય છે ચંદ્રરાય અને મણીગવરી ફર્સ્ટ ક્લાસની ટીકીટ કરાવી ટ્રેનમાં ચઢી બેસે છે ટ્રેન થોડીકવાર પછી ઉપડી જાય છે એટલે અનંતરાય ચાલતી ગાડીએ છેવટના દુરથી સલામ કરી સુમનગવરી સાથે ફીકે ચહેરે પ્લાટ ફોર્મની બહાર આવી પોતાની વીક્ટોરીયામાં બેસી પોતાના મકાન તરફ જવાને પાછા ફરેછે. બાદ થોડીવારે પોતાના મકાનમાં આવી દાખલ થાય છે. અને પોતાના કામમાં અનંતરાય અને સુમનગવરી ગુંધાઈ જાય છે.

ચંદ્રરાય અને મણીગવરી સંધ્યાકાળે નવિનનગર શહેરમાં આબ્યા અને એક ગાડી બેઠાવી પોતાના ઘર તરફ તાબડતોબ રવાના થયા.

ચંદ્રરાય અને મણીગવરી પોતાના ઘર અગળ આવી. ગાડીનો શ્રમ પડવાથી જરા પથારીમાં આડ થયા અને બીજે દીવસે પાર્ટી માટે સગવડ કરવા માણસોને ફરમાવ્યું. એટલે સર્વ સાહીતો માણસો જલદી તૈયાર કરવા મંડી પડ્યાં.

પ્રકરણ ૩ જી.

ચંદ્રણી રાતની પાર્ટી અને ભાષણ સાથે મીટીંગ.

દોહરો.

*

**

*

*

*

*

ભાષણ કીધાં પ્રેમથી, મળી સભા સૌ જ્યાંય:

સર્વ બોધ સમજી ગયાં, સઘળા જન જે ત્યાંય.

અસ્ત થઈ ગયો હતો, રાત્રી અજવાળી હતી, પુરું

ચંદ્રમાનું પુરતું અજવાળું આ બેહુમ ખીલી નીકળ્યું

હતું. તે વખતે નવિનનગર શહેરના દરવાજા બહાર વાડીમાં ચંદ્ર અને મણી તેમજ કેટલાક શેડીઆઓ તેમજ પારસી યુ-રોપીયનો તેમજ દરેક સુધરેલા સજ્જનો સજેડે આ પાર્ટીમાં ભાગ લેવા પધાર્યા હતા. કેટલાક યુવાંન સ્ત્રી પુરુષો રબર ટાઇપર, તેમજ ડોકીઆટ, તેમજ બાયસીકલો, સીધરામ, વિજેરેમાં બેસી આમથી તેમ અને તેમથી આમ એમ પાર્ટીઓ મુકતા હતા. બાદ રાત્રીના દસ વાગ્યા એટલે સર્વ સજ્જનો વાડીની બેઠકમાં

પધાર્યા આ વાડીને આળુ બાળુથી રૂશનાઇથી બરાબર રીતે સજ્જ. મારવામાં આવી હતી. અંદરનો બાળુ ચાર વીજળીક લાઇટો ઝગ-ઝગાટ સળગી રહ્યા હતા. બાગમાં સઘળે ઠેકાણે સુંદર ટેબલો ગોઠવી દીધાં હતાં ટેબલોની સાથે નાળુક નાળુક ખુરસીઓ. ગોઠવી દીધી હતી આ બાગને શણગારેલો હતો તેથી કોઇ દુરથી જોતું તો ખાસ હીરામેહેલ સમાન થઇ રહ્યો હતો.

આ વાડીમાં ગોડા, લેમોનેડ, ચાહ, કોફી, મેવા, મીઠાઇઓ, અત્તર, ગુલાબજળ, પાન, સોપારી, ઇલાઇચી, વિગેરે ફેટલીક અવનવી ચીજો નોકરો પાસે મંગાવી ટેબલ ઉપર ગોઠવી દીધી હતી.

પાર્ટીમાં જોઈ સજ્જનો આવતા હતા. તેમને ચંદ્રરાય હાથ મીલાવી સારી રીતે માન આપતા હતા અને તેમને યોગ્ય યોગ્ય બેઠકે બેસાડતા હતા. શ્રી વર્ગ આવતું તેમને મણીગવરી અને તેનીખીજી ફેટલીક સાંભળીયો સારી રીતે માન આપી હાથ મેળવી તેમને પણ ઘટતી જગ્યાએ બેસાડતા હતા.

પાર્ટીમાં આવેલા સજ્જનોને ચાહ કોફી સોડા. લેમોનેડ જે જેને જોઈએ તે પાવી ને ટેબલ ઉપર મુકતા હતા.

આ પાર્ટીમાં ચંદ્રરાયે લગભગ પાંચસો રૂપિયા. ખર્ચ કર્યો હતો સર્વ સજ્જનો પાર્ટીથી પરવાર્યા એટલે તુરંત બાપણ હોલ આગળ આવ્યા.

આ પાર્ટીમાં મમજી બાપ અને તેના બૃહ્દ પિતા. તેમજ તેની માતા અને તે શિવાય ખીજા ઘણા ઘણા હાજર થયા હતા.

શરૂઆતમાં ચંદ્રરાયે નીચે પ્રમાણે બાપણ કર્યું

મેહેરબાન બાગમાં અને ગૃહસ્થો આવજનો દીવસ તદ્દન ખુશાલી માટેજ છે માટે તે પ્રસંગમાં મને એક બે સ્વાલ પુછવાની ઉત્કંઠા થઇ છે. તેથી તે સ્વાલો આપ સહ ગૃહસ્થો સમક્ષ મુકું છું

ગૃહસ્થો આગ્રમણ માહારી દ્રષ્ટીએ બાળ રંડાઓ ખીચારીઓ ઘણીજ માલુમ પડે છે. તેમને તેમનાં કૂરમાંબાપો પૈસા, અગરતે પૈસાદાર માણસો, અગરતો મ્હોટા મ્હોટા માળાવાળા પાત્રો શોધે છે. પણ એમ વિચાર નથી કરતાકે આ ઘરડો વર છે તેના શરીરમાં કાંઈ દેવત નથી, ચાલવાની તેનામાં ખીલકુલ સત્તા નથી, અગર તે, બહોલો નથી, વિવેકી નથી લાયક નથી, દીકરી કરતાં નાની ઉમરનો છે કે મોટી ઉમરનો છે. માટે મારી દીકરીની જીન્દગી

મામલો તે પ્રમાણે વિચાર તો કાઢ પણ કરવું નથી અને ફક્ત પૈસાની કાલજમાન રહી માંછલાની જાળમાં જેમ ભોઈ માંછલીને ફસાવી લેછે, તેમ પૈસાની ખાતર દીકરીને માંછલાની જાળમાં ફસાવેછે. ઘીક છે તેવાં માખાપને, કે તેમ કરવાથી શું પરીણામ આવશે તે પરતો તે ખીલકુલ ધ્યાન આપતાજ નથી અને જેમ દીલ મહાય છે તેમ દીકરી નો વિચાર કર્યા વિના આગળ પગલાં ભરી જીન્દગી ખમડે છે.

ખાનુંઓ, અને ગૃહસ્થો, તેઓ આ પ્રમાણે વરતે છે તેથી છોકરીનું ખીયારીનું પરીણામ કાંતો કુચાલની નીકળે, કે કાંતો વટ-ધાઈ જાય, અગર જો છોકરી કદાચ સારી હોય તો ખીયારી મનમાં દુમાઈ દુમાઈને મરી જાય, અને ઘરનું આંગણું છોડી બહાર નીકળે નહિ, અને દીવસે દીવસે સુકાઈને સાલ જતી જાય. અને લાજ મ-યાદવિનાની હોયતો તેનેતો કહેવાની વાતજશી ! પરંતુ તેમ થતું અટકાવવાને આપણે પેહેલો ઇલાજ સોધી તેન થતું અટકાવવું જોઈએ. માટે મિત્રો મહારો સ્વાલ એજ છે કે.

એકતો બાળ લગ્ન થતાં અટકે તેને માટે પ્રયત્ન યોજવો જોઈએ. ખીતું કદાચ દૈવ છાજે તેમ થઇ ગયું હોય અને અનાથ બાળા રંડાઇ હોયતો તેની સંમતી લઇ પુનર્લગ્ન કરવા સાર પ્રયત્ન યોજવો જોઈએ. અને કન્યાવિક્રય થનો અટકાવવો જોઈએ.

પૈસાની ખાતર ઘણાના માખાપ દીકરીનો જન્મારો આખો એજ કાઢેછે અને ઘરડા વરને દેછે, તે પણ ખીલકુલ બંધ કરવું જોઈએ.

આર્ય ગૃહસ્થો. હું આપને એમ કહેવા નથી માગતો કે તમે “ બાળ લગ્ન ” અને કન્યાવિક્રય કરી પુનર્લગ્ન કરો. પરંતુ મહારો ભાવર્થ એમ કહેવાનો છેકે. “ બાળ લગ્ન ” અને “ કન્યાવિક્રય ” જો કદાચ બંધ થાય તો પછી આગળ રંડાપાનો ભય રહેતો નથી. રંડાપાનો ભય રહેતો નથી તો પછી પુનર્લગ્ન કરવાની વખત આવવાનીજ નથી. માટે મુદ્દામાં પેહેલું બાળાઓના હિતમાં એજ કરવાનું છે કે “ બાળ લગ્ન ” “ કન્યાવિક્રય ” અને કનિષ્ઠ. આ વિષયો સતાં બંધ થાય તોજ આર્ય બાળાઓના હિતમાં એકદમ ફાયદો થાય અને તેઓ આખો જન્મારો સુખમાંજ દીવસો કાઢે. પણ તે વિષયો બંધ થાય તેજ તેમ થવા સંભવ છે. તેમ થવાની ધારણા તકો થાય તોતે છોકરીઓને નાનપણમાં અભ્યાસ પણ બરાબર

થાય, અભ્યાસમાં ખીટકુલ વધી આવે નહિ, વળી છોકરીઓને અભ્યાસ કરાવવાથી તેનામાં વિવેક હુશીઆરી આવે છે, કાંઈ સેત પછી તેનામાં ખોડ ખાંપણ રહેતી નથી. માટે છોકરાંઓને બણાવી કળાશળી આપવાથી તેમના બવિષ્યમાં આખર પર્યંત સુખજ મળે છે. વળી ઉપર બતાવેલા ત્રણ વિષયો થતાં અટકે તો બચાવોના હિતને અસંખ્ય ફાયદો થાય છે. અને તેથી કરી આગળ પુનઃકરન કરવાની વખત ભાગ્યેજ મળે છે. માટે તેમ થાય તોજ આર્ય બાળકોના હિત સચવાય. માટે ગૃહસ્થો !

જે જે કાર્યો ભુક્ષમાં આગળ થઈ ગયેલાં હોય તે તે કાર્યોને માટે બાળાઓની સંમતિ લેઈ પ્રભુ પાસે માફી માગી તેમનો જન્મ સુધારવો અને આગળ તેનો વખત કદી ન આવે તેવા પ્રયત્નો જરૂર યોજવા કે જેથી દુન્યામાં આર્યબાળાઓને સુખ શિવાય ખીજું કંઈ જોવામાં આવેજ નહિં.

આ બતાવેલાં કાર્યો કરવાં યા ન કરવાં તે આપ ગૃહસ્થોના હાથમાં છે, માટે જો યોગ્ય લાગે અને ખર્ચ હેય અને સુખી નીવડશે એમ ખાત્રી થતી હોય તો ઉપર બતાવેલા બોધ પ્રમાણે વર્તવું એ મહાઈ કહેવું છે.

ચોથું એ કે ધણા મનુષ્યો તો વળી ઘર, બાર, બંગલા, પૈસો વિગેરે જોવા સાફ પોતાની દીકરીને મોટીકરી દીકરી કરતાં પણ ચાર પાંચ વરસે નાંતો મુરતીઓ જોઈ કળેડાંતો ઘાટ કરેછે અને તેની જીન્દગી એજે ગાળે છે. તે પણ અવશ્ય સુધારવા પ્રયત્ન યોજવો જોઈએ.

દીકરીઓને રંડાયલી ઘરમાં જેમની તેમ રાખવી ન જોઈએ, કારણ તેમ કરવાથી દીકરો કુચાલની નીકળે છે. વળી કુચાલની નીકળવાથી તેને ગર્ભ રહેછે ને તે હત્યા કરે છે. માટે તેમ ન થવા દેતાં સીધો રસ્તો પકડી તેનો જન્મારો સુધારવો અને થતી હત્યા અચકે તેમ થવા સાફ પ્રયત્ન કરો તો કેવું સાફ ? કે સર્વના દીવસો આનંદમાંજ જાય.

બાપુઓ, સર્વ બંધુઓ મહારા ઉપર કહેલા સ્વામ પ્રમાણે વર્તે અને તેમ થતાં સર્વ સુખી ન થાય તો તેનો બુદ્ધિમાન મહારા સીરપર લઈ છું.

આ બાપુ સાંભળી મી. પ્રેમરાય જોસભેર બોલ્યા. મિત્ર હું તમારા મતને મળતોજ છું અને સર્વ બંધુઓ પણ સમજીતો ગયા.

હરી કે આ સ્વાલો બરાબર છે. બાપજી મહારા પિતાજીએ મહારી બેઠે-
નના લગ્ન એક ઘરડા બુઢા સાથે કીધાં હતાં, તે બુઢો લગ્ન કીધાં
પછી. લગ્નમગ છ માસે દેવલોક યજ્ઞ ગયો હતો. પછી મેં મહારા
મન સાથે ત્રિચાર ધાર્યો કે પિતાજી છે ઘરડા, તે પુનર્લગ્ન
કરવા સાફ નાનપાડશે. તેથી તેમનાથી સુપકી રીતે જે
મહારી બહેન બાળ રાંડ છે તેને મેં તેનું હોત ચાલી મહારીજ
ન્યાતના એક ગૃસ્થ છત્રીચરાય પાડકીયા સાથે તેના પુનર્લગ્ન
કીધાં છે. હાલ તે ઘણાંજ સુખી છે, તેમની સ્થિતિ પણ ઘણી
સારી થઇ ગઇ છે. તે ઘણાંજ આનંદમાં રહે છે, આ લગ્ન કીધા-
થી મહારી બેઠેન મહારી ઘણીજ મેહેરઆની માનેછે, પરંતુ તે દી-
વસથી મહારા પિતાજીએ મને ધરથી દુર કર્યો હતો. પરંતુ તે પણ
હાલતો આવો સરસ બનાવ જોઇ મહારા ઉપર ઘણો પ્રેમ રાખે છે
અને લેમણે પાછો લેમના ભેગો બોલાવી લીધો છે. મહારો બેઠેન
કમળાગરરી ઘણીજ ગરીબ અને નમ્ર સ્વભાવની તેમજ સારી
કેળવણી પામેલી છે. તે મને પેહેલાં કરતાં તેના પુનર્લગ્ન કીધાં પછી
ત્રિપેથ ચાહાય છે. મહારા પિતાજીની દૂરમતિ પણ આ લગ્ન કીધાંથી
અને તેનું સુખ જોયાથી તદ્દન દૂર થઇ ગઇ છે. તદ્દન મહારા મત
નેજ મળી ગયા છે. તે પણ હવે મહેને દરરોજ એજ શીખામણ
આપ્યા કરેછે કે. કોઇ પણ બાળરાંડ હોય અને તેની ખુશી હોયતો
સાફ પાત્ર જોઇ તેના પુનર્લગ્ન કરાવવા મદદ કરજે, તેવી મને દરરોજ
તે બક્ષામણ કરે છે.

આ પ્રમાણે પ્રેમરાયનું બાપણ પુર થયું એટલે મી. કાવસજી
કાઠવાલે નીચે પ્રમાણે બાપણ શરૂ કર્યું.

તમહારી ન્યાતમાં તદ્દન ખરાબ રીવાજ છે. હમારામાં તો બિલ-
કુલ ખચપનમાં લગ્ન કરવાનો રીવાજજોજ નહિ. તમારા વાંતીઆઓ તો
પૈસાના ઘણા કંજુસ અને તદ્દન બેદરકારી હોય છે. હમારામાંતો પુખ્ત
હમર થયા સિવાય લગ્ન કરવાનો રીવાજજ નથી. હમોતો જે પ્ર-
સન્ન કરીએ તેજ વરની સાથે લગ્ન કરીએ. હુંતો તમારા હીંદુઓના
રીવાજોથી તદ્દન કંઠાળી ગયો છું. મને તમારા હીંદુઓના રીવાજ કે
તેઓની ટેવ ખીલકુલ પ્રસન્ન નથી, પણ શું કહું મહેને તેઓનાથી
દરરોજ બેઠવાર છે માટે લાચાર છું, નહિ તો હું તેઓની સાથે ખીલ-
કુલ સંમંધ નજ સખતે. પેહેલો તો તેમનો ખચપણમાં લગ્ન કરવ-
નો રીવાજ તદ્દન ખરાબ છે. ખીજું તેઓ પોતાની એકરીઓને પૈસા

માટે મેંયે છે, વળી રંડાય છે છતાં પણ પુનર્લગ્ન કરતા નથી. એટલે તે શુવાન છેકરીઓ તદ્દન દુનિયાથી ઉઘડી રોને વતે છે છતાં તે એના અણુસમશ્ચુ માઆપો તેઓની બીજકુલ દરકાર કરતા નથી અને તેઓ તેવી તદ્દન બહેકી જાય છે. તોખા તોખા. તમારા હિંદુઓના રીવાજનેતો તોખા, તેવી વાતો સાંભળીનેતો મારે બેશુખી ખસી ગયું. મહેનેતો આ તદ્દન ખરાબ લાગે છે. પત્ર ખેંદા કરેને તેઓનો ખેંદા રીવાજ દુનિયાપરથી તડન નાખુડ થાઓ.

કાવસછ કોટવાલનું બાપણ પુરં થયા પછી પ્રેમરાયની બહેન કન્યાગવરી. હર્ષમેર બાપણ કરવા ઉમાં થયાં.

બાઇઓ અને બહેનો મહેને મહારા પિતાજીએ મારે કુળ જોઇ ઘરડા વર સાથે પરણાવી હતીને પરણાવ્યા પછી લગભગ છ માસે મહારા પરણેત પતિ શુન્નરી ગયા હતા, સારે હું લગભગ તેર વરસની હતી, મેં મહારા પુનર્લગ્ન કરવા સાર મહારા પિતાજીને ઘણું કીધું હતું પરંતુ તેમણે બીજકુલ માન્યું નહિં, હું ઘણીજ મુન્જવણમાં આવી જતી હતી, મહેને બીજકુલ ચેન પડતું નહેતું. પછીથી મહારા બાઇના મિત્રોની સાથે મેં મહારા બાઇને કહેવડાવ્યું તેથી મહારા બાઇને મહેને બાળરાંડ જોઇ ઘણીજ દયા ઉપજી તેથી તેણે મહારા પિતાજીની પણ દરકાર નહિં કરી અને મહારા પુનર્લગ્ન ઘણા ઉમંગ સાથે અમારી ન્યાતીના મી. છખીતરાય સાથે કીધાં જેથી હું ત્યારથી હાલ પર્યન્ત ઘણીજ ખુશીમાંહું હું ધાંધુંક પોતાની ઇચ્છાથી જે માણસ ઉમંગ સાથે પુનર્લગ્ન કરે છે તે માણસ સદાકાળ સુખીજ થાય છે. મહારા વહાલા બાઇએ મહારાં લગ્ન કરી આપ્યાથી તેના ઉપર મહારા પિતા ઘણાજ ગુસ્સે થઇ ગયને તેને ઘરની પણ બાહાર કાઢ્યો હતો. હાય! બહેનોના હિત સાર બાઇઓને પણ ભારી દુઃખ ભોગવવાં પડે છે. ધન્ય છે, એવા બાઇઓને કે દુઃખી બહેનોના દુઃખ જોઇ દયા લાવી આપ્યા જન્મને માટે સુખી કરે છે. માટે જો તેવા બાઇઓ હોય તો તેવા બાઇઓના તો હાથ પગ ઘોષ પીળવા જેઇએ. મહારા પુનર્લગ્ન થયા પછી હું હાલ વધારે સુખી થવા લાગી છું અને મહારા પિતાજીને ખબર પડી એટલે તે મહારા બાઇને ઘણા કાલાવાલા કરવા લાગ્યાં છે. વળી મહારા બાઇને તેમણે પોતાના ઘરમાં રાખ્યો છે, ને તેને ધન્યવાદ આપે છે અને મહારાં સુખ જોઇ સદાકાળ તે પોતાના હૃદયમાં રાજ થાય છે અને ત્યારપાદ મહારા વહાલા બાઇને પોતે સીખામણ આપતા જાય છે.

કે કોઇ બાળ નેક હોય તેને બનતા પ્રયત્ને પુનર્લગ્ન કરાવી આવી સુખી કરવી અને તેના કાર્યમાં કદાચ ધરના પસા ખર્ચ થાય તો પણ કરવા અને તેઓને આખા જન્મને માટે સુખીજ કરવી. તેમ દર-રોજ શીખામણ આપે છે અને મહારા ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખે છે. પુનર્લગ્ન કરીયા પછી મહારા બહાલા પતિ છત્રીકરણે મને થોડાકાં આજ્ઞાસ પણ કાઢ્યો અને કેળવણીનું જ્ઞાન આપ્યું જેથી પેહેલાં કરતાં મહારામાં હાલ હજાર દરજ્જા જેટલો તકાવત પડી ગયો છે. અને હું સુખીઆ કરતાં પણ નિષેશ સુખી છું એમ ધાંડું છું. માટે બાઇઓ અને બેહેનો જો આપને મહારાપર વિશ્વાસ હોય અને મહારી વાત ખરી માનતા હોતો આર્યબાળાઓને મારી માફક વર્તી આખા જન્મને માટે સુખીજ કરશો એવી મારી નમ્રતાથી વિનંતી છે.

કમળાગવરીના બાપણુ કરી રહ્યા બાદ સમજુ. બાઇ કે જેને તેના બાપે ઘરડાવર સાથે પરણાવી હતી, અને કુચાલે હદપાર ચાલી નીકળી હતી, અને પાછળથી બોધ મળવાથી સુધરી ગઇ હતી અને સુખી થઇ હતી તે બાઇ આનંદભેર બાપણુ કરવા લાગી.

બાઇઓ અને બેહેનો મને મારા પીતાજીએ પૈસાની ખાતર વૃદ્ધ સ્વામી જેઠ દીધી હતી, તેથી તે લગ્ન કરીયાં પછી લગભગ ચારે વરસે ગુજરી ગયો હતો મારી ઉમ્મર જ્યારે મ્હને પરણાવી ત્યારે ત્રણ વરસની હતી અને જ્યારે હું રંડાઇ હતી ત્યારે મને તેર વરસની વય થઇ હતી મહારા માંબાપ મારા રંડાયા પછી પુનર્લગ્ન કરવાને સાદુ ચોખ્ખી નાજ પાડતા હતા. પરંતુ મ્હાંનાં શુભેચ્છક પાડોશીઓ તેમને ઘણી શીખામણ આપતા પરંતુ પૈસાના મદમાં ધરડી ચાલના રીવાજથી તદ્દન નાજ કહેતાં. પરંતુ જ્યારે તેમની પાસે બીલકુલ નાંણાં આવી રહ્યાં અને તદ્દન નીરધન બની ગયાં ત્યારેજ તેમણે તેમ કરવા હા પાડી. અને પછી પુનર્લગ્નમાં સારી રીતે સાંમેલ રહ્યા.

આ પુનર્લગ્ન કર્યા પહેલાં અને ઘરડા વર સાથે લગ્ન કર્યા પછી હું એવીરીતે કુચાલે ચાલતી કે હું કોઇની પણ દરકાર ક-રતી નહિં.

આ રસ્તે જવાનું કારણ ફક્ત મારા અણુસમજુ માંબાપજ હતો તેથી ખરાબ રસ્તે ચલાવનાર મ્હને એક મોઢી નામની સહી-યણી મળી હતી તેથીજ કારણ બન્યું હતું.

આ પુનર્લગ્ન કરાવવામાં મહારા બહાલા ચંદ્રાપદમજી અને

મહારા બહાવાં મણીગવરીકાકીએ માહા સુસીમત વેણી હતી અને તેમણે મહારા પુનર્લગ્ન માહારા બહાવા પતિ હમીયદાસ સાથે કરાવી આપ્યાં અને તેઓ મહારા ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખે છે આ લગ્ન કીધાથી મહારી ચાલમાં અને મહારી રીતભાતમાં ઘણા તકાવત પડી ગયો છે. મહારા પુનર્લગ્ન તેમણે કરાવી આપ્યાં છે તેથી તેમનો તો હું આખા જન્મને માટે આભાર કહી નહીંજ બુલું. અને પ્રભુ બુલાવવા વખત કદી આપે નહિં તેવી વીનંતી કરુંછું. અને તેમનું જોડું પ્રભુ અખંડસોભાન્ય રાખે તેવી દરરોજ પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના કરી નમન કરી કહુંછું.

માટે ભાધઓ અને બેહેનોને વિનંતી કરુંછું કે બાળલગ્ન ન કરવાં, તેમ કન્યાવિક્રય ન કરવો. તેમ કદાચ પ્રભુકૃપાએ બાળ રાંડ કોઇ થઇ હોય તો તેના પુનર્લગ્ન ઘણા ઉમંગ સાથે કરી તેમને સુખી કરવાં તેવી મહારી ખાસ જાત માહેતીથી ભક્ષામણુ છે. તેમ કરશેતો સર્વ બાળાઓનો આખો ભવ સુધરશે, તેમજ તે કુચાલે જતી પણ અટકશે, કેળવણી પામશે, બુદ્ધિ આવશે, વિવેક વધશે, તેમજ આખો જન્મારો સુખી થશે અને તેમ કરી આપનારને તે અંતઃકરણથી આશીશ આપશે. અને તેમનો મહોટો આખા જન્મનો આભાર માનશે. માટે ભાધઓ અને બેહેનો તેમજ વૃદ્ધ વડીલો, આ બતાવેલો સુગમ માર્ગ ઝાલવા કદી કાળે ચુકશે નહિં. અને તેમ વર્તી અબજાઓને સુખી કરશે એવી મહારી વિનંતી છે. મહારા પુનર્લગ્ન જ્યાંસુધી નહેતાં કીધાં ત્યાં સુધી મહને મહા ભારે દુઃખ પડતું હતું હું ઘણી મુંઝવણમાં આવી જતી અને હર વખતે મને ખોટા ખોટા વિચારો આવતા, તે વિચારોને હું ઘણી અટકાવી રાખવા જતી, પરંતુ દુષ્ટ કામથી તે દુષ્ટ વિચારો બીજકુલ દુર જતાજ નહિં અને તે મને એક ચિત્ત ભ્રમવાયા ની માફક થતા હતા પરંતુ જ્યારે મહારા માંબાપના કહીણુ હૃદયો જરા જરા કોમળ થવા લાગ્યા, તેમાં વળી ચંદ્રરાય કાકા જેવાં અને મણીગવરી કાકી જેવાં તેમજ રત્નગવરી જેવાં તેમને શીખામણુ દેનાર મળ્યાં એટલે તો પછી તેમણેજ પોતાની મજા મહારા પુનર્લગ્ન કરવા ખુશીથી હા પાડી અને મારા લગ્ન કીધાં, કે જેથી હું આખી જીન્દગી પર્યન્ત સુખી થઇ અને તેથી પણ વિશેષ સુખી થઇશ એમ હું માવુંછું મારા હાલનાં દેખાવ ઉપરથી અને મારી હાલની રચીતી ઉપરથી મને પુણે આશાછેકે મહારી આખી જીન્દગી ફક્ત આનંદમાંજ જશે, સુખીહું અને સુખી થઇશ એમ

મને પુરું આશા રહે છે. માટે ઉપરના વિચારો બતાવ્યા પ્રમાણે કરશો અને પોત પોતાના બાળકોને સુખી કરશો અને તેમની આશીર્વાદ મેળવશો એવી મને આપ સદ્ ગૃહસ્થો તરફની પુરું આશા છે. માટે તેનો એક જીવ દાખલો આપુછું તે એક ચીતે સાંભળી ધ્યાનપર લઇ વિચાર કરશો અને યોગ્ય લાગે તો મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તશો. એવી અરજ છે.

એક વખત હું મારા પુત્રલેખનના પતિ સાથે બંગાળા તરફ ગઇ હતી, ત્યારે અમે ત્યાં એક મારા પતિના મિત્ર બાપુ મણીધર નાથ ને ત્યાં સુકામ કચો હતો તે બાપુને ત્યાં એક સફેદ કુતરો પાળેલો હતો તે કુતરાને શાયવવા માટે અને કુતરાની ચાકરી કરવા માટે તેમના મિત્રે એક પગારદાર નોકર ખાસ તેને માટેજ જુદો રાખ્યો હતો.

તે કુતરાને તે નોકર દરરોજ સાંજુથીજ નવડાવતો અને તેને રવચ્છ રાખતો, શેઠ જેવી ચીજ ખાતા તેવી ચીજ અને તેજ ચીજ આ કુતરાને પણ ખવડાવતા, આ કુતરાનું જતન એવી તો, શરસ રીતે કરતા કે તેને દરરોજ ત્રણ વખત સાડ સાડ ખાવાનું સુકતા, તે કુતરોં આવી રીતે પોતાનું જતન થતું હતું તેથી દરદમ પુંછડી હલાવી મોજમાં રહેતો હતો.

એક દીવસ એવો બનાવ બન્યો કે આ બાપુની પાડોસમાં કોઇ ગૃહસ્થ ન્યાત જમાડતો હતો. તે વખતે ન્યાતના માણસોનાં બાણામાં ઉમદા ઉમદા વસ્તુઓ પીરસી દીધેલી હતી. કુતરાને દરરોજ બાપુ તેના ગજામાં ફક્ત પટો રહેવાદઇ છુટો રાખતા હતા, આ કુતરાની ઉમર લગભગ ત્રણ ચાર વરસશની હતી, તે શરીરે રૂબ રૂબ હતો, તે ન્યાત જમતી હતી ત્યારે પોતાના આંગણામાંજ બેઠો હતો, ન્યાતના પ કવાનો અને બીજી ચીજો એવી સરસ હતી કે ભલભલા માણસનું તે ચીજ ખાવા મન ન કરે તેમ નહોતું તેવી ચીજો હતી. અને કુતરો આંગણામાં બેઠો હતો ત્યાં એક દયાળુ માણસે કુતરે જાણી થોડું ધણું પકવાન અને બીજી કેટલીક સ્વાદીષ્ટ ચીજો મુકી દીધી હતી પણ કુતરો તે ચીજોના સામુ પણ જોતું નહોતું અને તે ચીજોને સુંઘતું પણ નહોતું. તેનું કારણ માત્ર પોતાના ધણીના ઘરમાં તેને જોઇતી તમામ ચીજો અને સઘળું સુખ મલતું હતું તેથી તેને તે ખાવાની બીલકુલ દરકાર નહોતી તેથી તે ચીજ તે કુતરાએ ખાધી નહિ અને જમતી તેમ પડી જ રહેવા દીધી.

આહા ! હા ! ! હા ! ! ! આ એકે નીચામાં નીચું આ-
મક જનવર કુતરું તે પણ સમજી ગયું કે ધણીના ઘરમાં મારી ધ-
ણી તેલવાત થાય છે, ધણું ખાવાનું મળે છે, માટે તે નજાખાનું,
તેમ બાણું હતું. ટેકણા વાળા કુતરાને શાંતી દરકાર હોય જેને
હામ મળ્યાં તેનેતો પછી આડે દોઢે ખાવાની શી જરૂર હોય ?

જરૂર તો ફક્ત જેને હામ ન હોય, ટેકણું ન હોય, રઝગતું
ફરતું હોય, અને ઠેર ઠેર અથડતું ફરતું હોય, તેને કકડે, કકડે સત્તર
ધરથી ખાવું પડે, પરંતું જે ટેકણું છે એટલે જેને માથે ધણી છે.
તેનેતો ડાંધજ દરકારનથી.

હાથ ! કુતરાજેવા જનવર સમજે છે પરંતું જે મનુષ્યમાં ગ-
ણાય છે. અને જેને વાચા છે, બોલે છે, વાત કરે છે, માગે છે, છતાં
તેઓને જ્ઞાન નથી શું અજ્ઞાન્ય દુન્યા છે. ?

બહેનો અને બાઈઓ એક વિચાર કરો કે છોકરી રંગાંછ
હોય અને તેના મથે ધણી ન હોય ત્યાં સુધી હજારો અપલક્ષણથી
એ પણ માથે ધણી હોય તો કાંઈ પણ ખોડ કદી આવે નહી
અને આખા જન્મ માટે સુધરેન. એક કુતરપણુ સમજી ગયું કે એક
ધર બગાડયું સાડે સો ધર બગાડ્યાં ખોટાં સો ધર બગાડવાથી આ
ખરે ખોટુંજ છે.

માટે બાઈઓ બહેનો અને વડીલો, આડુંકવાતમાં સમજીતો ગયા
હશે કે માથે ધણી ન હોય તો આડો રતો જરૂર બલે કારણ, પોતાની
જીવાની ઉમ્મર શીરીતે કાઢે ? વળીતે આડે રસ્તે ચાલે, ને તેથી તો
ઉણટી મનુષ્ય હલા થાય, અને સઘળા પરીણામ ખરાબ આવે. કુ-
તરું બોટીકાને જન્મ આપે છે ત્યારે પોતે ખરાબમાં સુધ રહે છે, દુખવે છે,
પણ બચ્ચાંતે તદ્દન ચોખ્ખાં મંજ સુવાડે છે. માટે સર્વમનુષ્યો કે
ક્રમાં સાર સમજી જઈ વિચાર કરી આ યોગ્ય બતાવેલો રસ્તો હાથ આ
લો કે સઘળા કુટુંબો સુખીજ થાય.

આ પ્રમાણે સમજી ગાઈતું બાપણ પુરું થયું. એટલે મણી
ગવરી પોતે ક્રમાં થઈ નાચે પ્રમાણે બપણુ આપવા લાગ્યાં.

બહેનો અને બાઈઓ લાંબુ લાંબુ વિવેચન કર્યે કાંઈ વિષે
સતથી, પરંતું હું હુંક હેલાલમાં એ બોલ કહું છું તે એક ચીતે સાં-
ભળવા મુજબ ગરીબ ઉમર કૃપા કરશે.

શું કાર્ય કરવાથી શું કાર્ય થાય છે અને શું કાર્ય કરવાથી
શું મેર કાર્ય થાય છે તેનો આપ મુદરથી અંતઃકરણમાં ખુલી

ચીતે સમજી ગયા હશે એટલે મને વધારે કહેવા કરેજ નહીજ પડે. કારણ, જે જે માણસને જે જે પ્રમાણે પોતાને વીતીકે તે તે પ્રમાણે બીજાઓએ પોત પોતાનો હેવાસ દર્શાવ્યો છે. તેથી પોત પોતાના હેવાસમાં સોને ખાત્રીતો થઇજ ગઈ હશે, એમ હું માનું છું. પણ એટલું તો ખાસ ધ્યાનપરજ રાખજો કે. દીકરી વેચવાથી કે બચપણમાં લગ્ન કરવાથી કે ઘરડોવર જોવાથી. કે માગ માળીઆ કે પૈસો જોઇ કળેહું કરીને કે દીકરીઓને રાંડલી રહેવા દઇ પુનર્લગ્ન નહિ કર્યાથી કોઇ દીવસ પોતે તેમજ પોતાનું બચ્ચું તેમજ હુંકમાં પોતાનું કુટુંબ કોઇ કાળે કદી શુખી થશેજ નહિ.

ફક્ત સુખી થવાનો રસ્તો એ છે કે, સારો બચ્ચો મુરતીઓ જોવો તે તેસ્વરસની વચ થવા આવે તે પછી છોકરીને પરણાવવી. અને તેને મુરતીઓ વીસ વર્ષનો જોવો અને તેમ કરતાં તે રંડાયતો નહિજ ને કદાચ રંડાયતો તેને તુરતજ દીલ નહિ કરતાં તેની સંમતી લેઇ તે વિધવા રીવાજ ન પાળી શકે તેવી હોય તો તેના પુનર્લગ્ન કરવા યત્ન કરવો. આમ કરવાથીજ સર્વ મનુષ્યના મનને આનંદ હોય છે અને એથી ઉગ્રા જે સ્ત્રી પુરૂષો વડીલો સાથે છે તેઓ નેતો સદાકાળ દુઃખમાંજ દીવસો કાઢવા પડે છે. અને આગરે તેને ખરાબજ પરીણામ આવે છે. માટે આ વિષયોમાં ખૂબજ ધ્યાન આપી સુગમ રસ્તો હાથ ઝાલો કે જેથી. બવીખ્યમાં સુખપ્રાપ્ત થાય.

હાય ! હું તો હિન્દુકામમાં ઘણીજ બાબતોં અગળાને ન જરે જોઉં છું, અને તે જોઇ માત્ર હૃદય ભરાઇ આવે છે, મારા અંતઃકરણમાં તેને માટે ઘણો ખેદ ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ તેમાં મારો ઉપાય ચાલતો નથી. તો પણ મહારાષ્ટ્રી બની તેટલી મહેનત લેઇ જે બેબોલ કહેવાના હતા તે સખા એકઠીરી આખી સખા સમક્ષ કહ્યા છે.

હું ધર્મી છું કે આર્ય બંધુઓના હૃદય તેમજ આર્ય બેહેનોના હૃદય કોમળ જરૂર થયા હોવાં જોઇએ, કારણ તેમની મુખાકૃતિ ઉપરથીજ જણાઇ આવે છે, તેવી મને લાગે કે કેટલીક ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જરૂર વરતશેજ અને તેમ કરવા કદા ચુકશે નહિ, અને અનિલિતો રસ્તો કદી હાથ ઝલશે નહિ, અને આગરે ઇચ્છાને કદી પોકરો પડે ચાડશે નહિ, અને પોતાનું તેમજ પોતાના બાળ બચ્ચાંનું મદદ કાળ બલુજ ઇચ્છશે, અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વરતી બચ્ચાંઓની આપીશ અને પ્રભુની મેહેરબાની જરૂર મેળવશેજ એવી

આપ ગૃહસ્થોની આશા છે.

એહેનો અને ભાઈઓ આસભામાં અમોએ જેજે ભાપણો કર્યાં છે તેને ભાપણોમાં આપને યોગ્ય ન લાગે તેવું હોય અને ચોખ્ખું નથી તેમજ સમજતા હોતો અમારા બોલેલા બોલને માટે આર્ય બાળાઓના હીન ચાહી મને મારી આપશે અને યોગ્ય લાગેતો આર્ય બાળાઓ માટે તે પ્રમાણે વર્તશે એવી આશા રાખું છું.

આ પ્રમાણે મણી ગવરીનું ભાષણ પુર થયું એટલે સર્વ સભા હીપ હીપ હુરે હીપ હીપ હુરે કરી તાળીઓ પાડી ભાષણ આપનાર ગૃહસ્થોને હૃદયીજનદે માન આપ્યું ને કેટલાક સંમળનું માણસોએનો તેમને કીમતી પુવના ગોટા અને હાર આપ્યા હતા ને કેટલાક સંમળુ ગૃહસ્થોએ તેમના ઉપર પુવનો વરસાદ વરસાની નાંખ્યો હતો અને વહુજ માન આપ્યું હતું તેથી સભાના આગેવાનો અને મેન્બરોને ખાત્રી થઈ કે આલોકોને સારી રીતે બોધ લાગ્યો છે. અને હવેથી તે ભુલ કદી કરશેજ નહિ તેવી પુર્ણખાત્રી તેઓને થઈ ગઈ હતી.

ભાષણ વિગેરે સમાપ્ત થયાપછી સ્ત્રીઓ અને શ્રી વર્ગમાં પુરુષો સામાંસાંમી હાથ મીલાવવા લાગ્યા. અને પોત પોતના વાહનોમાં બેસી ઘર તરફ રવાના થવા લાગ્યા તેમ ચંદ્રશય મણી ગવરી, શુભાષ ગવરી, રતન ગવરી, કમળા ગવરી, પ્રેમરાય, હખી લરાય પાફડીયા, કાસવજી કેટવાળ, હખીલદાસ વિગેરે, સધળીસભા બરખાસ થયા પછી પુરુષી થતાં થતાં બગીચાની હવાખાવા લાગ્યાં અને થોડીકવાર બાદ પોત પોતાની ગાડીઓમાં બેસી ઘર તરફ તાગડ તોળ રવાના થયા.

પ્રકાશ ૪ થું.

ચંદ્રશય ઇજનેર, અને પાછળથી આદ્ય.

અને મણી ગવરીથી બચાવ.

દોહરા.

ચંદ્રાયે બલુતર તજ્યું ઇજનેર થવાને કાજ.
અબ્યાસ કીધો ચુકિતથી નોકરી મળી સહસાજ.
જુનો ઇજનેર બહુ નડ્યો રચી કપટની જાજ.
દુસ્મનને બંભેરીયા પછી દોર્યો દરબાર.
મણીગવરીએ ચીતથી સ્વાલ પુછાવ્યા હાર.
પોગળ સહ પ્રકાશીયું પાપી દરયા દરબાર.

દ્રારાયે ચંદ્રણીની રાત ગયા પછી અબ્યાસ બીસ
કુલતજ દીધો હતો, અને ઇજનેરનું કામ શીખવું
શરૂ કર્યું હતું, થોડા દીવસમાં ઇજનેરની પરીક્ષામા
તે ઘેર રહી અબ્યાસ કરી પાસ થયો હતો, ચંદ્ર
રાય ઘણી ચપળતા વાળો તેમજ હુશીયાર અને
ચક્રાર હતો તેથી જે કામમાં તે પોતાનું હૃદય ધાલતો તે કામતે
પાર કર્યા વિના રહેતો નહિ. તેથી ઘેર રહી તેણે ઇજનેરનો સારો
અબ્યાસ કર્યો હતો. તેથી નવિનનગર સેહેરની એક મોટી મીલમાં
ર મહિને રૂપિયા બસોનાપગારથી પેહેલ વેહેલો દાખલ થયો હતો. તે
પગારથી તેણે લગભગ છ માસ સુધી મીલમાં સારીરીતે કામ કર્યું.
અને પોતાના મીલમેનેજરને ઘણોજ ખુશી કર્યો મેનેજર સાહેબ ખુ
શી થયા તેથી ચંદ્રાયનો પગાર બસોથી ઉઠાવી પાંચસો કર્યા તે-
થી ચંદ્રાય દરરોજ પોતાનું મન પ્રકુલીત રાખતો અને ઘણા હર્ષ-
થી નોકરી બજાવતો ચંદ્રાયના હાથ નીચે ચર્ડ કલાસ ઇજનેર આ
શરૂ લગભગ બેજણુ કામ કરતા હતા. ચંદ્રાય મીલમા કાંઈ પણ કામ
બગડતું તો ઘણી ચાતુર્યતાથી સુધારી આપતો તેથી શેઠનાં મનને ચંદ્રાય
ઘણોજ દાવી ગયો હતો. શેઠ ચંદ્રાયનીજ આંખે દેખતા હતા.
ચંદ્રાય કહેતો તેજ કામ શેઠ કરતા, ચંદ્રાય કાંઈ કામ માટે ના
કહેતા, અને સેઠને કોઈ કામ કરવાનું મન થતું તો શેઠ કોઈ કામ
પોતાનું મન હોવા છતાં પણ પોતે કરતા નહિ અને ચંદ્રાય બતાવતા
તે કરતા, ચંદ્રાયે લગભગ સઘળું મળી એક વરસનોકરી કરી તેમાં
શેઠને પેહેલાના ઇજનેર કરતાં માલ ઘણોજ સરસ નીકળવા લાગ્યો અને
માલનો ઉપાડ પણ વિશેષ થવા લાગ્યો હતો અને મીલની પ્રખ્યાતી
દેશ દેશવરોમાં વિશેષ દેખાવાવાળી ચંદ્રાય ઉપર ચંદ્રાયના અમાઈ

જે ઇજનેર હતો તે નેના ઉપર ધણોજ રીસે બળતો તેથી તે ચંદ્રરાયને ફસાવવાનો લાગ શોધતો હતો.

શહેરને ચમને જુના ઇજનેરને કોઈ કામ માટે તકશર પડી હતી અને તેવખતે તાકડે ચંદ્રરાય તેમની પાસે આવી ઉભો રહ્યો હતો, તેથી તે જગોપર તરતજ ફેટે ચંદ્રરાયને પસાર ગણી રાખ્યો હતો. તેથી આ ઇજનેર તેના ઉપર અતીશય ચીડવાનો હતો અને કચે રસતે ફસાવવો તે લાગ શોધતો હતો. તે ઇજનેર એ હતોકેતે બનતે લવાર હતો. તે ઇજનેર ચંદ્રરાયના દુઃશમન પાડેશીઓને મલી ગયો હતો અને ચંદ્રરાયને ગમેતે રીતે ફસાવવો તે વિચાર ધારતો હતો. અને તે ઇજનેરને ચંદ્રરાયની સામેની પાર્ટી વાળાઓ ચંદ્રરાયને ગમેતે પ્રયત્ને ફસાવવા સારૂ ઘણીજ બક્ષામણુ કરના હતા. આ ઇજનેરને જેવું જોઇતું હતું તેવું વગર મેહેનતે મળી આવ્યું તેથી તે પોતાના હૃદયમાં ઘણોજ ખુશી થતો, અર્થસારૂ પૈસા આપવાને ચંદ્રરાયની સામેની પાર્ટી વાળાઓ અંધાયા હતા. તેથી આ ઇજનેરને ચંદ્રરાયને ફસાવવાના કામ માટે વખારે મુશીબત નહિ પડે તેમ સાચી રીતે લાગતું હતું. તેથી આ ઇજનેર દરરોજ ચંદ્રરાયની સામેની પાર્ટીવાળાઓને ત્યાં જતો અને ચંદ્રરાયને શી યુક્તિથી ફસાવવો તે વિચાર ધારતો હતો. અને તેઓનો મત મેળવતો હતો.

એક દીવસ એવો બનાવ બન્યોકે મી. જુનો ઇજનેર ચંદ્રરાયની સામેની પાર્ટીવાળા મી. ફંદીને લા આવ્યો, તે વખતે ફંદીના આશરે પચાશ માણસ એકઠા મળ્યા હતા. તે વખતે મી. જુનો ઇજનેર બોલ્યો.

મી. ફંદી હવે આપનો ફંદ બતાવો કે, ચંદ્રરાય તુરત ફસાઈ જાય અને વચમાંથી કાઢતું નીકળી જાય. ફંદી બોલ્યો.

અરે જાવ મારા સાહેબ ઇજનેર થઇને પણ કાંઈ શોખ્યાનહિ તમને શુફંદ આવડે ઇજનેર થયાછો પણ કયાં અકકલ પોરાંએ છે. એ ચંદ્રીઆને ફસાવવો તેમાં શું બારી કામ છે. સાંભળો, કાંઈ અકલ લેનો ઉપયોગ કરો. ? જાઓ તમે આજ રાત્રે મીલમાં જાઓ અને મજુરના કપડાં પેહેરજો અને ચેનજીનની અદરની રપ્રીંગ સાલુસીથી અગર હથોડીથી ભાગી નાંખજો અને છુપીરીતે અંદરથી બાહારનીકળી પડજો એટલે પછી જુઓ બીજો દીવસે તેની શું બહાર ઉડે છે તે જોએ જોએ, પણ કામ કરવાની હીમત ચાલે છે? હીમત ચાલતી હોય તો કરો નહિતો મને જુવાબ આપો ? જુનો ઇજનેર બોલ્યો.

“કરંતો ખરો પરંતું મીલના અંપે એક ખોધા જવો લેયો
મેસે છે તે ધણુ પુરો છે, તેનેને મ્હારે સેહેજ અદા છે, મેં તેના
ને કપિઆ એક વખત ફડ કર્યા હતા તેથી તે મારા ઉપર ધણુજ
રીસે બળે છે માટે અંપેથી જવાનેતો કોઈ કાળે નહિંજ બને. તેમજો
જવાતું હોતતો, કામતો હું એક તડાકાની સાથે કરું. આ કામ કરવું એ
કાંઈ મુશ્કેલી નથી, પણ વાંધો માત્ર આ એક લેયાનો છે બાકી
ખીજી અડચણ કાંઈ નથી. મી. ફંદી બોલ્યો.

“લેયો કાંઈ પૈસાથી લલચાય તેવો છે?” જુનો ઇજનેર બોલ્યો.

“ના તેના મ્હો આગળતો વાત પણ સરખી ન થાય.” મી. ફંદી
બોલ્યો.

“ત્યારે ઇજનેર થઇને જરા અક્કલ પોહોંચે છે? ત્રાંપાના બાપનું
ક્યાં દેવું કર્યું છે, કોટ કુદીને અંદર જાઓનેખીક લાગતી હોયતો માહારા
અઠાલાલને લઈ જાવ તે તમને સારી મદદ કરશે. તે ધણુ હિંમત
વાન છે, તકરાર કદાચ થશે અને તે તમારી સાથે હશેતો ધણુ કામમાં
લાગશે. જો એકલા જવાની હીંમત હોયતો એકલા જાવ, એ-
કલા જશેતો કોઈ જાણુશે નહિ અને ફાવી જઈશું, પછી
તમારી મરજી.” ઇજનેર બોલ્યો.

“ મી. ફંદી. તમારા માણસને મારી સાથે મોકલો,
એકથી ભણા મે, અઠાલાલ હીંમત વાન છે એટલે ખસ છે.
તે બાહાર રહી તપાસ રાખશે અને હું અંદર જઈ સંબળું કંત્ય કરી
આવીશ અને કદાચ ફસામણમાં વાત આવી જશેતો અઠા-
લાલ મદદ કરી મને છોડાવશે અને તે મારો બચાવ કરશે. માટે અ-
ઠાલાલ મારી સાથે ખુશીથી આવે, તે આવશે તો મને હૃદયમાં
કેટલીક હીંમત રહેશે અને ઠીક થઈ પડશે. માટે ચાલો હવે રાતના
દસ વાગી ગયા છે, બે કલાક રહી અમો તે તરફ જઈશું તો મ-
ધુરી રાત્રે ફાવી જઈશું. પણ મજુરનાં કપડાં અત્યારે રાત્રે ક્યાંથી
લાવવાં ? ” મી. ફંદી બોલ્યા.

“ આ ખીંટીએ મારા ચાકરના કપડાં ભરાવેલાં છે
તે પેહેરી લે, તે મજુરનાં જેવાંજ છે, એ પેહેરશે એટલે તમને
સંબળા મજુરજ ખારશે, માટે જલદી પેહેરી લે. અને તાકીદથી
તૈયાર થઈ જાવ.”

આ પ્રમાણે મી. ફંદીએ ઇજનેરને કીધું એટલે ઇજનેરે
હવે થઈ ખીંટીએથી બતાવેલા ચાકરના કપડાં પેહેરી લીધાં અને તે

ખીંટીએ પોતાના અમના સમળા કપડાં બારની દીવા અને સમળ
સમળ ગયો. પછી તેની સાથે અઠાલાલ પણ તૈયાર થઈ ગયો. તે
વખતે આશરે લગભગ બાર વાગ્યાનો સમય થવા આવ્યો હતો.
તેથી ઇન્નેર અને અઠાલાલ એક એક લાકડી લઈ ચંદ્રામ ને
મીલમાં નોકરી કરે છે તે મીલમાં જવા સાડ નીકળ્યા.

અને જણા ચાલતા ચાલતા લગભગ એક વાગ્યાના સુમારે
મીલ પાસે જઈ ઉભા રહ્યા, બાદ કોટડેથી કુદી ઇન્નેર મીલમાં ઇ-
ખલ થયો અને અઠાલાલને બાહાર તપાસ સાડ ઉભો
રાખ્યો. ધીરે રહી મીલની અંદર જવા સાડ કાચની બારીના કાચ
ફોડવા લાગ્યો તેવામાં અંદરનો ચોકીઆટ બુમો પાડતો પાડતો
એક મોટી હાંક મારી બોલ્યો—કાણુછેએ કીયો કાચ ફોડે છે?

આ પ્રમાણે તે ચોકીઆટ બોલ્યો એટલે ઇન્નેરનો તે બા-
રી પાસે છાનો માનો લપાઈ ઉભો રહ્યો, એટલે ચોકીઆટ તેની પાસે
આવ્યો તેથી ઇન્નેર થર થર ધ્રુજવા લાગ્યો. ચોકીઆટે કાચ
તેના મોં સાંમુ ધ્રુજ અને ભેયાને બુમ પાડવા માંડી એટલે ઇન્નેરે
તેના મોઢે હાથ દીધો અને પોતે કાણુ છે તે તેને સમજાવ્યું. અને
તેને ચોક્કસપાણે પાડી બસો રૂપિયા આપવાની લાલચ
આપી અને અંદર ધમાધમ થવા લાગી એટલે બાહારથી અઠાલાલ
સમજી ગયો કે પોગળ બધું ખુલ્લું થઈ ગયું છે, માટે જીવડા હવે
કેમ કરવું? એમ વિચાર કરવા લાગ્યો પણ ઇન્નેરે પગીને લાલચ
આપી હતી તેથી ધમા ધમ થવી બંધ રહી ગઈ હતી. ઇન્નેર નીચુ
માથુ ધાલી શરમાતો શરમાતો જે ઠોકણેથી પોતે અંદર દાખલ
થયો હતો તે જગોએ આવ્યો, ત્યાં અઠાલાલ બેઠેલો હતો, તેથી
જીવડાને કોટકુ કુદી બાહાર નીકળી પડ્યો. પછી ત્યાંથી આગળ
ચાલવા માંડ્યું એટલે જાંપા પાસે ભેયો બેઠેલો હતો, તેણે તેમને
ટોક્યા, ભેયો પોતાના મનમાં બસબસ સમજી ગયો હતો કે આ બુનો
ઇન્નેર છે. તેમ તેણે જાણ્યું હતું. પછી તેને એમ વિચાર આવ્યો કે
આવો નદારો વેશ લઈ શામાટે આવેલી રાત્રે મીલપાસે આવ્યો હશે?
તેમને આવો વાધરી જેવો વેશ લેવાનું શું કારણ હશે? વળી આ
જંદીઆ તેની સાથે આવ્યો છે તે તેની સાથે અત્યાર સત્રે સા આડે
હશે? લુટ કરવાતો વહિ આવ્યા હોય? મુઆ જવાદનો, આપણે તેનું
શું કામ હતું, આપણે તો આપણા કપાઈડમાં હોય તોજ અંધ પણ
ભેયાની જરૂર છે, પણ બાહાર છે તો મને શું કારણ છે, અને તેમ

કરે જ્યારે મનને નુકસાન પોહાયે તેવું હોય ત્યારેજ મારે તેને કાંઈ પણ કહેવાતું છે, પણ સ્તે આત્મા જન્મ છે તો મારે તેમને રોકાને આવી જોવાડવા તે ઠીક નહિ, માટે જવાબદારી એમ ધારી લેવાએ તેમને વીરેશ પડપુછ કરી નહિ અને તેમને જવા દીધા. તેઓ ત્યાંથી નીકળી મુઠીઓ વાળી ફાંદીને ઘેર આવી હાથ રચા, અને હસમુખા એહેરે ધજનેર બોલ્યો.

“મી. ફાંદી તમારો ફાંદ થોડો ઘણો પાર પડ્યો છે. પરંતુ હું અંદર દાખલ થયો એટલે અંદરનો પગી એકદમ મારી પાસે આવ્યો અને મને પીછાંની મયો તેથી મેં તેને બસો રૂપિઆ આપવાનું કમુલ કર્યું અને હું ત્યાંથી ચાલાકીથી નીકળી આવ્યો છું, પરંતુ જો તે જગોએ લેયો હોતો મહા મુશીબત આવી પડતે પણ સારા નશીબે સાંજનું ચું કે પગી હતો, તે તેના હાથે આ સવળું કામ પાર પાડશે, એમ મને ખાતરી છે, પગીને બીજા પાંતસો રૂપિઆ આપીશું તો તે સવળું કામ કરવા દેવાને મદદ કરશે, પગી ગરીબ માણસ છે એટલે તે તેમ કરવા જરૂર કમુલ કરશે અને કામ ફતે થશે. માટે હવે તે તરફની ચિન્તા રાખશોજ નહિ. હું આવતી કાલે કે પરમ દીવસે તેને દીવસે મળીશ. અને સવળો બદોબસત કરીશ. તે જાતે લાલચુ છે અને વળી બાળ બચર વાલો છે. અને ગરીબ છે બળી તેને પગાર સાત રૂપિઆ મળે છે એટલે આપણને તે જરૂર મળી જશે અને બેડો પાર થશે, માટે ગભરાશો નહિ, એ પગીને તો માહારે ગમે તે ઉપાયે મેળવી લેવો, પણ હાલ તે કામસાં રૂપિઆ એક હજાર જેમશે, તે આપો તો ઠીક પડે, નહિ તો પાત મારી જાય અને કામ બગડે.”

ફાંદી બોલ્યો.

“રૂપિઆની વળી તમને કોણ ના પાડી છે. રૂપિઆનો આ રચા પણ કામ થાય તેમ લાગે છે? જો જો રૂપિઆ પાણી થશે તો પંચામતી થઈ પડશે. રૂપિઆ પાણી થાય તો થાય પણ પાણું નામ મદનામ થાય અને વળી લોકોમાં એમ કહેવાઈ જાય કે મી. ફાંદીએ ફાંદ કરી અંદરાવને ફસાવવા કાવતરું કર્યું હશે તેમ કહેવાઈ જાય, માટે જે કામ કરો તે જેમ વિચરીને કરજો આં આગળ પગલાં બરજો, નહિ તો બારવામી જશે, કોરટ કામ જશે અને વીજવાદ છે તેથી પણ વધી પડશે માટે આતુર્યતાથી કામ કરજો. (અઢાલાલને હાંકમારીને) અઢાલાલ લે કુચીઓ લીજોરીમાંથી એક હજાર રૂપિઆ ધજનેરને લાવીને આપ અને તેમની મદદમાં તું સાંમેલ રહે.

(ઇન્જનેર તરફ જોઇને) મી. ઇન્જનેર તમારી ખાસે હું બરા અઠાણ લાલને મુકું છું તે તમને ખુશી મદદ કરશે તમારે કાંઈ કામ કાજ હોયતો અઠાણલાલને ખતાવજો તે તુરત કરશે. માટે આ કામ કરવામાં તમે ધણીજ કાગજી રાખજો, નહિં તો માહાબારે મુસીખત આવી પડશે.” ઇન્જનેર બોલ્યો.

“(રૂપિઆ લઇને) અરે મને તમે કેવો સમજો છો? તમારા ફંદ કરતાં વળી મારા ફંદ હું રચીશ તે કોઇ બાણુશે પણ નહિં અને કામ સીધું થઇ જશે.”

આ પ્રમાણે વાત ચીત કરી ખીજ દીવસે મીલના ચોકી-આટને મળવું ધારી, ઇન્જનેર પોતાને ઘેર ગયો અને મી ફંદી ત્યાં અઠાણલાલ પોતાના કામમાં મુકાયા.

હવે ચંદ્રરાય આ મીલમાં બોળાઈથી અને ભલાઈથી નોક-છતતે નોકરી બજાવે છે. શેઠને તેના વિના એક પગ પણ ખીલ-કુલ ચાલતું નથી. શેઠ ચંદ્રરાયને એક કલાક મીલમાં મોકલે આવેલો જોતા કે શેઠને તેને માટે જુદાજ વીચાર આવતા અને કદાચ કોઈ દીવસ મુદલ ન આવેલો જોતા તો ભૂયાને ખચર કાઢવા મોકલતા અને આખો દીવસ મુંઝાઈ મરતા ચંદ્રરાયને પેતાની સ્ત્રી મણીગવરી સાથે હદ ઉપરાંત પ્રીતી હતી. મણીગવરી પણ તેને પ્રભુ સમાનજ મણુતી હતી અને પતિ વૃતા ધર્મથી ચાલતી હતી. મણી પૈસાદારની દીકરી હતી તોપણ ચંદ્રરાય નોકરી ઉપરથી આવતો કે તરતજ પોતે તેનું ચરીર તેલ લઇ પોતાના હાથે ચોળતી અને તેને હરદમ પ્રકુલીત રાખતી. મણીગવરીનો અને ચંદ્રરાયનો હૃદયી જાહે પ્રેમ હતો. ચંદ્રરાયનું સેહેજ સાજ કોઈ વખત માથું દુઃખતું તો મણીગવરી આખો દીવસ ઉદાસચહેરે રહેતી અને જ્યારે ચંદ્રરાય સાફ થયું છે એમ તે, કહેતો સારેજ પોતાનું મન ખુશી થતું. ચંદ્રરાય અને મણીગવરી બંને ભલાં બોળાં અને નિષ્કપટી હતાં, તેથી પ્રભુની તેમના ઉપર સારી મેહેરબાની રહેતી અને પ્રભુ તેમને હરદોજ ખુશીમાંજ રાખતા. કોઈ ઠેકાણે કાંઈ પુનર્લગ્ન થમનાં હોયતો, નેમાંતેઓ બંને પોતાના બાસી કામો બાજુ પર મુકી દઇ ભાગ લેવા જતાં અને પુનર્લગ્નમાં તેઓને જનતી મદદ કરતા. બંને જણા પરોપકારી અને ધણીજ ભલાં હતાં અને તેઓ અરસ પરસ એક એકના ઉપર આબાહ પ્રેમ રાખતા. અને તેમના દીવસો, ખુશાલીમાં કાઢતા.

ખીજે દીવસે જુનો ઇન્જનેર રૂપિઆ લેઈ પેલા મણીગવરી કા-

રૂઢીએ ચુપડી રીતે ગયો. અને તેને છુપી રીતે મળ્યો, અને તેના કરેલા બસો રૂપિયા તેને આપ્યા અને આ વાત સંધળી તેણે તેને ફાદીને કહી દીધી, તેથી લાલચનો માયો પગી તે કામ કરવા દેવાને કમુલ થયો, એટલે ઇજનેરે તેને બીજા અઢીશો રૂપિયા અગાઉ આપ્યા અને અઢીસો કામ થઇ ગયા પછી આપવાનો ઠરાવ કર્યો. અને રાત્રે કોટડું ફાદીને આવવાનું પગીએ ઇજનેરને કહ્યું. તેથી ઇજનેર અને અફાલાલ ત્યાંથી એકદમ પાછા ફર્યા.

રાત્રીના બાર વાગ્યા એટલે ઠરાવ મુજબ જુનાં કપડાં પેહેરી ઇજનેર અને અફાલાલ આ મીલના કોટડા પાસે આવી ઉભા રહ્યા અને તે વખતે પગી પણ ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો હતો, એટલે ઇજનેર અંદર દાખલ થયો અને અફાલાલ ચોકી કરવા સારા બાહાર ઉભો રહ્યો. પગીએ કાચની બારીઓ બાગમાં તેને પુરી મદદ કરી હતી. કાચની બારીઓ બાગી પગીએ ઇજનેરને યુક્તિથી અંદર દાખલ કર્યો એટલે ઇજનેરે અંદર જઇ મુકરર કરેલું કામ તાકીદથી કરી લીધું અને તાબડતોબ બાહાર આવ્યો અને પગીને બાકી રહેલા અઢીસો રૂપિયા આપી તેજ જગોએથી બાહાર નીકળી પડ્યો અને અફાલાલને મળ્યો અને કામ ફત્તે ફત્તે કરી સામાસામી તાળીઓ લીધી. અને પાછળના રસ્તે થઇ ફાદીને ઘેર જવા સારા ઝાંપાની બીજી બાજુથી નીકળ્યો. એટલે પેલો પેરેદાર ભેંયો તેઓને બીજકુલ મળ્યો નહિ. આ વખતે આશરે રાત્રીના બે વાગ્યા હતા તોપણ મી. ફાદીના ઘર આગળ આ બંને જણ આવી ઉભા રહ્યા અને ધીરેથી અફાલાલે હાકો મારી એટલે મી. ફાદીએ ચાકર પાસે તેઓનો અવાજ સાંભળી બારણા ખેલાવ્યાં, એટલે મી. ઇજનેર અને મી. અફાલાલ તેમના મક્કનમાં દાખલ થયા અને સાંભા સાંભી તાળીઓ લેવા માંડી. એટલે મી. ફાદી સમજી ગયો કે કામ ફત્તે ફત્તેને આવ્યા છે. તોપણ તેમણે મી. ફાદીને કહી બતાવ્યું એટલે મી. ફાદી ધણોજ ખુશી થયો. આ રાત્રે મી. ઇજનેર અને મી. અફાલાલ રાત વીતી જવાથી લાંબ સુઇ રહ્યા હતા.

બીજે દિવસે મળસકામાં ચંદ્રચંદ ઉડી મીલમાં નોકરી કરવા સારા ઘેરથી નીકળ્યો અને મીલમાં આવી ઉભો રહ્યો ને તેના તાબાના બે ચંદ્રલાલ ઇજનેર પણ મીલમાં આવી ખડ થઇ થઇ બસા હતા. તે અને ચંદ્રચંદ ઇજનેર ચાલુ કરવા સારા હોમના

રીવાજ પ્રમાણે ધનજીન પાસે ગયા ને ચાલુ કરવા સારું ચંદ્રરાયે તે મને તે દીવસે કરમાવ્યું એટલામાં શેઠે કાંઈ ફરણસર તેમને ખેલાવ્યા, તેથી શેઠ પાસે તે ગયા એટલે પેલા બે ધજનેરે મીલ ચાલું કરવા માંડી પરંતુ પેલો જીનો ધજનેર પેલું ફૂલ ગઈ શરૂ પગીની મદદથી કરી ગયો હતો તેથી બહોયલર ફાટ્યું તેથી તે બે ધજનેરો મળું પામ્યા બાદ બચેલ માણસ ધનજીન બંધ કરવા ગયો પણ ધનજીન ખીલકુલ બંધ થયુંજ નહિ. અને તે પણ મળું પામ્યો આ ખીના આ ખી મીલમાં ફેલાવવા લાગી, ચંદ્રરાય ગાબરો ગાબરો બની ગયો અને આંમથી તેમ કરવા લાગ્યો, પણ તેનો કાંઈ ઇલાજ ચાલ્યો નહિ, છેવટે અડધા કલાકમાં પોલીસપાર્ટી આવી પોહોચી. બાદ તપાસ કરી ચંદ્રરાયને પોલીસોએ પકડ્યો, ચંદ્રરાય તેઓનો મોટો ધજનેર હતો તેથી તેને પકડીને જેલમાં દોરી ગયા.

થોડીક વાર પછી મણીગવરીને સઘળા ખીનાની ખબર પડી એટલે મણીગવરીનાતો હોશજ ખિલકુલ ઉડી ગયા. તેથી પોતાના પિતાને ત્યાં ગઈ અને સઘળા વાતથી પોતાના પિતાને વાકે ફેરવ્યા. શી યુક્તિ રચી છોડાવવો અને તેનો શો બચાવ મેળવવો તે વીચાર ધારવા લાગ્યા પરંતુ એકે વિચાર તેને જડી આવ્યો નહિ અને છેક ગાંડાની માફક બની ગઈ. ફોજદારે જીબાનીઓ વિગેરે લેઈ કેસ કમીટ કર્યો અને ખીજે દીવસે કેસની મુદત પડી.

ખીજે દીવસે કચેરીમાં ચંદ્રરાયને બંધનાના પાનરામાં ઉભો કીધો સાંખી બાળુથી મી. ફંદી તથા જીનો ધજનેર અને અઠાણાલ વિગેરે ખીજા કેટલાક માણસો સરકારી વકીલને તેમજ પોલીસના માણસોને ચંદ્રરાયની વીરૂદ્ધ સારી મદદ કરતાહતા ચંદ્રરાયની તરફથી ફક્ત તેમના શેઠ હતા અને તેમના સાસરાના બે ત્રણ નોકરો હતા. તે શિવાય ખીજી કોઈ કોરટમાં આવતું નહોતું મણીગવરી છુપી તપાસ માટે મરદના વેશે માથે મોટો ફેટો બાંધી સરીર ઉપર એક મોટો ઘુરખો નાંખી કેસ ચાલતી વખતે દરરોજ કોરટમાં આવતી, અને કેસની તમામ હકીકત સાંભળતી અને શા પોઈન્ટે છોડાવવા તે વિષે વિચાર કરતી.

ચંદ્રરાયને બંધના તરીકે ઉભો કર્યા પછી ચંદ્રરાયની વીરૂદ્ધના પોલીસ શીખે પાંચ સાક્ષીઓ લીધા, બાદ ચંદ્રરાય ઉપર ત્રીણા બંધનાર સાબીત થયું તેથી ચંદ્રરાયને સાજા કરવી એવો નીમ્મત

થઈ મને હતો પણ તે વખતે મી. ફ્રી અને અઢાલાસ સરકારી વકીલની જોડે બેઠેલા હતા તેથી મણીગવરી કંઈ વચ્ચે ઉભી થઈ અને જાણે અમણી હોય નહિ તે માફક થઈ સાહેબને કહેવા લાગી.

“હજુર મારા બે સ્વાલ છે તો જો કદાચ આપ મંજુર રાખો તો અમારી તરફથી તે ધ્યાનમાં લઈ આપ નીરાકણ કરશો કે ન્યાય ખરાબર મળે અને સર્વના મન સંતોષ થાય ને આપને પણ ખાત્રી થાય અને તોમતદારને મન જરા ધીરજ રહે.”

સાહેબ બોલ્યા.

“કહો તમારા શું સ્વાલ છે ? જે હોય તે ખુશીથી કહો.”
મણીગવરી બોલી.

“જ કહું, આ સરકારી વકીલની સાથે ખુરશી ઉપર કાણ સખસો બેઠા છે તેની આપ ધ્યાન દઈ ખાત્રી કરો અને તેમને સોગત આપી પુછો કે તમને આજથી એક અઠવાડિયાની અંદર પેલા જુના ઇજનેર મળ્યા હતા ? અને તેમની સાથે આ તોહોમતદાર તરીકે જે ઉભા છે તે ઇજનેરની વીરૂધ્ધની કાંઈ પણ વાત થઈ હતી ? જે થઈ હોય ને કદાચ ન થઈ હોય તોપણ આજ તમને કોર્ટમાં અત્યાર સુધીમાં તે જુના ઇજનેર મળ્યા હતા ? અને મળ્યા હતા તો આ નવા ઇજનેર વિરૂધ્ધ તમારે તેની સાથે વાત થઈ હતી ? અને નહોતા મળ્યા, એમ કહો તો પરમેશ્વરને હાજર જાણીને કહો છો ? આ પ્રમાણે આપ તેમને સ્વાલ પુછી જુઓ અને તે બાબતનું આપ નીરાકણ કરો કે તોહોમતવાળાને ખરાબર ન્યાય મળે. મારે આમાં કાંઈ લેવા દેવા નથી હું તો ન્યાયની ખાતર બોલું છું.”

પ્રીય વાચક વૃન્દ ! આ પ્રમાણે મણીગવરી બોલી તેનું કારણ ખીચી કાઢી નહિ પણ ફક્ત એજ હતું કે મણીગવરી ફ્રીને અને અઢાલાસને સારી રીતે જાણતી હતી કે તેઓ ચંદ્રરાયની વીરૂધ્ધ પાર્ટીમાંના છે તેમ ખાસ જાણતી હતી. વળી કોર્ટમાં પણ ચંદ્રરાયની વિરૂધ્ધ વર્તતા જોવા હતા તે ઉપરથી તેણે આ પ્રમાણે સ્વાલ પુછાવ્યા હતા.

મણીગવરીએ જે પ્રમાણે પુછવા કહ્યું તેજ પ્રમાણે સાહેબે મી. ફ્રીને તેમજ અઢાલાસને સ્વાલ પુછ્યા. ત્યારે મી. ફ્રીએ તેમને એમની નાજ પાડી દીધી કે હું તેમને બીલકુલ ઓળખતોજ નથી. આ પ્રમાણે જવાબ આપ્યો પરંતુ આ કેસ બંધો તે સમે તેઓ કાંઈ ઉપર બેઠો હતો અને જેમાં કોર્ટમાં આજે

હતો, તેથી ભંયાએ પેલા જુનો ઇજનેરને કોરટના કંપાઉન્ડમાં ફરતો દેખ્યો. હતો અને નવા ઇજનેર ઉપર કેસ ચાલતો હતો અને વળી પાછો તે દીવસે જુનો ઇજનેર વાધરી જેવાં કપડાં પેહેરી રાત્રીના એક વાગે આવ્યો. હતો, તેથી તેના અંતઃકરણને આ બાબતનો પુરો શક પડ્યો હતો. કારણ અઠાણાલ અને ફંદી સરકારી વહીવટ પાસે બેઠા હતા તેને ભૈયો સારી રીતે પીછાંનતો હતો કે આ પક્કો ગડીઓછે અને વહીવટની પાસે સલાહ આપવા બેઠો છે. તેથી તેને બરાબર શક પડ્યો હતો તેથી ભૈયો સિપાઇને કહી રજા મેળવી કોરટમાં દાખલ થયો અને સાહેબને ઉપર પ્રમાણે બીના કહી એટલે તે બીના સાહેબની ધ્યાનમાં બરાબર કશી ગઈ તેથી બાહારથી જુનો ઇજનેરને અંદર બોલાવ્યો. પછી ભૈયો અંદરથી કોરટની બાહાર આવ્યો ગયો બાદ થોડીકવારમાં જુનો ઇજનેર એકદમ કોરટમાં દાખલ થયો એટલે સાહેબે તેને નીચે પ્રમાણે સ્વાલ પૂછ્યા.

“ તમે કોઈ દીવસ વાધરી જેવાં કપડાં પેહેરી હાલ જે નોકરીએ અંદરાય છે તે મીલ તરફ નોકરીથી તમને રજા મળ્યા પછી ગયા હતા? ” જુનો ઇજનેર બોલ્યો.

“ (જુહું બોલવા હિમ્મત ન ચાલવાથી બોલ્યો) જી મ... ગ...ગ...ગયો હતો. ”

આ પ્રમાણે જવાબ આપી જુનો ઇજનેર કોરટના આંખાની બાહાર આવ્યો એટલે પેસો ભૈયો વિચાર કરી કાંઈક બે બોલ કહેવા રહી ગયા હતા તેથી અંદર આવ્યો અને સલામ કરી બોલ્યો.

“ જી એક બે બોલ કહેવા રહી ગયા છે જે આપની રજા હોય તો કહું. ” સાહેબ બોલ્યા.

“ કહો શું કહેવાનું છે મુખ્યેથી કહો. ” ભૈયો બોલ્યો.

“ હજુર જે દીવસે તે મીલ પાસે વાધરી જેવાં કપડાં પેહેરીને આવ્યા હતા ત્યારે મીલની એક બારીના બે કાચ ફુટેલા હતા. તે પેહેલે ફડાડે મેં તપાસી જોયું હતું તે વખતે તે બારીને કાંઈ પણ નુકશાન મેં જોયું નહોતું. પરંતુ બીજે દીવસે સવારમાં જોયું તો કાચ બે ફુટેલા દીકા, છતાંપણ તે દીવસે મને ઇજનેર સાહેબ ઉપર જરાપણ બેઠમ આવ્યો નહોતો. પરંતુ આજ આ પ્રમાણે કેસ થયો છે અને ઇજનેર સાહેબ અહીં આગર છે અને અંદરાય નોકરી રહ્યા તેથી તે તેમના ઉપર અત્યંત રીસે બનેલા છે તેથી મને તેમના ઉપર આજે મુર્ખ બેઠમ આવે છે. વળી ત્યાર બાદ

થોડા દીવસ થયા પછી તેજ બારીના તમામ કાચ ભાંગેલા મેં પરમ દીવસે જોયા અને પરમ દીવસે સવારમાં આ પ્રમાણે મેં બનાવ જોયો તેથી મનેતો ખાસ જુના ઇન્જનેર ઉપર ધણોજ વહેમ આવે છે. વળી અમારી મીઠમાં તે રાત્રે વીડેા પગી ચોક્કા ઉપર હતો તે હાલ થોડા રોજથી ઘણો બબડા મારે છે. તેને પગાર સાત રૂપિયા મળે છે વળી તેને બે છોકરાં છે વળી બધરી છે અને પોતે છે, તો હું ધારું છું તેને સાત રૂપિયામાં આટલા માણુ-સોમાં શું બચતુ હશે અને આ સેલ સપાટા શી રીતે મારતો હશે તે વિષે આજે મને ભારવિચાર આવ્યો છે માટે આજ સઘળી તપાસ બારીકાથી કરશો તો કાંઈ ખરી વાત હાથ ઝલાઈ આવશે. નહિતો નાહક આપને મેહેનત પડે છે અને ખરો બનાવ ક્યો છે તે હાથ આવતો નથી. માટે અંજ દાતાર આટલી તજવીજ કરશો ? કે ખરી વાત જણાઈ આવે.

આ પ્રમાણે બેયાએ સાહેબને કહ્યું એટલે સાહેબ ગુનાવાળી જગાએ જવા સારૂ તમાર થયા એટલે ફંદીને અઠાલાલને અને ઇન્જનેરને ઘણી ચટપટી થયા લાગી, એટલામાં સાહેબ વીહાને ઘેર તપાસ કરવાને સારૂ એકદમ ઉઠ્યા અને પોતાની ગાડીમાં બેશીને મીલ તરફ જવા લાગ્યા, ફાજદાર વિજેરે પણ પોતાની ગાડીમાં બેશી તે તરફ જવા લાગ્યા, ગાડીઓ મીલ સુધી આવી પોહોતી એટલે સઘળા મીલમાં દાખલ થયા અને સાહેબે ટુટલા કાચની બધારી જોઇ અને ત્યારબાદ વીહાને ઘેર ગયા અને તેના ઘરની સઘળી તજવીજ કઢાવી પોલીસ વાળાઓએ જપતી કરી તો વીહાના ઘરમાંથી પોણાસાતસો રૂપિયા મળી આવ્યા. તે ઉપરથી સિપાઈ પાસે વીહાને સાથે લેવડાવ્યો અને સાહેબ સઘળું દામ ફાજદારને સોંપી વીઠાય થયા. નીકળેલા રૂપિયા પણ સાથે લેવડાવ્યા અને શું ખીના છે તે ફાજદાર સાહેબે તેને મનાવી કઢાવી અને તે ખીના નીકળતાં જુના ઇન્જનેરનું નામ અને તેની સાથે ક્યામ મુખવાળો એક સખસ હતો તેવી રીતે નીકળ્યું અને જુનો ઇન્જનેર વાધરી જેવાં કપડાં પેહેરી આવ્યો હતો તેવી વાત પણ મળી આવી. તે ઉપરથી ઇન્જનેરને ફાજદાર સાહેબે પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને આટલી વાત નીકળી હતી તે ઉપરથી ખીજ વાત ઇન્જનેર પાસેથી કઢાવી. પરંતુ રૂપિયા ક્યાંથી આવ્યા ને કેણે આપ્યા તે વાત ફક્ત બાકી રહી ગઈ હતી, તેથી તે વાત પણ ફુલ્લીઆરીથી ઇન્જનેર પાસેથી કઢાવી અને છેવટમાં એમ નીક-

૭ થું કે આ રૂપિયા ખર્ચનાર મી. ફંદી છે, તેવું માણુમ પડ્યું હતું તેથી મી. ફંદીને ફાજદાર સાહેબે બોલાવ્યો, એટલે મી. ફંદી હાથમાં એમ લઈ મથે પાવડી મુઠ્ઠી સિપાઈ સાથે ફાજદાર પાસે આવ્યો અને સમજી ગયો કે, ગળે આંસડી આવવાની વખત આવી છે, નેમ ધારી તેમણે એક ફંદ આગળથી જ એટીને રચી મુક્યો હતો તે યાદ આવ્યો ને ધાર્યું કે રૂપિયા ઇજનેરના નામે લખેલા છે તેથી હવે આપણને હરકત નથી. એમ ધારી ફાજદાર સાહેબના સામે ખુરસીમાં આવી બેઠો એટલે તેને સિપાઈએ ઉભો રહેવા કીધું બાદ ફાજદાર બોલ્યા.

“કેમ મી. ફંદી તમે આ જુના ઇજનેર સાહેબને મદદ કરવામાં અને તેને રૂપિયા આપી અપકૃત કરાવવામાં સામેલ હતા કે?” ફંદી બોલ્યો.

“અરે નારે સાહેબ, એતો એક વખત તેમને પોતાના કામ સારૂ રૂપિયા પોતાને નામે જોઈતા હતા તે મારે ત્યાંથી લઈ ગયા છે, બાકી હું કાંઈ જાણતો નથી કે તેણે શું કર્યું હશે. અરે સાહેબ અમે તે એવા કામમાં બહા માણુસ ઉભા રહેતા હમણું કે? અમે તો પોતા માણુસ અમારાથી તો એવા કામમાં ન ઉભા રહેવાય? અમે તો બહા માણુસ કહેવાઈએ, આપ ક્યાં અમને જાણતા નથી કે હું જુડો છું કે બહો માણુસ છું. આપ તો મારાથી પુરું રીતે માહીતગાર છો. આપ ક્યાં અમારા અજાણ્યા છો ભાઈસાખ, રૂપિયા ઉછીતા આપ્યા એ મારી બારે જુલ થઈ ગઈ છે, આવું જાણ્યું હોત તો હું એક પાત્ર સારખી પણ ન આપત, પણ મને બહા માણુસને શું ખબર.” જુનો ઇજનેર ચીડવાઈને બોલ્યો.

“વાહ! કેમ ફરી જાઓ છો? તમે મને ચંદ્રરાયને ફસાવવા સારૂ રૂપિયા એક હજાર નહોતા આપ્યા? અને તમારા નોકર અઠાલાલને મારી સાથે તમે નહોતો મોકલ્યો? શું તદ્દન છુટી જ પડો છો કે? જાત જાત, તમારો બરોસો કાણ રાખશે, તમારો ઇતિયાર કાંઈ નહિં ગણે.”

વીડો પગી બોલ્યો.

“હા સાહેબ આ એમની જોડે ઠીંગણા ઉભા છે તે આ ઇજનેર સાહેબ ન ફસાવ તેમાટે કાટડા પાસે ચોટી બરતા હતા. સાહેબ એજ માણુસ છે.” ફંદી બોલ્યો.

“સાહેબ તે હોયતો કાણ જાણે પણ આપણે તો કાંઈ જાણતા નથી ને આપણને કાંઈ ખબર પણ નથી.”

અઠાસાલ વિચાર કરવા લાગ્યો.

“ (સ્વમત) ઓય મારા બાપ, શેઠ તો ખરો નીકળ્યો, મારા બોમ મેળવવા ઉભો થયો છે. મારે મરવાની વાત આવશે માટે લાવ શેઠ કામમાં હતા અને લેવાછે તેમાં શું છે. ” એમ ધારી બોલ્યો.

“ શું શેઠ તમે મને તોકરી કરવાના બદલામાં આ ઇજનેર સાહેબ સાથે મદદે નહોતા મોકલતા ? આંમ જુઠું કેમ બોલો છો ? બીજાને નાહક ફાયાવી મારો છો અને સાચુ તો મુદ્દલ બોલતા જ નથી. ”

ફંદી બોલ્યો

“ જા જા, ગધેડા બીજાને માથે ગુનો શું નાંખવા તૈયાર થયો છે, તને ગરજ હશે અને તારે તેની સાથે ઓળખાણ હશે તો ગયો હમણા, તેમાં મને શું નાહક લેતો પડે છે ? ગધેડા અલારે તો બોલ્યો તો હીક છે પણ ફરીથી બોલ્યો તો ચીરી નાંખીશ ”

ફાજલ બોલ્યા

“ મી. ફંદી હવે તમારા ફંદ જવા દ્યો અને ખરી વાત છે તે કમ્યુન કરો, કારટમાં તો ઇજનેરને ઓળખવાની પણ ના કહેતા હતા અને હવે રૂપિઆધીયાનું જ ફક્ત કમ્યુન કરો છો, માટે ફંદ બંદ જવા દ્યો ? ચુપ તેને બીચારાને કેમ અડાવે છે ખરું કહેછે એટલે ખાર લાગે છે કામ કરનાર તમેજ લુચ્ચા છે માટે જાવ (સીપાઇ તરફ જોઇને) સીપાઇ આ ત્રણે જણાને બેડીઓ લાલો અને કાચી જોલમાં દોરી જાવ. ”

આ પ્રમાણે ફાજલ સાહેબે છાધું એટલે સીપાઇએ વીહાને ઇજનેરને, અને મી. ફંદીને એ ત્રણે જણાને બેડીઓ લાલીને કાચી જોલ તરફ તેમને દોરી ગયો, અને કેસ કમીટ કર્યો.

ચંદ્રરાયના શેઠે આ પ્રમાણે બીના જોઇ એટલે ચંદ્રરાયને જામીન ઉપર છોડાવવા પ્રયત્ન કર્યો એટલે સાહેબે તેના પાંચ હજાર ના જામીન માંગ્યા એટલે શેઠ પોતે તેના પાંચ હજારના જામીન થયા અને ચંદ્રરાયને છુટો કર્યો એટલે શેઠ ચંદ્રરાયને લઇ બગીમાં હવા ખાઈ ઘર તરફ રવાના થયા, અને આ ત્રણે જણાને કેસ બીજે દિવસે ચલાવવો એવો ઠરાવ કરી સાહેબ તે દિવસે પોતાના તરફ ગાડીમાં બેસી રવાના થયા બાદ પોલીસ લોકો મુક્ત સાંભળી કારક માંથી ચાલ્યા ગયા.

બીજે દિવસે વીહાને, ઇજનેરને, અને મી. ફંદીને, જામીન

તરીકે ફારટમાં સીપાઇઓ ધસડી લાવ્યા. બાદ તેમનો કેસ ચલાવવો શરૂ કર્યો એટલે તોહોમતદારોને કેદીના પાંજરામાં ઉભા કર્યા. બાદ અઠાલાલની જુવાની લેવી સાહેબે શરૂ કરી અને અઠાલાલને સાક્ષી તરીકે સાક્ષીના પાંજરામાં ઉભો કીધો પછી નીચે પ્રમાણે સાહેબે સ્વાલ પુછ્યા.

“ અઠાલાલ તમારે અને આ ઇજનેરને ક્યારની મુલાકાત થએલી છે. અને તેમની સાથે શીરીતે સંબંધ બંધાયો છે ? ” અઠાલાલે જવાબ આપ્યો.

“ જુ તે મારા શેઠ મી. ફંદીને ત્યાં આવતા હતા, તે વખતે અંદ્રાલ્પને ફસાવવા માટે વિચાર ધારતા હતા. હું તેમને ત્યાં નોકર હતો તેથી આ સઘળી બીના બાળું છું, મારા શેઠે મને તેમની મદદે જવા કીધું એટલે હું તેમનો નોકર હતો તેથી લાચારીથી તેમની સાથે ગયો. ઇજનેર સાહેબે મારા શેઠના ચાકરના કપડાં પેહેરી લીધાં પછી અમે મીલ તરફ રાતના બાર વાગે ગયા, કોટડું કુદી ઇજનેર મીલની અંદર દાખલ થયો અને બારીના કાચ તેમણે ફાડવા માંડ્યા એટલામાં ત્યાં પગી આવી પોહોચ્યો, પગીએ તેમને પકડ્યા એટલે સારી રીતે તેમને. ઓળખ્યા એટલે ઇજનેરે તેને બસો રૂપિયા લાંચ આપવા કીધું તેથી પગીએ લલચાઈ તેને બાહાર કાઢી મુક્યો, હું પણ તેમની એકી સાથે બાહાર ઉભો હતો. બાદ થોડા દીવસ પછી ઇજનેર તે પગી સાથે કાવતરાનું નક્કી કરી આવ્યો. અને તેને જે પેલા બસો રૂપિયા આપવાના હતા તે આપ્યા અને કાવતરા માટે અઠીસો રૂપિયા તેને અગાઉથી ઇજનેરે આપ્યા અને અઠીસો કાવતરું કર્યા પછી આપવાનો ઠરાવ હતો તેથી તે રૂપિયા કર્યા પછી તરત આપ્યા હતા. તે રૂપિયા ઇજનેરે મારા શેઠ પાસેથી તેમની સલાહ મેળવી લીધા હતા. વળી તેઓ અંદ્રાલ્પના વિરુદ્ધની વાત કરતા હતા તે સઘળું મારા બાળવામાં છે. રૂપિયા આપ્યા પછી બાજે દીવસે કે તેજ દીવસે તે અને હું રાત્રે બાર વાગે તે મીલ માં ગયા હું મીલની બાહાર રહ્યો અને તે કોટડું કુદી અંદર દાખલ થયો પગીની સલાહથી તેણે બારીના તમામ કાચ ફાડી નાંખ્યા અને ઇજનેર મીલની અંદર દાખલ થયો. પછી જે કાવતરું તેમણે કરવાનું નક્કી થયું હતું તે કાવતરું ઇજનેરનાં કરવાનું હતું તે પા કલાકમાં કરીને તુરંત પાછો આવ્યો. પછી કોટડું કુદીને બહાર નીકળી પડ્યો પછી અમે બંને મીલની બાજુની

બાળુ થઈ ફરીને રાત્રે લગભગ બે વાગે અમારા શેઠ મી. ફંદાને ઘેર ગયા, પછી શેઠે આકર પાસે પોતાનું બારણું ખોલાવ્યું એટલે અમે બંને જણા ઘરમાં દાખલ થયા પછી કામ નક્કી થઈ ગયું હતું તેથી તેઓ બંને સાંભા સાંમી તાલીઓ લેવા મંડ્યા પછી તે દીવસે તો અમે શેઠના ઘરમાંજ સુઈ રહ્યા, અંત્ર દાતાર આ પ્રમાણે હું હકીકત જાણું છું હું કોઈ કામમાં નથી, હુંતો નોકર હતો તેથી તેમની સાથે લાચારીથી જતો હતો. માટે અંત્રદાતાર મહારો ગુન્હો કાંઈ નથી.” સાહેબ બોલ્યા.

“ બહુ સાર તમે બાહાર બેસો. ”

આ પ્રમાણે અઢાલાલે જુવાની આપી એટલે તેને બાહાર બેસાડ્યો અને પછી ભૈયાજીને બોલાવ્યો ને સાક્ષીના પાંજરામાં ઉભો કરીધો. અને સાહેબે નીચે પ્રમાણે સ્વાલ પુછ્યો.

“ ભૈયા તમે આ કેશમાં શું હકીકત જાણો છો. ” ભૈયાએ જવાબ દીધો.

“ સાહેબ અઢાલાલ અને અમારા જુના ઇજનેર સાહેબ આશરે આઠ દીવસ ઉપર મીલ પાસે રાત્રે બારવાગે- આવ્યા હતા, તેમાં ઇજનેર સાહેબે વાઘરી જેવા લુગડાં પેહેરેલાં હતાં તેથી મેં તેમને ઝાંપા આગળ થઈ જતાં રોક્યા હતા, પણ ઇજનેર સાહેબ હતા તેથી મેં તેમને ઓલખીનેજ જવા દીધા. મને તેઓના ઘેર ગયા પછી બહેમ પડ્યો હતો કે આ ઇજનેર આવા વાઘરીના જેવા કપડાં કેમ પેહેરીને આવ્યા હશે તેમ મને વીચાર થયો હતો. પછી પાંચ છ દીવસ ઉપર મીલ પાસે આવ્યા હતા પરંતુ તે માહારા જેવામાં આવ્યા નહોતા કારણ તેઓ ફરીને આવ્યા હતા અને ચોંટાઆટની મદદથી કામ કર્યું હતું તેથી મને તે વાતની ખબર ખીજે દીવસે પડી હતી. આ કામ બન્યું તે વખતે ચંદ્રરાય શેઠ પાસે હતા અને તેમને પોલીસ પકડી લઈ ગયા હતા. ચંદ્રરાય શેઠ પાસે બ્યારનો મીલમાં આવ્યો હતો ત્યારનો બેડો હતો. પરંતુ કારખાનામાં ખીલકુલ આવ્યા પછી દાખલ થયા નહોતા આ પ્રમાણે હું જાણું છું મને વધારે ખબર કાંઈ પણ નથી.”

ભૈયાજી અને અઢાલાલની જુવાની ઉપર પ્રમાણે સાહેબે સાંભળી એટલે તેકસ કમીટ કરવાનો હુકમ થયો.

ઉપલી ફારટમાં કેસ આવ્યો એટલે ત્યાં પણ માજીસ્ટ્રેટને ત્યાં જઈ રીતે જુવાનીઓ લેવાઈ હતી, તેજ પ્રમાણે ઉપલી ફારમાં પણ લીધી. પછી સાહેબે તોમતવાળાઓને પુછ્યું એટલે તેઓએ

શુનો ના કપ્પુલ ક્યો, બાદ હુરોના મત લીધા તેમાં હુરોએ પોતાનો મત શુનો સાખીત થાયોછે. એમ કીધું તે ઉપરથી સાહેબે હુરોના મતને મળતા થઇ જઇ કાયદા પ્રમાણે તેમને ધર-તી સજા કરી તુરત ચીમ્બરમાં દાખલ થયા. બાદ કેદીઓને સીપા-ઇઓ થોડીકવાર થયા પછી બેડીઓ પેહેરાવી બાંધી લેઇ ગયા. તે-ઓએ પોતાના પસ્તાવાના બેદ કારક ધણા બાપણો કરવા માંડ્યા અને ધણાજ પસ્તાવા લાગ્યા પરંતુ નીરઉપાયે શું કરે, તેમનો કાંઇ છુટવાનો ઉપાય ચાલે તેનો નહોતો તેથી લાચારી સાથે બંદુકવાળા સીપાઇઓ સાથે ગરીબ ગાય જેવા થઇ જઇ બેડીઓ સહીત ચા-લવા લાગ્યા.

ચંદ્રરાયને શેઠે ધણા હેતથી છાતી સાથે દાખી લીધી અને તેને ધણુંજ માન આપ્યું અને ત્યારથી ચંદ્રરાય પાછો તેજ મીલમાં ધણાજ હર્ષથી નોકરી કરવા લાગ્યો. શેઠે તેનો પમાર દર મહીને એક હજાર ક્યો અને શેઠ તેના ઉપર અત્યંત ખુશી થયા બાદ શેઠ અને ચંદ્રરાય ત્યાંથી નીકળી ઘર આગળ આવ્યા.

ચંદ્રરાય ઘેર આવ્યો એટલે મણીગવરી બોલી.

"બહાલા આપનો કેસ ચાલતો હતો તે વખતે જે ખુરખો અ-ને માથે ફેંટા પહેરીને જે કોરટમાં સખસ બેઠો હતો અને સાહેબ ને ન્યાય માટે જે બે સવાલ કીધા હતા અને ત્યાંથી સર્વ કેસનું ચ-કર ફેરવ્યું હતું તે સખસ બીજને કોઇ નહિ પરંતુ આ આપની બહાલી અર્ધીઆંજ હતી, બીજું કોઈ ન હોતું, બહાલા હું ચુપકી રીતે કોરટમાં આવી હતી અને મને કોઇ ન પીછાંને તેને માટે આ પ્રમાણે વેશ પેહેરી અંદર સ્ત્રી નો સ્વાંગ કાયમ રાખી આવી હતી અને મહેં મનમાં તુરંગ બાંધી સાહેબને બે સવાલ પુછવાનું કહ્યું એટલે સર્વ વાત ખરી હતી તે નીકળી આવી અને આખરે આનં-દ આનંદ થઇ સત્યનો પ્રકાશ થયો અને ખરો ન્યાય મળ્યો નેર્યા માફ હૃદય તેમજ સર્વનાં હૃદય શાન્ત થયાં.

ચંદ્રરાય છુટીને આવવાથી અને નીરદોષ ઠરવાથી આખા શહેરના માણસો તેમજ સઘળા સુધરેલા વર્ગના મનુષ્યો ધણા આ-નંદમાનના લાગ્યા અને ચંદ્રરાયને પાર્ટીઓ કરી સૌ પાત પોતાને ત્યાં સાર માન આપવા લાગ્યા. આ પ્રમાણે લગભગ ચંદ્રરાયને ત્યા-રબાદ એક મહીના સુધી સર્વ મિત્ર વર્ગોએ લાગ લાગટ પાર્ટીઓ આપી હતી અને ધણું ખારે માન આપ્યું હતું. ચંદ્રરાય સાચો અને

દેખો હોતો તેથી પ્રભુ તેના પર આપ્યાદ પ્રેમ રાખતા અને તેમનું
 બેઠું સુખી રાખતા ચંદ્રરાય અને માણી ગવરીના જોડલા
 પ્રમાણે આખી પૃથ્વીમાં થોડાકજ જોડલાં મળી આવે તેમ લાગતું
 હતું કારણ ચંદ્રરાય અને માણી ગવરી પોત પોતાની ઈચ્છાથી વ-
 ચી હતાં તેથી તેમને હરદમ ધણુંજ સાફ બનતું હતું, કોઈ દીવસ
 કલેશનુંતો નામ મળેજ નહિ, તેમ તખ્તીએત પણ બેમાંથી એકે
 જણની કોઈ દીવસ બગડતી એમ પણ બનતું નહોતું ચંદ્રરાય અને
 માણીગવરી પરાંપકારી એટલે પારકાનું સુખ ઇચ્છનાર હતાં. તેઓ પારકાનાં
 દુઃખમાં ભાગ લેતાં અને જેઓ અણસમજી હતા તેમને હરદમ પોતાની
 માફક સુધરવા કહેતા અને સધળાને સારી શીખામણ આપતા. અને
 કોઈ વખત અગત્યનું કામ હોય તો પોતાના ધરના પૈસા કાઢી મી-
 ટીંગ ભરતા. ચંદ્રરાયના નીદોષ થયા પછી માણીગવરીને એક છો-
 કરાનું સન્તાન થયું હતું. તે છોકરો ચંદ્રરાયની આબેહુબ કાન્તીનો
 હતો. તે છોકરો જેમ જેમ મોટો થવા લાગ્યો તેમ તેમ ધણીજ આ-
 લાક થવા લાગ્યો. તે છોકરાનું નામ પરમોદરાય પાડ્યું હતું તે
 છોકરો દીવસે દીવસે મોટો થવા લાગ્યો તેમ તેમ માણીગવરીના
 તેમજ ચંદ્રરાયના હર્ષમાં વધારો થવા લાગ્યો. પરમોદરાય પાંચ
 વર્ષનો થયો ત્યારથી તેને ચંદ્રરાયે ગુજરાતી અને અંગ્રેજી સાથેજ
 જ્ઞાન કરાવવા સાફ દર મહીને રૂપિયા સાત આપવાના કરીને મા-
 સ્તર રાખ્યો હતો. ચંદ્રરાયે તેને બણાવવા માટે બહોળો ખર્ચ ગ-
 ખ્યો હતો, લેર રહી પરમોદરાયને લગભગ દશ વર્ષમાં ગુજરાતી છ
 ચોપડીઓનો અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. અને અંગ્રેજી ત્રણ ચોપડીઓનો
 અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. બાદ તેની પરીક્ષા લેવડાવી રકુલમાં દાખલ
 કરી. સર્વ માસ્તરોની અને હેડ માસ્તરની મેહેરનાની આ છોકરા
 હપર ધણીજ સારી હતી. આ છોકરો ચંચળ હતો તેથી સર્વ હે-
 ડમાં પાસ થતો હતો. તેથી મહેતાજીએ તેમને ગુજરાતી છઠા ધો-
 રણમાં અને અંગ્રેજી ત્રીજા ધોરણમાં દાખલ કર્યો હતો. આ છોકરો
 દર સાલ દર પરીક્ષામાં પસાર થતો અને તે પણ તેના બાપ જેવો
 ચતુર શાણો અને શાન્ત સ્વભાવનો નીવડ્યો હતો. તે પણ ધણો
 હમાવાન હતો, ચંદ્રરાયને અને માણીગવરીને ઉમંગ ભેગો આ એક
 બહે ઉમંગ થયો હતો તેથી તેઓનો હર્ષ હૃદયમાં સમાતો નહોતો
 અને હર્ષભેરને હર્ષભેર પોતાના દીવસો કાઢતા. સદાકાળ તેઓ પ-
 વિત્ર અને પ્રેમી હતાં તેથી પ્રભુનીદા સારી રહેતી. તેથી તેઓ પોતા
 ના દીવસો હરદમ આનંદભેરને આનંદભેર કાઢવા લાગ્યા.

પિય વાંચક ગૃહસ્થો આ નોવેલનો સાર એ લેવાનો છે કે ઓકસ-
ઓનાં હિતમાં આપોએ સદાકાળ ચાહવાં જોઈએ અને પોતાની ઓકરીઓને
સાર લાયક પાત્ર જોઈ વરાવવીજોઈએ, ઓકરીને વરાવવામાં પૈસાની લા-
લચ કે કાંઈ પણ ઓકરીની વિરુદ્ધ હિત ચાહવાં નહિ, પૈસાની
લાલચ રાખી ઓકરીને યુદ્ધ વરને કદી કાળે દેવી નહિ અને તેનો
પૈસો કાંઈ કાળે હપજવવો નહિ, અને તેવી ખોટી આશાઓ કદી
કાળે રાખવી નહિ, બીજું ઓકરીને ઉંચા કુળની ખાતર ઓકરી ક-
રતાં નાંનો વર જોઈ કળેડું પણ કરવું નહીં, કારણ કુળને જોવાથી
દીકરીનું હિત સચવાતું નથી. માટે કુળ, કળ, પૈસો, ટકો, કાંઈપ-
ણ જોવું નહિ જોવું માત્ર એટલુંજ કે મુરતીયો બણેલો, ગણેલો,
કેળવણી પામેલો જોવો અને બંનેનું જોડું સરખું હોય તોજ પર-
ણાવવાં તે સિવાય પરણાવાં નહિ બીજું ઓકરીને અને ઓકરાને
બચપણમાં એટલે તેર વરસ અગાઉ પરણાવવાં નહીં કારણ તેઓના
અભ્યાસમાં ખાંભી આવે છે. વળી તેઓને બચપણમાં પરણવાથી તે
ઓના જીવતરની આશા પુરી રહેતી નથી. પરંતુ તેર વર્ષ વીતી
જાય અને તે પછી લગ્ન કરે તો બહુતર વિષે બીલકુલ હરકત આ-
વે નહિ તેમ બાલ રંડાપો પણ આવે નહિ. માટે સર્વ બંધુઓએ
અંતઃકરણમાં પુરું વીચાર કરવો અને આ બતાવેલા શુભ કાર્યો પ્ર-
માણે વર્તવું કદાચ કાંઈથી આગળ બચપણમાં લગ્ન થઈ ગયાં હોય અને
કદાચ દધવ ઇચ્છાએ યુવાનબાળા રંડાવો પામી હોય તો તેવી બાળાઓનો
આખો જન્મારો સુધારવાને બાળાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવું અને તેનાં
પુનર્લગ્ન કરવા તેને ફરમાવવું અને તેનો આખો જન્મ સુધારવો કે
જેથી કુચાલે ચાલતાં અટકે, સ્ત્રી હતા થતી બચે, તેમજ બાળ હ-
ત્યા થતી બચે, આહાહાહા !!! કેવો દ્રાવહો છે. માટે બાઈઓ અને
બેહેનો આ શુભ બતાવેલો રસ્તો હાથ ઝાલી બાળાઓ હપર પ્રી-
તી રાખી હવે પછી શીખામણ આપ્યા પ્રમાણે વર્તવા પ્રયત્નયોજી
અને પ્રભુ પ્રતે પ્રેમ રાખો, એજ મારી વીનંતી છે. સર્વ બંધુઓ તે
મ કરશો તો હર્ષનો સંધળે ઠેકાણે આનંદ આનંદ છવાઈ રહેશે.

અગાઉથી આહુત્ય આશ્રય આપનાર ગૃહસ્થોનાં નામ.

અમદાવાદ.

- ૧૧ રા. આનંદરાવ ધુલાખીદાસ.
- ૪ રા. મુનસી કુતોદખાં મહમદખાં.
- ૨ રા. કેશવલાલ પુરષોત્તમ.
- ૨ રા. મણીલાલ નારણ ભટ્ટ.
- ૨ રા. પોપટલાલ હિમતલાલ.
- ૧ રા. જીવજીલાલ કેશવલાલ.
- ૧ રા. ચીમનલાલ નાનાલાલ.
- ૧ રા. પરશોત્તમ તારાચંદ.
- ૧ ઠાકોર રામપ્રસાદ અંબાલાલ.
- ૧ રા. દેસાઈ હીરાલાલ અમૃતલાલ.
- ૧ રા. શીવપ્રસાદ મણીલાલ.
- ૧ રા. બેહેચરદાસ પ્રેમચંદ.
- ૧ રા. હરીદત્તરાવ બેચરલાલ.
- ૧ રા. મુલચંદ પ્રાણજીવન.
- ૧ રા. ગોકલદાસ વ્રજભુખણદાસ.
- ૧ રા. પા. નાથાભાઈ જડુભાઈ.
- ૧ રા. ત્રીકમલાલ હરીલાલ.
- ૧ રા. રૂપરામ રાજરામ.
- ૧ રા. વૈદ્ય મણીશંકર રામશંકર.
- ૧ રા. પરી. અમૃતલાલ કૃશનલાલ.
- ૧ રા. માણિકલાલ દલપતરામ.
- ૧ રા. કેશવલાલ જીવજીલાલ.
- ૧ રા. મનસુખ ગટાશા.
- ૧ રા. કાશીરામ કૃપાશંકર.
- ૧ રા. આપાલાલ મોહનલાલ.
- ૧ રા. નાથાલાલ ચુનીલાલ.
- ૧ રા. ચીમનલાલ દલસુખરામ.
- ૧ રા. મેહેતા નાનાલાલ પુરશોત્તમ.
- ૧ રા. મોહનલાલ બેચર.
- ૧ રા. મી. જોદાલાલ મુલચંદ.
- ૧ રા. શ્રીદાહુસેન કમરઅલી.
- ૧ રા. શ્રીદાઅલી અખદુલહુસેન.
- ૧ રા. ચુનીલાલ ગોપાલદાસ.
- ૧ રા. મગનલાલ લલુભાઈ દવે.
- ૧ રા. વાડીલાલ ધર્મચરલાલ.
- ૧ રા. મગનલાલ બીખાભાઈ.
- ૧ રા. ખાલાભાઈ ડાહ્યાભાઈ.
- ૧ રા. ચુનીલાલ કશન ભગત.
- ૧ રા. ગોરખનદાસ નાથાભાઈ.
- ૧ રા. જગનલાલ પરજીદાસ.
- ૧ શેઠ જાંઘંગીરજી દાવસજી મેહેતા.

- ૧ રા. ઓચ્છમલાલ ઉત્તમલાલ.
- ૧ શેઠ પીરશાહ શાહપુરજી નગરસેઠ.
- ૧ મી. કે. એમ. ટી.
- ૧ રા. ડાહ્યાભાઈ કાળીદાસ.
- ૧ રા. મેહેતા કેશવલાલ મગજી.
- ૧ રા. ચોકશી મોહનલાલ ડાહ્યાભાઈ.
- ૧ રા. દવે બલદેવ રૂપશંકર.
- ૧ રા. બાલાભાઈ મોતીલાલ.
- ૧ રા. ચંદુલાલ અચરતલાલ.
- ૧ રા. દવે ચીમનલાલ નારણદાસ.
- ૧ રા. જ્યોતિંગભાઈ હરીલાલ.
- ૧ રા. ધીરજીલાલ પીતાંબર દલાલ.
- ૧ મણીલાલ ધેલાભાઈ સારી.
- ૧ ચીમનલાલ મગનલાલ ધાંચી.
- ૧ શા. માણેકલાલ રણછોડ.
- ૨ મી. કે. એમ દુધવાળા

ભીનાથ.

- ૧ રા. સંપતરામ નાગરદાસ બાસ.

મુંબાઈ.

- ૧૦ રા. રા. શેઠ ભગવાનદાસ માધવદાસ.
- ૧ રા. ધનરામજી પીરભાઈ.

સુરત.

- ૧ રા. નરહરીશંકર ભગવાનજી જ્ઞેશી.
- ૧ રા. હરીભાઈ દુર્લભરામ.
- ૧ રા. વિશ્વનાથ દેવશંકર.
- ૧ શા. રામશંકર વિળ્લુરામ માસ્તર.
- ૧ રા. ઝીણુભાઈ ગોપાળજી ટોલ કલાર્ક.

વડોદરા.

- ૨ રા. લવાર પુલ્લયંદ ત્રીકમદાસ.
- ૧ રા. ચુનીલાલ ગીરધર.
- ૧ ધનમજાં રસુલખાં

સાંચેન.

- ૧ રા. મી. નાથાભાઈ હરગોવિંદદાસ.
- ૧ રા. દેશાઈ રૂગનાથજી નાગરજી.
- ૧ રા. દેશાઈ ખંડુભાઈ શંકરજી.
- ૧ રા. કાલાભાઈ દુલ્લભભાઈ.
- ૧ રા. ડાહ્યાભાઈ રણછોડ.
- ૧ રા. અસ્વીભાઈ સમસુદીન.

તાકીદે મંગાવો.

બહાર પડી ચુકી છે !

બહાર પડી ચુકી છે !!

સૌભાગ્ય સવિતા અને તરૂણ પુરુષ

યાને

બહેમનો આબેહુબ ચીતાર.

રસિક નૌવેલ.

પ્રિય શોખીન વાંચક ગ્રહસ્થો આ નૌવેલમાં બહેમનો આબે-
હુબ ચિતાર દર્શાવેલો છે તથા મિત્રની ઢાનાઈ તથા સ્ત્રીની ફરજ
તેમજ આલાકી નજરે જોયેલી વાત ખોટી ખરા મિત્ર ઉપર ખોટો
બહેમ પાછળથી પસ્તાવો વિગેરે અતંત્ર વિષયો લખી બહાર પાડી
છે. તે વાંચવાથી વાંચનારના હૃદયને નિતિની સજ્જડ છાપ જરૂર
ખેસશે માટે ગ્રહસ્થો તાકીદે મંગાવો. કી. ૦-૧૨-૦

સ્ત્રી બોધ ચાર સ્ત્રીઓની વારતા કે જેમાં સ્ત્રીઓએ
પતિની સેવા કેવી રીતે કરવી અને તેમ કરવાથી પરમકૃપાળુ પ્રભુ
કેવી રીતે સાહાય થાય છે તે, વિગેરે વિષયો લખી ખાસ સ્ત્રીઓને
બોધ સેવા સાર બહાર પાડી છે. તે વાંચવાથી સ્ત્રી વર્ગને
આબેહુબ બોધ લાગે તેવું આ પુસ્તક છે. કી. ૦-૨-૦ બન્નેનું
વી. પી. ખર્ચ જુદું પડશે.

સૌભાગ્ય સવિતા અને પુણ્યંદ્ર આ નૌવેલ સૌભાગ્ય સવિતા
અને તરૂણ પુરુષના બીજા ભાગ તરીકેની નૌવેલ છે તે છપાય છે.
તે થોડા દીવસમાં છપાઈ બહાર પડશે માટે તાકીદે નામ નોંધાવો
અગાઉથી નામ નોંધાવનાર પાસેથી ૦-૬-૦ રાખ્યા છે અને પાછ-
ળથી ૦-૧૨-૦ રાખ્યા છે માટે તાકીદે નામ નોંધાવો.

પ્રેમ-વેલો અથવા પ્રેમથી પીડાતો પંખી યાને મુર્ખને
સરદારએ નામનું પુસ્તક થોડા દીવસમાં છપાઈ બહાર પડશે માટે
તાકીદે નામ નોંધાવો અગાઉથી ૦-૨-૦ અને પાછળથી ૦-૪-૦
વી. પી. ખર્ચ જુદું

ઉપરની ચોપડીઓ માટે નીચેને સરનામે લખો નોંટપેઠ પત્ર
સેવામાં આવશે નહિ. વી. પી. થી મોકલી આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું.

ગોવિંદલાલ બાલાસાહ ચોકસી.

હાજની પોળ જમાનાઈની પોળ—અમદાવાદ.

તાકીદે મંગાવો થોડી નકલો રહી છે.

ભારત વર્ષની આર્ય બાલીકાઓને સહમોધ સેવા લાયક

પરમાર પૃથુસિંહ તથા

નિમકહલાલ સતી મેના, ભાગ ૧ લો તથા ૨ નો

વાંચક શોખીન ગ્રહસ્થો આ ઉપર લખેલા વિષયની રસિક વાર્તા ઇતિહાસીક વાંચવા લાયક અતિ ઉત્તમ છે. આ પુસ્તક માટે મહોદા વિદ્વાનો તેમજ ગ્રહસ્થો ઉત્તમ અભિપ્રાય આપે છે તો પછી વિશેષ ખાત્રી શું જોઈતી હતી. આ પુસ્તક સ્ત્રી શિક્ષણને માટે અત્યંત ઉપયોગી છે માટે દરેક કુટુંબમાં આ પુસ્તકની એક એક નકલ રાખવાથી ખાસ ઉપયોગી થઈ પડશે ભાગ ૧ લા ની કી. ૧-૪-૦ તથા ભાગ ૨ ની કી. ૧-૮-૦ રાખી છે બંને ભાગનું વી. પી. ખર્ચ જુદું પડશે. નોટપેડ પત્ર સેવામાં આવશે નહિ

આ બંને ભાગ પ્રખ્યાત કેવી હર્ષદરામ સુંદરલાલ મુનરસી ની કસાયલી કલમથી લખાયેલા છે. માટે તાકીદે મંગાવો.—

વિવેકી ગ્રહસ્થો, તમારે તમારી દીલગીરીના વખતમાં ખરેખરે આનંદ મેળવવો હોય તો આ નીચેનો ગ્રંથ ખરીદી કૃતાર્થ થશે.

તૈયાર છે ! સર્વ પ્રકારના રસાલંકારથી. તૈયાર છે ! !

મદનચંદ્ર-નવનીત કળા.

પ્રિય વાચક વૃન્દ કેળવણીની ધ્વજ ભારતવર્ષના નવે ખંડોમાં ફરકવા લાગી, વિદેશીય પવન પ્રહારથી છેક ગગનને ભેટવા અંધર ઉડવા લાગી છતાં હજી સંસાર—સુધારાનું નાવ બર ભારતીય મહા સાગર વચ્ચે કુખતુ બચ્યું નહિ, તેનાજ નિવારણ માટે આ નવલ કથા એક અમૃતસંજીવિની ઔષધ છે.

સરસ્વતીચંદ્રની કથામાં જેમ કુમુદના જે ભવ થયા હતા તેમ આ નવલકથામાં સંસાર—કુધારાને લીધે એક પુર્ણ કેળવાયેલા ભારતનર મદનચંદ્રના જે ભવ થયા જેવું થયું છે. છતાં તેણે પોતાના જીવનને મહત્વ પંક્તિએજ જાળવી રાખ્યું છે.

આ નવલકથા વિષયે પ્રથમથી અધિક વિવરણ ન કરતાં તે સર્વ બાધોને આનંદ સાથે લોક-કલ્યાણકર અને સંસાર-સુધારક થઈ પડ્યું છે. માટે તાકીદે મંગાવો.

તેની કીમત રૂ. ૧-૮-૦ રાખવામાં આવી છે પોષ્ટેજ જુદું.

દેખાણું—કાળપુર-કુપેલવાળાની પોગ { કેશવલાલ મગનલાલ. સામે—અમદાવાદ.

મહારાજા! શું તમે સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રીઓને પચાસ
કરી ધરમંસાર સુધારવા આહિંસા તો દેશ
મંગાવો ને ખુશી થાવો.

હર્ષદ તરંગ. માસિક ચોપાનીયું.

હાહરે.

હર્ષદ તરંગ રસિક જન, પેખદિ સતત સુરમ,
રસિકન કો હર્ષદ સદા, આહત પુણે ઉમંગ.

હર્ષદ (આનંદ આપનાર) તરંગ હહેર આ નામનું માસિક
ચોપાનીયું આખા હિંદુસ્તાન ઉપરાંત આફ્રિકા વીગેરે દેશોમાં બો-
હોબા ફેલાવો પામેલું ગુજરાતી ભાષાનું ઉત્તમ માસિક દર ઇંગ્રેજી
મહીનાની શરૂઆતમાં પ્રગટ થાય છે વાર્ષિક લવાજમ રૂપાલ સહીત
રૂ. ૧૧૧ દોઢ રાખવામાં આવ્યો છે આફ્રિકાવાળા પાસેથી ત્રણ આના
વધારે રાખવામાં આવ્યા છે. વી. પા. સાથે બેઠનું પોસ્ટેજ વધારે.
આ માસિકના પ્રાહકોને સાર અને વાંચવા લાયક ઇળાનગ પુસ્તક
બેઠ આપવામાં આવે છે. આમાં લેખક પ્રખ્યાત કવી હર્ષદરાય સુંદ-
રલાલ મુનસી છે.

નામ નોંધાવાનું ટેકાણું.
હર્ષદ તરંગ એડીસ મુ. અખડાવાદ

સુચના.

આ પુસ્તક અને નીચે લખેલા અમારા બનાવેલાં પુસ્તકો
નીચેને સરનામેથી રોકડી કામતે અગર વેલ્યુપેપરથી મળશે. વેપા-
રાઓને કીકાયતે આપવામાં આવશે.

૧	શિયળવંતી કમળા નાટક.	૦—૬—૦
૨	સુંદર અને રસિક નૌવેલ.	૦—૮—૦
૩	મણી અને મેન્સ નૌવેલ.	૦—૮—૦
૪	સાબાગ્ય સવિતા નૌવેલ.	૦—૧૨—૦
૫	બી બોય આર સ્ત્રીઓની વારતા.	૦—૨—૦
૬	રમુજી મમ્મતો.	૦—૧—૦

મળવાનાં ટેકાણાં.

ગોવિંદલાલ બાલાભાઈ ચોકસી.
કાળની પોળ જમાબાઈની પોળ—અખડાવાદ.
તથા
મગી પરસોતમ મુલચરે ડે. જુલેધર ત્રીભે
ભોઈરાડો રેશમની દુકાને મુ. મુંબાઈ.

